

από τον Ν. Ν. Ν. Ν.
Από τον Ν. Ν. Ν. Ν.
φροντιστή Ν. Ν. Ν. Ν.
Μαρία

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΥΠΟ

Θ. ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Γεώργιος ὑπογραφή τοῦ συγγραφέως.
Θ. Α. Αποστολόπουλος

Λεὸ Ν. Τριάντα, Ἀθήναις.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΙΣΤΟΡΙΑ

ΜΕΤΑ ΕΙΚΟΝΩΝ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΝΕΑΝ ΜΕΘΟΔΟΝ

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΑΜΦΟΤΕΡΩΝ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ

ΥΠΟ

ΘΕΟΔΩΡΟΥ Ν. ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΝΕΑ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΠΑΣΣΑΡΗ ΚΑΙ ΒΕΡΓΙΑΝΙΤΟΥ

Εύρίσκεται παρά τῷ συντάκτῃ καὶ ἐκδότηι Θ. Ἀποστολοπούλῳ.

Ἐπιτομή

Ἄντίτυπον μὴ φέρον ἐν τῇ πρώτῃ σελίδι τοῦ ἔξωφύλλου τὴν ἰδιόχειρον ὑπογραφήν καὶ ἐν τῇ παρουσίᾳ τὴν σφραγιδὰ μου συνεπάγεται τὰς ἐν τοῖς ἄρθροισι 432 καὶ 371 κ. ἐ. τοῦ Ποινικοῦ Νόμου ὀριζομέναις ποινὰς κατὰ τε τοῦ τυποκλόπου καὶ κατὰ τοῦ διαδίδοντος τὰς παρ' ἄλλων παρανόμως γινομέναις μετατυπώσεις.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΥΚΟΥΤΡΗΣ
139750 / 2013

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ.

ΤΟ ΒΙΒΑΙΟΝ ΕΝ ΤΩΙ ΣΧΟΛΕΙΩΙ.

Ἄπο τινος χρόνου, ἄγνωστον πόθεν τὴν πηγὴν καὶ τὴν αἰτίαν ἔχουσα, κυκλοφορεῖ παρ' ἡμῖν ἡ παράδοξις ἰδέα τοῦ ἔξοστρακισμοῦ τῶν βιβλίων ἐκ τοῦ Δημοτ. Σχολείου, καὶ δὴ καὶ ἀπόπειρα ἐπίσημος πρὸς ἐφαρμογὴν τῆς ἀλλοκότου ταύτης ἀρχῆς ἐγένετο. Διὰ τοῦτο καθήκον ἡμῶν θεωροῦμεν νὰ δημοσιεύσωμεν τὴν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου γνώμην μας, διότι τὸ μὲν πείρα πολυετῆς καὶ συναστροφῆ μακρὰ μετὰ τῶν λειτουργῶν τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, ἐξ ὧν ὑπερτετρακοσίους μέχρι τοῦδε ἔσχομεν τὴν τιμὴν καὶ τὴν εὐτυχίαν νὰ διδάσωμεν τὴν νέαν ἐκπαιδευτικὴν μέθοδον, τὸ δὲ ἐνδελεχῆς περὶ τὰ παιδαγωγικὰ ἀπὸ δωδεκαετίας ἐνασχόλησις ἐγνώρισαν ἡμῖν ἀπάσας τὰς ἀνάγκας καὶ τὴν ἐν γένει κατάστασιν τῶν τε διδασκάλων, τῶν μαθητῶν καὶ τῶν σχολείων, ὡς καὶ τὰ μέσα ὧν ὑπάρχει ἀνάγκη, ἵνα ὁ σκοπός, ὃν νῦν ἐπιδιώκει τὸ δημοτικὸν σχολεῖον, ἀσφελέςτερον ἐπιτυγχάνηται.

Ὅθεν πρὸς ὠφέλειαν τῆς ἐκπαιδευομένης νεολαίας καὶ πρὸς διευκόλυνσιν τοῦ διδασκάλου ἐν τῇ ἐκτελέσει τοῦ ὠμολογημένως δυσχεροῦς καὶ κοπιώδους ἐπαγγέλματος αὐτοῦ, ἐπελήφθημεν πρὸ πολλῶν ἐτῶν τῆς συντάξεως ἰδίου συστήματος διδακτικῶν βιβλίων, καθ' ἕνα τρόπον καὶ μέθοδον φρονοῦμεν ὅτι ταῦτα δύνανται νὰ εἶναι λυσιτελεῖ καὶ χρήσιμα τοῖς τε μαθηταῖς καὶ τοῖς διδασκάλοις.

Δυστυχῶς βίως ἀνέκοψαν καὶ ἀνακόπτουσι τὴν ἐργασίαν ἡμῶν πολλὰ καὶ πικρὰ κωλύματα, πρὸς υπερπήδησιν τῶν ὀπίσθιν καρτερικῶς ἀντιπαλαίωμεν. Καὶ τοιαῦτα διακωλυτικὰ τῆς ἐργασίας ἡμῶν αἰτία εἶναι τὸ μὲν ἡ κακοήθης καὶ αἰσχρὰ τυποκλοπία, ἣτις πάντοτε πλοῦς ἐσθίησεν ἀσθαδῶς καὶ ἀσέμνως τὰ ἐργαστήριά της ἐν τῇ ἀτυχεῖ ἡμῶν χώρα πρὸς ὄλεθρον καὶ καταστροφὴν τῶν πνευματικῶν ἀγώνων, τὸ δὲ ἡ χειμιάζουσα νῦν συγγραφομανία, ἣτις ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἄστοχος, στρεβλή, ἀδέξιος καὶ πλημμυρῆς ἀντιγραφὴ τῶν βιβλίων δοκιμῶν τινῶν συγγραφέων ἐντεῦθεν δ' ὁ κίνδυνος νὰ καταστῇ ὀλέθριος τῇ πατρίδι συγγραφεὺς ἢ ἀντιγραφεὺς πᾶς δημοδιδάσκαλος εἰδῶς ἀναγινώσκειν καὶ γράφειν, ὅστις πολλάκις δυστυχῶς εὐρίσκει ἀνόητον ὑποστήριξιν παρ' ἐνίων ἐκ τῶν συναδέλφων αὐτοῦ, οἵτινες εἰκὴ καὶ ἀκόπως χαριζόμενοι τῷ ἑαυτῶν γνωρίμῳ ἢ φίλῳ, ἐπειδὴ ἐλεγχος λείπει, καταθεικνύουσιν ὅτι παρορῶσιν ἢ ἀγνωοῦσι τὸ τε κοινόν καὶ τὸ ἴδιον συμφέρον.

Ἄλλ' οὔτε ἡ τυποκλοπία οὔτε ἡ λογοκλοπία δύνανται νὰ ἔχωσι τόσον ἐπικίνδυνον διὰ τὴν δημοτικὴν ἡμῶν ἐκπαιδεύσιν χαρακτῆρα, ὅσον οἱ ἐν σχεδίᾳ Νέμοι καὶ αἱ ἐπίσημον τύπον φέρουσαι διαταγαὶ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας, δι' ὧν ἀπαγορεύεται ἡ χρῆσις βιβλίων, πλὴν τῶν ἀναγνωστικῶν, ἐν τοῖς δημοτικοῖς σχολείοις.

Ἡ ἀκροσφαλῆς αὕτη δοξασία τοῦ ἔξοστρακισμοῦ τοῦ βιβλίου ἐκ τοῦ σχολείου, ἣτις νεωστὶ παρ' ἡμῖν ἐβλάστησεν, οὐδαμοῦ ἀλ

Και διὰ τοῦτο ἐν Γερμανίᾳ, ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐν Βελγίῳ, ἐν Πορτογαλίᾳ, ἐν Ὁλλανδίᾳ, ἐν Γαλλίᾳ, χιλιάδες διδακτικῶν βιβλίων μεθοδικωτάτων βλέπουσιν ἐτησίως τὸ φῶς καὶ ἑκατοντάδες τοιοῦτων ἀριθμοῦσι πεντηκοστὴν, ἑκατοστὴν καὶ διακοστὴν ἑκδοσιν, ὡς προχέειρας ὄλωσ μανθάνει τις, ἐὰν λάβῃ τὸν κόπον καὶ τὴν περιεργίαν νὰ φυλλομετρήσῃ τὸν τυχόντα τιμοκατάλογον τοιούτων βιβλίων. Τί λοιπὸν τοῦτο μαρτυρεῖ; — Καθόσον ἡμεῖς τοῦλάχιστον γνωρίζομεν, μόνον ἐν Πρωσσίᾳ ἐγένετο πρὸ πολλῶν χρόνων μερικὴ τις ἀπόπειρα πρὸς ἐφαρμογὴν τοιαύτης τινὸς ἀρχῆς, ἥτις ὅμως ἐστέφθη ὑπὸ πλήρους ἀποτυχίας καὶ ναυαγίου, καὶ οἱ Πρωσσοὶ ἀμέσως καὶ ταχέως ἐπανῆλθον εἰς τὸ status quo ante.

Τὸ ἐφ' ἡμῖν ἀναγνωρίζομεν τὸ βιβλιακὸν ἔλκος τῶν σχολείων μας καὶ δὲν ἀπεκρούομεν τὸν καθαρισμὸν τοῦ βορβορώδους τέλματος, εἰς ὃ τελευταῖον ἐνέπεσον ἡ νεολαία μας ὡς ἐκ τῆς χρήσεως παμπόλλων βιβλίων, ὧν πολλὰ δυστυχῶς στρεβλοῦσι τὴν διάνοιαν καὶ διαφθεῖρουσι τὴν καρδίαν· φρονοῦμεν ὅμως, ὅτι τὸ κακὸν δὲν θεραπεύεται διὰ τῆς προορίζου ἀνασπάσεως τοῦ βιβλίου, διότι οὕτω ἠθέλομεν ἀντιπέσῃ εἰς ἕτερον ἄκρον, ὅπερ ὡς ἄκρον εἶναι τὰ μάλα ἐπιβλαβὲς καὶ ὅπερ εἶναι τὸ αὐτὸ ὡς νὰ στερῇ τις λυχνίας τὸν νύκτωρ ἐργαζόμενον, ὅπλου τὸν στρατιώτην, σκαπάνης τὸν οκαφέα, ἀράτρου τὸν γεωργόν. Σύγχυσις καὶ κυκεῶν, ἐπιπολαίωσις καὶ ἀσάφεια, νύξ καὶ σκοτία θὰ μαστίλωσι τὴν ἐν τῷ σχολείῳ ἐργασίαν πρὸς ἀμηχανίαν τοῦ διδασκάλου καὶ πρὸς ἄλεθρον τῶν μαθητῶν. Δὲν θέλομεν δὲ νὰ προσθέσωμεν τὴν εὐλογίαν πρὸς ἐργασίαν ἀνικανότητα καὶ ἀδυναμίαν πολλῶν διδασκάλων, χωρὶς νὰ ἐχωσιν οὗτοι ἀρωγὸν τὸν τυφλοσοῦρτην. Διδασκαλὸς σχολείου, ἐστέρημένου βιβλίου, εἶναι κυβερνήτης σκάφους κλυδωνιζομένου ἐν Ὠκεανῷ ἄνευ πυξίδος καὶ ἄνευ πηδαλίου. Αὕτη εἶναι ἡ γνώμη ἡμῶν, εἰς τὴν εὐχόμεθα νὰ μὴ ἐπανεέλθῃ ταχέως τὸ Ὑπουργεῖον, ἐὰν δυνήθῃ νὰ καταδείξῃ καὶ καταστήσῃ σωτηριωδεστέραν τὴν ἀδελφολογίαν ἐκπαίδευσιν.

Καὶ λέγοντες ταῦτα δὲν ἐννοοῦμεν τὴν μηχανικὴν καὶ ἄλεθριαν ἐκείνην χρῆσιν τοῦ βιβλίου πρὸς ἀποστήθισιν φράσεων ἀκατανοήτων, ὡς τῶς εἶθιστο. Ἐκεῖνο, ὅπερ ἡμεῖς πρεσβύομεν ὡς ἀληθὲς καὶ ἡ πέτρο μᾶς ἀπέδειξεν ὡς ἀσφαλές, εἶναι ὅτι ὁ μαθητὴς πρέπει πρῶτον, ὡς ἐν τῷ κατὰ τὸ 1884 ὑφ' ἡμῶν δημοσιευθέντι Ἀναλυτικῷ Προγράμματι τῶν μαθημάτων τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου ἀνεπτυξάμεν, νὰ εἰδάσκηται τὰ μαθήματα ἀνευ βιβλίου, δηλαδὴ διὰ προφορικῆς ἐλλόγου καὶ ἐνεργοῦ διδασκαλίας, εἶτα δὲ τῇ καθοδηγήσει καὶ ὑποδείξει τοῦ διδασκάλου νὰ προσέρχεται τὸ βιβλίον ὡς κατ' οἶκον βοήθημα πρὸς ἐπανάληψιν, μονιμοποίησιν καὶ ἐμπέδωσιν τῆς κτηθείσης γνώσεως διὰ μελέτης κατ' ἴδιαν. Καὶ αὕτη εἶναι νῦν ἡ χρῆσις τοῦ βιβλίου ἐν τοῖς σχολείοις τῆς Ἑλλάδος, οὔσα νόμιμον καὶ ἀναφαίρετον δικαίωμα τῶν τε γονέων, τῶν μαθητῶν καὶ τῶν διδασκάλων, εἰς οὓς οὐδεὶς ποτε δύναται νὰ ἐπιβάλῃ νὰ μὴ ἀναγινώσκωσι βιβλία.

Ἄεσάνιστος ὅμως, μονομερῆς καὶ ἐσφαλμένη ἀντίληψις διδασκαλίας ἀνευ βιβλίου ἀρχῆς, ἣν ὤδε ἡμεῖς ὑπὸ τῆν-
θῆ αὐτῆς ἔψιν σαφῶς διευτώσαμεν, ἤγαγεν ἀμελετήτους πολλο-
τῶν παρ' ἡμῖν εἰς τὸ ἀκροσφαλὲς καὶ ἄκθρονον δόγμα τοῦ παντε-
λοῦς ἐξοστρακισμοῦ τοῦ βιβλίου ἐκ τοῦ σχολείου. Νόμος στερῶν γο-
νεῖς, μαθητὰς καὶ διδασκάλους τῆς χρήσεως βιβλίου, ἤθελεν εἶναι Νό-
μος ἀνελεύθερος, Νόμος φωτισθεστικός, Νόμος παράλογος, Νόμος
ἀνεφάρμοστος, Νόμος ἀνήθικος, διότι ἤθελε διδάξῃ τὸ ψεῦδος καὶ
τὴν κακοῦθειν τοὺς τε μαθητὰς καὶ τοὺς διδασκάλους εἰς πᾶσαν
ἐμφάνειν ἐπιθεωρητοῦ, ὡς πολλάκις παρὰ πολλοὺς μέχρι τοῦδε γνω-
ρίζομεν ὅτι ἐγένετο· δηλ. ὁ διδάσκαλος, ὁ ὑποδεικνύων ἢ παρέχων
τοῖς μαθηταῖς του τὰ κατάλληλα κατ' αὐτὸν βιβλία, εὐρίσκειται εἰς
τὴν ἀνάγκην νὰ διδάξῃ αὐτοὺς νὰ εἶναι εἰς πάντα ἐρωτήσοντα ἔτοι-
μοι πρὸς ἀπάντησιν, ὅτι τὰ βιβλία ἠγόρασαν μόνοι εὐκαιοθελῶς καὶ
ἀπαρασίδιασως ἀνευ τῆς προτροπῆς τοῦ διδασκάλου, καὶ ὅτι ταῦτα
ὀρθῶς μεταχειρίζονται, ἀλλὰ τὰ φέρουσι μεθ' ἑαυτῶν
ὡς γνωρίσματα ὅτι εἶναι μαθηταὶ καὶ ὄχι ἀγυιό-
παιδες ἢ λωποδῦται· τοῦτο δὲ καὶ γίνεται συνήθως, χωρὶς
δ' ἐπιθεωρητῆς νὰ δύναται ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ νὰ καταγγείλῃ
τὸν διδάσκαλον, ὡς παραβάτην τῶν ἐγκυκλίων τοῦ Ὑπουργείου.
Ὅντιν δὲ ἡ κακοῦθεια, τὸ ψεῦδος καὶ ἡ ἀπάτη ἐνσταλάζονται λίαν
ἐνωρίς ἐν ταῖς ἀπάταις τῶν ἑλληνοπαίδων καρδιαῖς τῇ ἀρνητικῇ
πρωτοβουλίᾳ καὶ ὑποστηρίξει αὐτοῦ τοῦ Ὑπουργείου. Βιβλίον σαφὲς
καὶ εὐμέθοδον, καταλλήλως, ὡς προεδηλώσαμεν, μεταχειριζόμενον,
εἶναι ἀναγκασιότατον καὶ ὠφελιμώτατον, καὶ ἄς ἀντιφρονῶσιν εὐά-
ριθμοὶ τινες. Τοῦτο γινώσκομεν ἐξ ἰδίας πείρας.

Πλεῖστα ἐτι ἔχει τις ν' ἀναγράψῃ σήμερον ὑπὲρ τῆς χρήσεως
τῶν βιβλίων. Ἡμεῖς ὅμως ἀρκούμεθα εἰς τὰ ὀλίγα ἀνωθι γραφέντα,
προσθέντες εἰς αὐτὰ καὶ τὰ ἐξῆς.

Πρῶτον, εἶναι γνωστὸν ἐκ τῆς Ψυχολογίας, ὅτι ὁσὺ πλείονες
αισθήσεις συνεργοῦσιν εἰς τὴν ἀντίληψιν ἐννοίας τινός, τόσῳ ἢ πα-
ράστασις αὐτῆς εἶναι ἰσχυροτέρα· τοῦτο δὲ πᾶσα διδασκαλία κατὰ
θεμελιώδη ψυχολογικὸν κανόνα δεῖν πάντοτε νὰ ἐπιδώκῃ δι' ὀλῶν
τῶν μέσων, καὶ εἰς τοῦτο συντρέχει τὸ βιβλίον, ὅπερ εἰς τὴν διὰ
τῆς ἀκοῆς ἀντίληψιν προσθῆται καὶ τὴν διὰ τῆς ὁράσεως.

Δεύτερον, τὸ βιβλίον γίνεται ἀφορμὴ τοῖς μαθηταῖς εἰς ἐπανάλη-
ψιν, δι' ἰδίας κατ' οἶκον μελέτης, τοῦ ἐν τῷ σχολεῖῳ διδαχθέντος. Ἡ
ἐπανάληψις δὲ μέγα ὑπάρχει χρῆμα. Repetitio mater studiorum.

Τρίτον, τὸ βιβλίον συγκρατεῖ τοὺς παῖδας ἐν τῷ οἴκῳ καὶ ἀπα-
σχολεῖ αὐτοὺς εἰς ἔργον εὐγενὲς καὶ ὠφελίμην.

Τέταρτον, διδάσκει καὶ μεταδίδει πολλὰς καὶ ποικίλας βιωφελεῖς
γνώσεις εἰς τοὺς ἀκρωμῖνους ἀγραμμάτους γονεῖς τῶν μαθητῶν·
ἀγραμμάτοι δὲ δυστυχῶς εἶναι οἱ πλεῖστοι τῶν κατοίκων τῆς Ἑλλά-

οι τῶν χωρίων αὐτῆς. Καί ὑπὸ τὴν ἐποψιν ταύτην ἡ
βιβλίον εἶναι κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν ζήτημα πολλῆς
προσοχῆς καὶ μελέτης ἄξιον. Τί θὰ ἀναγινώσκωσι,
παρακαλῶ, κ. κ. Νομοθέται, οἱ γονεῖς, οἱ μαθηταὶ καὶ αἱ μαθήτριά;
τὰς ἐφημερίδας μόνον καὶ τὰς πολιτικὰς διαμάχας; ἢ τὰ Μυθιστο-
ρήματα, τὰς Ἀνθολογίας καὶ τοὺς Ἑρωτοκρίτους; Σκέφθητε καὶ με-
λετήσατε καλῶς τὸ πρᾶγμα πρὶν ἢ ἐμπέσητε εἰς τὸ βάραθρον ὑμεῖς
τε καὶ σὺν ὑμῖν τὸ ἔθνος σύμπαν.

Πέμπτον, ἡ ἀδέσποτος φήμη καὶ γνώμη περὶ μὴ χρήσεως βιβλίων,
ἢ ὑπὸ τινῶν ἀνεξετάστως νῦν υἰοθετηθεῖσα, ἔχει ἐν Ἑλλάδι τὴν ἰστο-
ρίαν καὶ αἰτίαν τῆς· καὶ ταύτην νομίζομεν ὅτι πρέπει πρώτιστα πάν-
των νὰ φροντίσωσι νὰ μάθωσιν οἱ κατὰ τῶν βιβλίων πόλεμον κηρύ-
ξαντες. Ἡ ἡλικία τῆς εἶναι μικρά. Μόλις κατὰ τὸ ἔτος 1879 ἐγεννήθη.

Ἐκτον, πῶς ὁ μαθητὴς θὰ συγκρατήσῃ, ἀνευ οὐδενὸς βοηθήμα-
τος, τὰ 4 ἢ 5 μαθήματα τῆς ἡμέρας, ἅτινα ἐδιδάχθη ἐν τῷ σχολείῳ;
καὶ πῶς θὰ ἀναπολήσῃ αὐτὰ ἐν τῷ οἴκῳ, πῶς θὰ ἐργασθῇ ἐπ' αὐ-
τῶν. πῶς θὰ τὰ μελετήσῃ, πῶς θὰ τὰ ἐπεξεργασθῇ, πῶς θὰ τὰ συν-
δέσῃ στερεῶς πρὸς τὸν λοιπὸν παραστατικὸν αὐτοῦ πλοῦτον, πῶς
τέλος θὰ τὰ κάμῃ κτῆμά του; εἶναι ὅλα αὐτὰ εὐκόλα ἢ κατορθωτὰ
ἐν τῷ σχολείῳ μόνον; Ἐκτός ἂν οἱ τάναντία φρονοῦντες νομιζῶσιν
ὅτι αἱ διάφοροι γνώσεις πρέπει ἀπὸ τὸ ἔνα αὐτῶν νὰ μαί-
νουν καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο νὰ βγαίνουν.

Ἐβδομον, ἡ ἀνάγνωσις πολλῶν, ἀλλὰ καλῶν, βιβλίων οὐ μόνον
τὸν γλωσσικὸν πλοῦτον τῶν μαθητῶν ἐπαυξάνει, ἀλλὰ καὶ τὸν δια-
νηθικὸν ὀρίζεται αὐτῶν εὐρύνει.

Καὶ, κατὰ μὲν τὰ ἔως ἐδῶ ἔστωσαν. Οἱ ἀρμόδιοι δὲ περὶ τοῦ νῦν
ὅσον τῆ παιδείας προσήκοντος ὠρίμως σκεφθῆτωσαν καὶ τὸ ἱκανὸν πρα-
ξάτωσαν, ἵνα μὴ ἀκουσίως τῇ πατρίδι πρόξενον κακοδαιμονίας γέ-
νωσιν. Ἡμεῖς δὲ, ἐμμένοντες εἰς τὰς περὶ δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως
ἰδίαις ἀρχαῖς καὶ ἰδέαις καὶ ἀγωνιζόμενοι ἀγῶνα εὐγενῆ καὶ καρτερικὸν
κατὰ παντός ἐπιδρομέως ἢ ἐλετήρος αὐτῆς, πεποιθήμεν ἀκραδάντως
ὅτι ἐπιτελοῦμεν τὸ πρὸς τὴν πατρίδα καθήκον· ἂν δ' ἐπιστημονικῶς
ἔχωμεν δίκαιον, ἐλεύσεται χρόνος, καθ' ὃν τοῦτο περιδληθήσεται τὸν
στέφανον τῆς βασιλείας· ἄλλως, ἄλλοις ἢ ἡδονῇ καὶ τῷ κλέος διὰ
τὴν ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ἱερᾶς ἡμῶν πατρίδος ἀναμόρφωσιν καὶ ἀνύψωσιν
τῆς καταλεπτωκυίας παρ' ἡμῖν δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 24 Νοεμβρίου 1889.

Θ. ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΣ.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

1. Διὰ τί καλούμεθα "Ἕλληνες-

Ἡ Ἱερὰ Ἱστορία μᾶς διδάσκει, ὅτι ὁ Θεὸς ἀπεφάσισε μίαν φορὰν νὰ ἐξολοθρεύσῃ ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος διὰ τὰς κακίας του. Διὰ τοῦτο δ' ἔκχευε μέγαν κατακλυσμόν καὶ ἐπνίγησαν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, ἐκτὸς τοῦ Νῶε μετὰ τῆς οἰκογενείας του.

Ἡ Μυθολογία τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων διδάσκει, ὅτι ὁ Ζεὺς, ὁ πρῶτος ὅλων τῶν θεῶν τῶν, ἀπεφάσισε καὶ αὐτὸς μίαν φορὰν νὰ ἐξολοθρεύσῃ τὸ ἀνθρώπινον γένος, ὡς ἄθλιον καταντῆσαν, καὶ ἔκαμεν ἐπίσης μέγαν κατακλυσμόν.

Καὶ ἄλλος προσέτι κατακλυσμός ἀναφέρεται ὑπὸ τῆς Μυθολογίας ὅτι ἐγένετο εἰς ἀκόμη ἀρχαιοτέραν ἐποχὴν, ἀλλὰ μόνον ἐν Ἑλλάδι (κατὰ τὸ ἔτος 1725 πρὸ Χριστοῦ).

Ἐκ τοῦ κατακλυσμοῦ τοῦ Διὸς ἐσώθησαν μόνον δύο ἀγαθοὶ ἄνθρωποι, ὁ Δευκαλίων, βασιλεὺς τῆς Θεσσαλίας, καὶ ἡ γυνὴ του Πύρρα. Ὁ Δευκαλίων ἐλέγετο ὅτι ἦτο ἐγγονὸς τοῦ Ἰάφεθ, υἱοῦ τοῦ Νῶε.

Οὗτος ὁ Δευκαλίων κατεσκεύασε κατὰ συμβουλήν τοῦ πατρὸς του Προμηθέως μίαν λάρνακιν (κιβωτόν), εἰς τὴν ὁποίαν εἰσῆλθε μετὰ τῆς γυναίκος του Πύρρας. Τότε ἤρχισε ὀργασθεῖσα βροχὴ καὶ ἡ λάρναξ ἐπὶ ἐννέα ἡμέρας καὶ ἐννέα νύκτας ἐφέρετο ἐπὶ τῶν ὑδάτων. Ἐπειτα δέ, ἀφοῦ κατέπυξεν ἡ βροχὴ καὶ ἡ γῆ κατέπυξε τὰ ὕδατα, ἡ λάρναξ ἐκάθισεν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους Πάρασσου.

2. Ὁ "Ἕλλην.

Ὁ Δευκαλίων καὶ ἡ Πύρρα ἐξεληθόντες τότε ἐκ τῆς λάρνακος προσέφεραν θυσίαν εἰς τὸν θεόν (Δίον τὸν Φύσιον), ὅστις

ούς. Διηγοῦνται δὲ ὅτι μετὰ τὸν κατακλυσμὸν τοῦ Δευκαλίων καὶ ἡ γυνὴ του Πύρρα ἤκουσαν φωνὴν ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, ἡ ὁποία εἶπεν εἰς αὐτούς νὰ ρίπτωσι μὲ τὰς χεῖρας των ὀπισθὲν των καὶ ὑπεράνωθεν τῆς κεφαλῆς των τὰ κόκκαλα τῆς μητρὸς των, διὰ νὰ κατοικηθῇ πάλιν ἡ Γῆ ὑπὸ ἀνθρώπων.

Τότε ὁ Δευκαλίων καὶ ἡ Πύρρα ἐσκέφθησαν, ὅτι κοινὴ μήτηρ ὄλων τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἡ Γῆ, τὰ κόκκαλά της δὲ οἱ λίθοι. ἤρρισαν λοιπὸν ἀδιακόπως νὰ ρίπτωσιν ὀπισθὲν των καὶ ὑπεράνωθεν τῆς κεφαλῆς των πέτρας. Τοιοῦτοτρόπως δὲ ἐκ μὲν τῶν πετρῶν τοῦ Δευκαλίωνος ἐγεννῶντο ἄνδρες, ἐκ δὲ τῶν πετρῶν τῆς Πύρρας ἐγεννῶντο γυναῖκες. Καὶ οὕτω ἐντὸς ὀλίγου χρόνου κατῴκηθη πάλιν ἡ Γῆ ὑπὸ ἀνθρώπων.

Ὅλα ταῦτα λέγεται, ὅτι ἐγένεον περὶ τὸ ἔτος 1500 πρὸ Χριστοῦ, δηλ. πρὸ τριῶν χιλιῶν καὶ τετρακοσίων περιπέου ἐτῶν ἀπὸ σήμερον.

Πρὸς τούτοις ὁ Δευκαλίων καὶ ἡ Πύρρα ἐγέννησαν τρία τέκνα. Ταῦτα ἦσαν ὁ Ἕλληρ, ὁ Ἀμφικτύων καὶ ἡ Πρωτογένεια. Ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἕλληρος, τοῦ πρώτου τέκνου τοῦ Δευκαλίωνος, ἡ χώρα μας ὠνομάσθη Ἑλλάς καὶ ἡμεῖς Ἕλληες. Ταῦτα ἐπίστευον οἱ πρόγονοι ἡμῶν.

ΣΗΜ. Ἡ χρονολογία τῶν πρὸ Χριστοῦ συμβάντων ἀριθμεῖται κατὰ τάξιν ὀπισθοδρομικὴν, εἶον 1600, 1599, 1598, 1597 κτλ.

3. Ἀκόμη ἀρχαιότεροι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος.

Πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ, ὅστις ἐγένεον ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Δευκαλίωνος, οἱ κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος δὲν ὠνομάζοντο Ἕλληες, διότι ὁ Ἕλληρ δὲν εἶχε ἀκόμη γεννηθῆ.

Οἱ Ἕλληες τότε ἐλέγοντο Πελαγοὶ ἀπὸ ἓνα βασιλεῦς τῆς Ἀρκαδίας, ὁ ὁποῖος ὠνομάζετο Πελαγός. Οὗτος κατή-

γετο ἐκ τῆς Θράκης, κατήλθε δὲ μετ' ἄλλων ὀπαδῶν τῆς Θεσσαλίας εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἔνθα ἐβασίλευσεν Ἀρκαδία.

Οἱ πρῶτοι δὲ κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος μυθολογεῖται, ὅτι ἔζων ὡς ἄγριοι εἰς τὰ σπήλαια καὶ εἰς τὰ δάση καὶ ἐτρέφοντο μὲ ἄγρια χόρτα καὶ μὲ ἀγρίους καρπούς. Ὁ Πελασγὸς δ' ἐδίδαξεν αὐτοὺς νὰ κτίζωσι κτίρια καὶ πόλεις, νὰ ἐνδύωνται μὲ δέρματα ζώων καὶ πολλὰ ἄλλα καλὰ πράγματα.

Οἱ Πελασγοὶ ἔκτιζον τὰ κτίριά των μὲ λίθους πολὺ μεγάλους καὶ ἀπελεκήτους. Ἔθετον δὲ τοὺς λίθους τούτους τὸν ἕνα ἐπὶ τοῦ ἄλλου, χωρὶς νὰ συγκολλῶσιν αὐτοὺς μὲ ἄσβεστον ἢ μὲ ἄλλο τι.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Πελασγῶν μέχρι τῆς σήμερον παρῆλθον περισσότερα τῶν τριῶν χιλιάδων ὀκτακοσίων ἐτῶν. Καὶ ὅμως εἰς τὸ Ἄργος, εἰς τὴν Σικυῶνα καὶ εἰς ἄλλα μέρη σφύζονται ἀκόμη μέχρι σήμερον πολλὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα λέγεται ὅτι εἶναι ἔργα τῶν Πελασγῶν.

4. Ξένοι ἐπίσημοι ἄνδρες, οἱ ὁποῖοι ἔφεραν τὸν πολιτισμὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ὁ Πελασγὸς εἶδομεν ὅτι ἐδίδαξε μερικά καλὰ πράγματα τοὺς ὑπηκόους του. Μετὰ τὸν Πελασγὸν ἦλθον καὶ ἄλλοι ξένοι ἄνθρωποι εἰς τὴν Ἑλλάδα, οἱ ὁποῖοι ἔφεραν εἰς αὐτὴν τὸν πολιτισμὸν ἀπὸ ἄλλων μέρων.

Κέρκροψ. — Πρῶτος ξένος εἰς τὴν Ἑλλάδα ἦλθεν ἀπὸ τὴν Ἀφρικὴν ὁ Κέρκροψ, ὅστις ἐθεμελίωσε τὰς Ἀθήνας κατὰ τὸ 1640 ἔτος πρὸ Χριστοῦ, καὶ ἐβασίλευσεν εἰς αὐτάς. Ὁ Κέρκροψ εἰσήγαγε τὴν γεωργίαν, ἣ ὁποία δὲν ἦτο ἐν χρήσει ἕως τότε, ἐφύτευσε πολλὰς ἐλαίας καὶ ἀμπέλους, ἔμαθε τοὺς ὑπηκόους του νὰ τρώγωσι κρέας καὶ νὰ κατασκευάζωσιν ὄργανα ἀπὸ τὰς τρίχας τῶν προβάτων καὶ τῶν αἰγῶν.

Κέρκροψ πρὸς τούτοις συνέστησεν ἐν Ἀθήναις τὸν Ἀ-
 ρεῖον Πάγον, ὅστις ἦτο τὸ ἀνώτατον δικαστήριον τῶν Ἀθη-
 νῶν, τὸ ἐπιστημότατον δὲ καὶ ἀρχαιότατον ὄλων τῶν δικα-
 στηρίων τῆς Ἑλλάδος.

Δαναός. — Μετὰ τὸν Κέρκροπα ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα
 ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον καὶ ὁ Δαναός, ὅστις κατώκησεν εἰς τὸ
 Ἄργος.

Ὁ Δαναός ἐδίδαξε τοὺς Ἀργεῖους τὴν τέχνην τοῦ ἀρ-
 δεύειν (ποτίζειν) τὴν ξηρὰν χώραν διὰ φρεάτων καὶ ἄλλης
 ὠφελίμου γνώσεως. Πρὸς τούτοις ἐδίδαξεν αὐτοὺς καὶ τὴν
 λατρείαν τῆς Δήμητρος, τῆς Ἀθηνᾶς, τῆς Ἀφροδίτης καὶ
 ἄλλων θεῶν.

— Φ —

Β. Ἄλλοι ξένοι ἐπίσημοι ἄνδρες.

Κάδμος. — Μετὰ τὸν Κέρκροπα καὶ τὸν Δαναόν ἦλθεν εἰς
 τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὴν Φαιάκην τῆς Ἀσίας ὁ Κάδμος. Ὁ
 Κάδμος ἐθεμελίωσε τὰς Θήβας, ἐδίδαξε τοὺς ὑπηκόους του
 τὴν Ἀράμματα τοῦ ἀλφραθῆτου, τὰ ὁποῖα τότε ἦσαν 16 καὶ
 ὄχι 24, ἔμαθον αὐτοὺς νὰ ἐμπορεύωνται καὶ πολλὰ ἀκόμη
 ἄλλα ὠφελίμα πράγματα.

Πέλοψ. — Πολλὰ ἔτη μετὰ τὸν Κάδμον ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλ-
 λάδα ὁ Πέλοψ ἐκ τῆς Φρυγίης τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ὁ Πέλοψ
 ἐνομφύθη ἐν Ἑλλάδι καὶ ἀπέκτησεν ἐν αὐτῇ τὴν δύνάμειν
 καὶ φήμην, ὥστε τὸ μέρος, ὅπου οὗτος κατώκησεν, ὠνομάσθη
 ὄλον νῆσος τοῦ Πέλοπος, ἢ καλλίτερον Πελοπόννησος.

Τοιουτοτρόπως λοιπὸν ἀπὸ τὸν Κέρκροπα, τὸν Δαναόν, τὸν
 Κάδμον καὶ τὸν Πέλοπα, διαχθέντες πολλὰ πράγματα οἱ
 Ἕλληνας, ἤρχισαν νὰ ζῶσιν ὡς ἡμεροὶ ἄνθρωποι καὶ νὰ κἀ-
 μνωσι μεγάλῃς προόδου εἰς τὸν πολιτισμόν.

— Ψ —

6. Ἐντόπιοι ἐπίσημοι ἄνδρες τῆς Ἑλλάδος Ἡρώες.

Ἐκτὸς τῶν ξένων ἐπιστῆμων ἀνδρῶν, τοὺς ὁποίους ἀνεφέρμεν, ἀνεδείχθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐντόπιοι μεγάλοι ἄνδρες. Οὗτοι ἐπροστάτευσαν τὴν πατρίδα μὲ θυσίαν τῆς ζωῆς των, πολεμοῦντες ἐναντίον ληστῶν καὶ ἄλλων τεράτων καὶ κκούργων ἀνθρώπων. Οἱ ἀτρόμητοι οὗτοι ἄνδρες ὠνομάστησαν Ἡρώες.

Ὁ Ἡρακλῆς.

Ἡρακλῆς. — Μέγιστος ἦρωας ἦτο ὁ Ἡρακλῆς, ὅστις ἐγεννήθη ἐν Θήβαις. Οἱ γονεῖς του ἦσαν Ἀργεῖοι. Οὗτος ἐπροστάτευσεν τὴν Ἑλλάδα, καὶ αἱ ἀνδραγαθίαι του εἶναι μέγισται. Ἄλλ' ἐπειδὴ εἶχεν ἀξιώσεις ἐπὶ τοῦ θρόνου τῶν προ-

του, ἐξεδιώχθη ἐκ τῆς Πελοποννήσου καὶ ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τοὺς Δωριεῖς, τοὺς κατοικοῦντας τὴν Δωρὶδα γῆν, ἐν τῇ Στερεῇ Ἑλλάδι. Ἐκεῖ οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἡρακλείδου, οἱ ὁποῖοι ἐκαλοῦντο Ἡρακλεΐδαι, ἔζησαν ὑπὲρ τὰ ἑκατὸν ἔτη, ὡς κατωτέρω θὰ ἴδωμεν.

Θησεύς.— "Ἄλλος ἦρως εἶναι ὁ Θησεύς, τοῦ ὁποίου πατὴρ ἦτο ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀθηνῶν Αἰγεύς. Ὁ Θησεύς ἐτόλμησε καὶ μετέβη θεληματικῶς εἰς τὴν Κρήτην, καὶ ἐκεῖ κατόρθωσε νὰ φονεύσῃ ἐντὸς τοῦ Λαβυρίνθου τῆς Κρήτης ἐν θηρίον μέγα, τὸ ὁποῖον ἐτρέφετο μὲ ἀνθρώπους καὶ πρὸ πάντων μὲ Ἀθηναίους, οἱ ὁποῖοι ὑποχρεωτικῶς ἐπέλλοντο ἐκεῖ κατ' ἔτος.

Ὁ Θησεύς ἐπιστρέψας ἐκ τῆς Κρήτης ἔγινε βασιλεὺς τῶν Ἀθηνῶν ἀντὶ τοῦ πατρὸς του Αἰγέως, ὁ ὁποῖος, ἰδὼν ὅτι τὸ ἐπανάγον τὸν Θησεῦ παῖδον ἔφερεν ἀκόμη τὰ μέλανα ἰστικά, καὶ νομίσας ὅτι ὁ υἱὸς του δὲν ζῆ πλέον, ἔπεσαν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐπίνθη. Ἡ Θάλασσα δ' αὕτη ὠνομάσθη ἐξ αὐτοῦ Αἰγαῖν πέλαγος.

Οἰδίπους.— "Ἄλλος ἦρως εἶναι ὁ Οἰδίπους, ὅστις ἐφόνευσε πολλοὺς ληστὰς καὶ κκούργους, ἀλλ' ὁ ὁποῖος, χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζῃ, ἐθανάτωσε τὸν πατέρα του, ἐνομφοῦθη τὴν μητέρα του καὶ ἔγινε βασιλεὺς τῶν Θεβῶν. Ὑστερον ὄμως, ἀφοῦ ἔμαθε τοῦτο ἀπὸ τοῦ Μεντείου, αὐτὸς μὲν ἐτυφλώθη μόνος του, ἡ δὲ σύζυγος ἄμα τε καὶ μήτηρ αὐτοῦ ἐκρεμάσθη καὶ ἀπηγχόνησεν ἐκυτὴν μόνη. Οὗτοι καὶ ἄλλοι ἀκόμη ἦσαν οἱ ἦρωες τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος.

7. Πρώτη ἐκστρατεία τῶν Ἑλλήνων εἰς ξένους τόπους.

Ἀργοναυτικὴ ἐκστρατεία.—Οἱ ἦρωες τῆς Ἑλλάδος, ἀφοῦ ἐτακτοποίησαν τὰ πράγματα τῆς πατρίδος των, ἔμαθον ὅτι

μακρὰν τῆς Ἑλλάδος ἦτο εἷς κακὸς βασιλεὺς, ὁ ὁποῖος ἐλήστευε καὶ ἐφρόνευεν ὄλους τοὺς ξένους ἐμπόρους, οἱ ὅποιοι ἐπήγαινον εἰς τὸ βασιλείον του. Ὁ βασιλεὺς οὗτος ὠνομάζετο Αἰήτης. Ὁ Αἰήτης, φονεύων καὶ ληστεύων τοὺς ξένους ἐμπόρους, εἶχεν ἀποκτήσῃ ἄπειρα πλοῦτη.

Τὸν κακὸν Αἰήτην ἠθέλησαν νὰ τιμωρήσωσιν οἱ ἥρωες τῆς Ἑλλάδος. Πρὸς τὸν σκοπὸν λοιπὸν τοῦτον κτετακτεύσασαν ἕν πλοῖον, τὸ ὁποῖον ὠνόμισαν Ἀργῶ. Εἰς τὸ πλοῖον τοῦτο ἐπεβιβάσθησαν πεντήκοντα γενναῖοι ἥρωες, οἱ ὅποιοι ἐξεκίνησαν ἐκ τῆς Ἰωλκοῦ (τοῦ νῦν Βόλου) καὶ ἔφθασαν εἰς τὸ βασιλείον τοῦ κακοῦ βασιλέως Αἰήτου.

Ἡ χώρα τοῦ Αἰήτου ἐλέγετο Κολχίς καὶ ἔκειτο ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Εἰς τὴν Κολχίδα οἱ ἥρωες τῆς Ἑλλάδος κατώρθωσαν ν' ἀρπάσωσι τοὺς θησαυροὺς τοῦ Αἰήτου διὰ τῆς βοθητικῆς τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ τοῦ ἰδίου, ἣ ὁποία ἐλέγετο Μήδεια. Ἡ Μήδεια ἦτο περίφημος μάγισσα. Ἀφοῦ οἱ Ἕλληνες ἤρπασαν τοὺς θησαυροὺς, ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Ἑλλάδα μὲ τὴν Μήδειαν μαζί, τιμωρῶσαντες οὕτω τὸν κακὸν βασιλέα Αἰήτην.

Ὡστε βλέπομεν ὅτι οἱ Ἕλληνες ἤρχισαν νὰ γνωρίζωσι καὶ ξένους τόπους. Ἡ ἐκστρατεία κατὰ τῆς Κολχίδος ἔγινε πρὸ τριῶν περίπου χιλιᾶδων ἐτῶν καὶ λέγεται Ἀργοναυτικὴ ἐκστρατεία. Ἀρχηγὸς τῆς ἐκστρατείας ταύτης ἦτο ὁ βασιλεὺς τῆς Ἰωλκοῦ Ἴάσων.

8. Ἡ ἄλλη μεγάλη ἐκστρατεία τῶν Ἑλλήνων.

Πόλεμος κατὰ τῆς Τρωάδος. — Μετὰ τὴν Ἀργοναυτικὴν ἐκστρατείαν οἱ Ἕλληνες ἐπολέμησαν ἐνκντίον ἐνὸς ἄλλου βασιλείου, τὸ ὁποῖον ἐλέγετο βασιλείον τῆς Τρωάδος. Ὁ βασιλεὺς τῆς Τρωάδος ἐλέγετο Πρίαμος καὶ ἦτο καλὸς ἄνθρωπος, καθὼς καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ Ἑκάβη.

Αιτία τοῦ πολέμου κατὰ τοῦ καλοῦ βασιλέως Πριάμου ὑπῆρξεν, ὅτι εἷς υἱὸς τοῦ ὀνομαζόμενος Πάρις ἦλθε μὲ ἕνα ἐξ ἀδελφόν του εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οἱ Ἕλληνες τὸν περιποιήθησαν πολὺ, ἀλλ' αὐτὸς ἐράνη ἀχάριτος καὶ δόλιος. Καὶ ἰδοῦ:

Εἰς τὴν Σπάρτην ἐβασίλευε τότε εἷς βασιλεὺς, ὁ ὁποῖος ὀνομαζέτο Μενέλαος. Ἡ σύζυγος τοῦ Μενελάου, τὴν ὁποίαν οὗτος πολὺ ἠγάπα, χωρὶς ἐξ ἴσου ν' ἀνταγκάσσεται ὑπ' αὐτῆς, ἐλέγετο Ἑλένη· ἦτο δὲ ἡ ὀραιοτάτη ὄλων τῶν γυναικῶν τοῦ κόσμου.

Ὁ Πάρις, ὅστις ἐπίσης ἦτο νέος ὀραιοτάτος, ἦλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Μενελάου. Ὁ Μενέλαος πολὺ περιποιήθη αὐτόν. Μετ' ὀλίγας δὲ ἡμέρας ἠναγκάσθη, ἕνεκα σπουδαίης ἐργασίας του, νὰ μεταβῆ εἰς τὴν Κρήτην, ἀφήσας τὴν ἐντολὴν νὰ φιλοξενῶσι τὸν Πάριν μὲχρι τῆς ἐπιστροφῆς του ἐκ τῆς Κρήτης.

Μόλις ὁμοῦς ἀνεχώρησεν ὁ Μενέλαος, καὶ ὁ Πάρις συμφωνεῖ μὲ τὴν ἀπίστον σύζυγον Ἑλένην, νὰ δραπέτευσωσιν εἰς τὴν Τροάδα. Καὶ ἐδραπέτευσαν, ἀρπάσσαντες μάλιστα καὶ τοὺς θησαυροὺς τοῦ Μενελάου.

Ὁ Μενέλαος ἐπιστρέψας ἐκ τῆς Κρήτης δὲν εὐρίσκει οὐδ' ἓ τὴν Ἑλένην οὔτε τοὺς θησαυροὺς του. Τρέχει ἀμέσως τότε καὶ λέγει τὸ γεγονός εἰς τὸν ἀδελφόν του Ἀγαμέμνονα, ὅστις ἦτο βασιλεὺς τῶν Μυκηθῶν, καὶ εἰς τοὺς ἄλλους ἐνδόξους βασιλεῖς τῆς Ἑλλάδος, οἱ ὁποῖοι τότε ἦσαν πολλοί, καὶ ὅχι εἷς ὅπως εἶναι σήμερον.

Ὅλοι οὗτοι οἱ βασιλεῖς ἀπεφάσισαν διὰ γενικῆς ἐκστρατείας νὰ τιμωρήσωσι τὸν τολμήσαντα νὰ προσβάλλῃ τὴν Ἑλλάδα, διότι ἡ ἀρπαγὴ τῆς Ἑλένης ἐθεωρήθη ὕβρις καθ' ὅλης τῆς Ἑλλάδος.

9. Ἄλωσις τῆς Τροίας.

Συνήθροισαν λοιπὸν ὅλοι οἱ βασιλεῖς τῆς Ἑλλάδος ἑκατὸν χιλιάδας στρατοῦ καὶ χίλια δικοσία πλοῖα. Μὲ αὐτὰ μετέβησαν καὶ ἐπολιόρκησαν τὴν Τροίαν ὑπὸ τὴν ἀρχιστρατηγίαν τοῦ Ἀγαμέμνονος. Ἄλλοι ἔνδοξοι βασιλεῖς, λαβόντες μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν ταύτην, ἦσαν ὁ Ἀτρεΐδης Μενέλαος, ὁ ἀνδρειότατος πάντων τῶν Ἑλλήνων Ἀχιλλεύς, ὁ πολυμήχανος Ὀδυσσεύς, ὁ σοφὸς Νέστωρ, ὁ πολεμικὸς Διομήδης καὶ ἄλλοι.

Ἡ πολιορκία τῆς Τροίας διήρκεσεν ἑννέα ἔτη, πύσσασεν τὸ δέκατον. Τὰ φρούρια τῆς Τροίας ἦσαν ὑψηλὰ καὶ ἀκυρίευτα. Οἱ Ἕλληνες δὲ ἀπελπισθέντες ἀπεφάσανταν τῇ συμβουλῇ τοῦ Ὀδυσσεῦς νὰ δωρήσωσιν εἰς τοὺς Τρῶας ἕνα μέγαν ξύλινον ἵππον καὶ νὰ προσποιηθῶσιν, ὅτι ἀναχωροῦσιν ἐκ τῆς Τρωάδος. Τοῦτο δὲ καὶ ἔπραξαν.

Ἄλλ' ὁ ξύλινος (δούρειος) ἑκαῖνος ἵππος ἦτο τόσον μέγας, ὥστε οἱ Τρῶες ἐδέησάν νὰ κρημνίσωσιν ἕν μέρος τῶν τειχῶν τῆς πόλεως τῶν, ὅπως εἰσαγάγωσιν εἰς τὴν πόλιν τὸν πελώριον ἵππον, ὅστις δὲν ἐχώρει νὰ εἰσαχθῆ διὰ τῶν πυλῶν τοῦ τείχους. Ὁ ἵππος δ' οὗτος ἦτο πλήρης ἀνδρῶν.

Ὁλος ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς τότε, ὁ ὅποιος ἦτο κεκρυμμένος μὲ τὰ πλοῖα πρὸς τὴν νῆσον Τένεδον, μαθὼν τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ ἵππου διὰ σημείου, γενομένου ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν τῶν κεκρυμμένων ἐντὸς αὐτοῦ, ὤρμησεν εἰς τὴν πόλιν διὰ τοῦ κρημνισθέντος μέρους τοῦ φρουρίου καὶ διὰ τῶν ἀνοιχθεῖσων πυλῶν, καὶ ἐκυρίευσεν αὐτήν. Ἡ πόλις ὄλη ἐκάη. Οἱ Τρῶες κατεσφάγησαν. Ὁ Πρίαμος καὶ ὁ Πάρις ἐφρονεύθησαν. Ἡ βασίλισσα Ἐκάβη συνελήθη αἰχμάλωτος. Καὶ ἡ Ἑλένη, ἡ ὁποία πολὺ ταχέως εἶχε μετανοήσῃ διὰ τὴν κακίαν τῆς πράξεως, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Σπάρτην.

Καὶ ἐκ τῶν Ἑλλήνων πολλοὶ ἐφρονεύθησαν, καὶ ἄλλοι ὑπέφρασαν πολλά, μέχρις οὗ ἐπκνέλωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὁ Ὀδυσσεὺς περιεπλανᾶτο καθ' ὁδὸν δέκα ἔτη, μέχρις οὗ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἰθάκην του.

Οἱ Ἕλληνες διὰ τῆς ἐστρατείας ταύτης ἔδειξαν, ὅτι τιμωροῦσι τοὺς τολμῶντας νὰ προσβάλλωσι τὴν πατρίδα των. Ὁ Τρωϊκὸς πόλεμος ἔγινε τῷ 1184 πρὸ Χριστοῦ, δηλαδὴ πρὸ τριῶν χιλιάδων καὶ ἑβδομήκοντα περίπου ἐτῶν ἀπὸ σήμερον· διήρκεσε δὲ δέκα ἔτη.

ΙΟ. Κάθοδος τῶν Ἡρακλειδῶν.

Ὁ Ἡρακλῆς εἶπομεν, ὅτι ἐγεννήθη ἐν Θήβαις, οἱ δὲ γονεῖς του ἦσαν Ἀργεῖοι Διὰ τοῦτο οἱ ἀπόγονοὶ του ἤθελον νὰ γίνωσιν αὐτοὶ ἄρχοντες τῆς Πελοποννήσου. Ἀλλ' ἀντὶ τούτου ἔχασαν καὶ αὐτὸ τὸ Ἄργος, καὶ ἠναγκάσθησαν ἐπὶ τέλους νὰ εὗρωσι καταφύγιον εἰς τοὺς Δωριεῖς, οἱ ὅποιοι κατοικοῦν τὴν ^{πύκντον ἀρκαδίαν} Δωρίδα, πλησίον τῆς Θεσσαλίας.

Ὁ Ἡρακλῆς πρὸ τοῦ τρωϊκοῦ πολέμου εἶχεν ἀποθάνῃ, οἱ δὲ καταφυγόντες εἰς τὴν Δωρίδα ἀπόγονοὶ του ὠνομάσθησαν Ἡρακλειῖδες.

Οἱ Ἡρακλειῖδες οὗτοι, ὀγδοήκοντα ἔτη μετὰ τὸν τρωϊκὸν πόλεμον, κατὰ τὸ ἔτος 1104 πρὸ Χριστοῦ, κατῆλθον ἀπὸ τὴν Δωρίδα, βοηθούμενοι καὶ ὑπὸ τῶν Δωριέων, καὶ ἐκυρίευσαν τὴν Πελοπόννησον, πλὴν τῆς Ἀρκαδίας καὶ τῆς Ἀχαΐας. Ἡ Πελοπόννησος, ὡς ἔλεγον οἱ Ἡρακλειῖδες, ἀνῆκεν εἰς τὸν πατέρα των Ἡρακλέα.

Τοιοῦτρόπως οἱ Ἡρακλειῖδες μετὰ τῶν Δωριέων ἔγινον κύριοι τῆς Λακωνίας, τῆς Μεσσηνίας, τῆς Ἀργολίδος καὶ τῆς Κορινθίας· εἶτα δὲ καὶ τῶν Μεγάρων. Τὸ γεγονός τοῦτο λέγεται εἰς τὴν ἱστορίαν Κάθοδος τῶν Ἡρακλειδῶν.

δηλαδή ἐπιστροφή τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἡρακλέους εἰς τὴν πατρίδα των Πελοπόννησον.

Πολλοὺς τῶν κατοίκων τῆς Πελοποννήσου ἐξεδίωξαν ἐξ αὐτῆς οἱ Ἡρακλεῖδαι, τοὺς δὲ ἐναπομείναντας ὑπεδούλωσαν.

Οἱ Ἡρακλεῖδαι εἰς τὴν Μεσσηνίαν ἐγκατέστησαν ἓνα βασιλέα, ἄλλον ἐγκατέστησαν εἰς τὴν Ἀργολίδα καὶ ἄλλον ἤθελον νὰ ἐγκαταστήσωσιν εἰς τὴν Λακωνίαν. Ὁ βασιλεὺς ὅμως οὗτος τῆς Λακωνίας ἐφρονεῦθη πρὶν ἢ βασιλεύσῃ. Διὰ τοῦτο ἔγιναν βασιλεῖς οἱ δύο μικροὶ υἱοὶ του, ὁ Εὐρυσθένης καὶ ὁ Προκλῆς, οἱ ὁποῖοι ἐλέγετο ὅτι ἦσαν δίδυμοι. Ἐκτοτε εἰς τὴν Σπάρτην ἐβασίλευον δύο βασιλεῖς, καταγόμενοι ἐκ τῶν δύο οἰκογενειῶν τῶν δύο πρώτων αὐτῆς βασιλείων, τοῦ Εὐρυσθένου καὶ τοῦ Προκλέους.

Οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Λακωνίας, ὅσοι δὲν ἀνεχώρησαν ἐξ αὐτῆς, ὑπετάχθησαν ὑπὸ τῶν Δωριέων· ὠνομάσθησαν δὲ οὗτοι περίοικοι ἢ Λακεδαιμόνιοι. Οἱ περισσότερον τῶν ἄλλων ἀντισταθέντες καὶ κατόπιν ὑποδουλωθέντες ὠνομάσθησαν Εἴλωτες. Οἱ Εἴλωτες οὗτοι ἦσαν δοῦλοι τῶν νέων κατοίκων τῆς Σπάρτης.

Οἱ Σπαρτιᾶται συχνάκις ὠνομάζοντο καὶ Λακεδαιμόνιοι. Ἄλλὰ Σπαρτιᾶται ἐλέγοντο κυρίως οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως Σπάρτης, ἐνῶ Λακεδαιμόνιοι ἐλέγοντο οἱ κάτοικοι τῶν περιχώρων. Ὡστε ἐν τῇ Λακωνίᾳ κατόφουν οἱ Σπαρτιᾶται ἢ κύριοι, οἱ Λακεδαιμόνιοι ἢ περίοικοι, καὶ οἱ Εἴλωτες ἢ δοῦλοι.

Η Σ Π Α Ρ Τ Η.

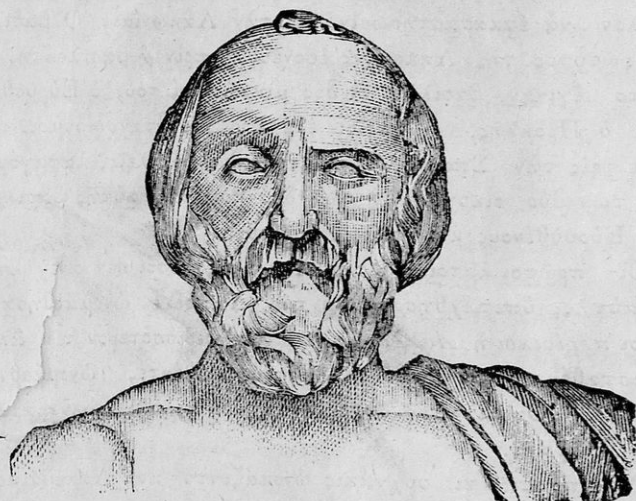
Ι Ι. Σπαρτιᾶται καὶ Λυκούργος.

Νόμοι τοῦ Λυκούργου.

Οἱ Ἡρακλεῖδαι μετὰ τῶν Δωριέων εἶπομεν, ὅτι κατέλαβον

τὴν Σπάρτην, τὴν πρωτεύουσάν τῆς Λακωνίας, καὶ ἐβασίλευον εἰς αὐτήν, ἔχοντες δύο βασιλεῖς.

Μετὰ τινὰ ἔτη ὁ εἷς ἐκ τῶν δύο βασιλέων τῆς Σπάρτης, ὁ καταγόμενος ἐκ τῆς γενεᾶς τοῦ Προκλέους καὶ καλούμενος Πολυδέκτης, ἀπέθανε. Τότε ἐγένετο βασιλεὺς τῆς Σπάρτης ὁ ἀδελφὸς τοῦ Πολυδέκτου Λυκοῦργος.

Ὁ Λυκοῦργος.

Ἄλλ' ὁ Πολυδέκτης ἀποθανὼν ἀρῆκεν ἔγκυον τὴν σύζυγον του· αὕτη δὲ μετ' ὀλίγου μηνὸς ἔτεκεν υἱόν, τὸν ὁποῖον ὁ Λυκοῦργος ὠνόμασε Χαρίλκον, ἀνακηρύξας αὐτὸν βασιλέα τῆς Σπάρτης. Ὁ Λυκοῦργος ἐβασίλευσε μόνον ὀκτῶ μηνῶν, μετὰ τοὺς ὁποῖους ὁ θρόνος τῆς Σπάρτης ἀνήκεν εἰς τὸν μικρὸν Χαρίλκον. Ἄλλ' ἐπειδὴ οὗτος ἦτο ἀνήλικος, ἔγινε κηδεμὼν του ὁ θεῖός του Λυκοῦργος. Ὁ Λυκοῦργος ἠγάπησεν πολὺ τὸν ἀνέψιόν του Χαρίλκον.

Κατόπιν ὅμως ὁ Λυκοῦργος ἐσυκοφαντήθη ὡς ἐπιδιώκων αὐτὸς τὴν βασιλείαν καὶ ἐπιβουλεύων τὸν Χαρίλκον, καὶ ἤναγ-

έσθη διὰ τοῦτο νὰ φύγη ἐκ τῆς Σπάρτης. Τότε ἐπὶ δέκα ἔτη περιήλθε πολλὰ μέρη τοῦ κόσμου καὶ ἔμαθε τοὺς νόμους πολλῶν ἐθνῶν. Ἐπιστρέψας δὲ κατόπιν εἰς Σπάρτην συνέταξε οὐδὲν νόμους διὰ τοὺς Σπαρτιάτας, οἱ ὅποιοι ἕως τότε δὲν ἔβουλον πῶς νὰ κυβερνῶνται καλῶς.

Πρῶτον, ὁ Λυκοῦργος ἐνομοθέτησε νὰ κυβερνῶσι τὴν Σπάρτην δύο βασιλεῖς, ὅπως καὶ πρότερον, διότι ἀνέκαθεν, ὡς γνωρίζομεν, δύο βασιλεῖς ἐβασίλευον εἰς τὴν Σπάρτην.

Δεύτερον, ἐνομοθέτησεν οἱ βασιλεῖς νὰ μὴ πράττωσιν ὅ, τι θέλων, ἀλλὰ συμφῶνως πρὸς τοὺς νόμους, τοὺς ὁποίους ἐπέταξεν ἡ Γερουσία (ὅπως σήμερον θέτει τοὺς νόμους ἡ Βουλὴ).

Ἡ Γερουσία δὲ ἦτο ἐν συμβούλιον ἐξ 28 σοφῶν καὶ καλῶν γερόντων, τοὺς ὁποίους ἐξέλεγεν ὁ λαός, ὅπως καὶ ἡμεῖς σήμερον ἐκλέγομεν τοὺς βουλευτάς μας.

Ἐκτὸν τριάκοντα ἔτη μετὰ τὸν Λυκοῦργον ὁ λαός ἐπέλεγε κατ' ἔτος διὰ βοῆς καὶ πέντε ἄλλους ἄρχοντας, οἱ ὅποιοι ἐκαλοῦντο "Ἐφοροί. Οἱ Ἐφοροὶ κατ' ἀρχὰς εἶχον ἀστυνομικὰ καθήκοντα, ἔπειτα δὲ ἐξετάθη ἡ ἐπιφορὴ καὶ δικαιοδοσία των, καὶ προϊόντος τοῦ χρόνου ἔγιναν ἰσχυρότεροι καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν βασιλέων.

Τρίτον, ὁ Λυκοῦργος ἀνέθεσεν εἰς τοὺς δυστυχεῖς Ἐλλώτας τὴν καλλιέργειαν τῆς χώρας, οἱ δὲ Σπαρτιῆται μόνον εἰς τὰ ὄπλα ὄφειλον νὰ ἀσκῶνται.

12. Συνέχεια τῶν νόμων τοῦ Λυκοῦργου.

Τέταρτον, ὁ Λυκοῦργος ἐνομοθέτησε νὰ τρώγωσιν ὅλοι οἱ πολῖται ὁμοῦ τὴν αὐτὴν τροφήν, καθήμενοι ἀνὰ 15 — 20 ἄνθρωποι εἰς ἐκάστην τράπεζαν. Ἡ συνήθης τροφή των ἦτο ὁ λεγόμενος μέλας ζωμός. Ἐκαστος πολίτης συνεισέφερεν εἰς τὸ συσσίτιον ἄλευρον, μέλι, οἶνον, σῦκα καὶ τυρόν. Ὡστε

δὲν ἠδύνατο ἄλλος νὰ τρώγῃ κρέας καὶ ἄλλος λάχανα. Κο
αὐτοὶ οἱ βασιλεῖς ἔτρωγον τὸν μέλανα ζωμόν.

Πέμπτον, ὁ Λυκοῦργος ἀπηγόρευσε τὰς τέχνας καὶ τὰ
ἐπιστήμας, ἐπειδὴ αὐταὶ ἀπήτουν εἰρήνην καὶ ἥσυχον βίον
ἐπέτρεψε δὲ μόνον τὰς σωματικὰς ἀσκήσεις καὶ τὴν μουσικὴν
καὶ ὀρχηστικὴν (τὸν χορόν).

Ἐκτον, τὰ τέχνα τῶν Σπαρτιατῶν ἀπὸ τῆς μικρᾶς τῶν ἡ
λικίας ἐνομοθέτησε νὰ ἀνατρέφονται μακρὰν τῶν γονέων τῶν
μὲ μεγάλην σκληραγωγίαν. Ἐδιδάσκοντο δὲ ν' ἀγαπῶσι τὴν
πατρίδα των, νὰ γίνωνται ἀνδρεῖοι στρατιῶται, νὰ σέβωνται
τοὺς νόμους καὶ τοὺς μεγαλειτέρους των, νὰ ἀντέχωσιν εἰς
τὰς κακουχίας, καὶ πολλὰ ἄλλα καλὰ πράγματα. Ὁμοίως
σχεδὸν ἀντρέφοντο καὶ αἱ Σπαρτιατίτιδες. Ἡ Σπάρτη εἶχε
τοὺς ἀρίστους στρατιώτας.

Ἑβδόμον, ὁ Λυκοῦργος, διὰ νὰ καταστήσῃ τοὺς Σπαρτι-
άτας ὅλους ἴσους τὸν ἓνα μὲ τὸν ἄλλον, διήρπασεν ὅλην τὴν
χωρὰν εἰς μερίδια ἴσα. Ἐκαστος δὲ Σπαρτιάτης ἔλαβε διὰ
κλήρου ἓν μερίδιον γῆς, τὸ ὅποιον ἐκαλλιέργουν οἱ Εἰλωτες.
Τὸ μερίδιόν του τοῦτο οὐδεὶς εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ πωλήσῃ ἢ
ν' ἀγοράσῃ ἄλλο. Κατήργησε δὲ ὁ Λυκοῦργος καὶ τὰ χρυσᾶ
καὶ ἀργυρᾶ νομίσματα ὡς πηγὴν κακῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ.
Νομίσματα ἐπέτρεψε μόνον βαρῆα σιδηρᾶ.

Τούτους καὶ ἄλλους σοφοὺς νόμους ἔθεσεν ὁ Λυκοῦργος.
Ἵπεχρέωσε δὲ τοὺς συμπολίτας του νὰ ὀρκισθῶσιν, ὅτι δὲν
θὰ μεταβάλλωσιν αὐτούς, μέχρις οὗ ἐπιστρέψῃ ὁ ἴδιος, ὅστις
μετέβη εἰς τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν, ἵνα ἐρωτήσῃ ἀν οἱ νό-
μοι του ἔχουσι καλῶς. Ἀποκριθέντος δὲ τοῦ θεοῦ, ὅτι οἱ
νόμοι του ἔχουσι καλῶς, ἔγραψεν ὁ Λυκοῦργος τὸν χρησμὸν
τοῦτον εἰς τὴν Σπάρτην, αὐτὸς δ' ἔμεινε μακρὰν αὐτῆς καὶ
ἀπέθανεν ἐκουσίως ἐξ αἰτίας, ἵνα μὴ ἐπιστρέψῃ πάλιν καὶ

τότε ἀναγκάσωσιν αὐτὸν οἱ Σπαρτιᾶται νὰ μεταβάλῃ τοὺς νόμους του.

Τοιοῦτος ἦτο ὁ μέγας νομοθέτης τῆς Σπάρτης Λυκοῦργος, ὅστις ἔζη πρὸ δύο χιλιάδων ἑπτακοσίων ἐξήκοντα περίπου ἐτῶν, δηλαδὴ περὶ τὸ ἔτος 870 πρὸ Χριστοῦ. Τὸ κῦρος τῶν νόμων τοῦ Λυκοῦργου διήρκεσεν ἐν Σπάρτῃ πεντακόσια περίπου ἔτη.

ΠΟΛΕΜΟΙ ΤΩΝ ΣΠΑΡΤΙΑΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΜΕΣΣΗΝΙΩΝ.

13. Πρῶτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος 743 — 723 πρὸ Χριστοῦ.

Οἱ κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος ἀρχίζουσι νὰ πολεμῶσι καὶ μεταξὺ τῶν. Τοῦτο δὲν εἶναι καλόν.

Εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τῆς ἡ Λακωνία συνορεύει μετὰ τὴν Μεσσηνίαν. Τὸ σύνορον δὲ εἶναι ὁ Ταύγετος. Ἐπὶ τοῦ Ταύγετου ἦτο εἰς ναός, ὅπου συνήρχοντο κατ' ἔτος Μεσσηνιοὶ καὶ Σπαρτιᾶται καὶ ἐπανηγύριζον. Εἰς μίαν τῶν ἐπανηγύρεων τούτων οἱ Μεσσηνιοὶ προσέβαλον τοὺς Σπαρτιᾶτας.

Ἀμέσως τότε ἤρχισε μανιώδης πόλεμος μεταξὺ τῶν δύο τούτων γειτονικῶν λαῶν. Οἱ Μεσσηνιοὶ, μὴ δυνάμενοι νὰ ἀντισταθῶσι κατὰ τῶν ἀτρομήτων Σπαρτιατῶν, ἐκλείσθησαν εἰς τὸ φρούριόν των Ἰθώμην καὶ ἐπολιορκοῦντο ἐκεῖ ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν.

Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν οἱ Μεσσηνιοὶ ἐφαίνοντο νικηταί, ἀφοῦ μάλιστα ὁ βασιλεὺς των Ἀριστείδημος, διὰ νὰ νικήσωσιν αὐτοί, ἐθυσίασε μόνος κατὰ συμβουλήν τοῦ μαντείου τὴν ἰδίαν του θυγατέρα, ἡ ὁποία ἦτο καὶ ἠερραβωνισμένη. Ἐπὶ τέλους ὅμως νοήσας, ὅτι ματαίως ἐθυσίασε τὴν θυγατέρα του, καὶ

παρακινήθει· καὶ ὑπὸ τρομακτικοῦ τινος ὄνειρου, μετέβη κατὰ
 κήτοκτόνησεν ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς. Ἦτο ἀνωφελὲς ὄμως!

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀριστοδήμου, ἡ Ἰθώμη ἐκυριεύθη
 ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν, καὶ οἱ Μεσσήνιοι, ἄλλοι μὲν ἔφυγον
 ἐκ τῆς χώρας τῶν, ὅσοι δ' ἔμειναν ἐν αὐτῇ, ὤφειλον νὰ δι-
 δωσιν ὡς φόρον τὸ ἥμισυ τῶν εἰσοδημάτων τῶν εἰς τὴν σπαρ-
 τιατικὴν πολιτείαν, ἢ ὅποια διὰ πολέμου ἐγένετο κυρία τῆς
 χώρας τῶν.

Ὁ πόλεμος οὗτος λέγεται εἰς τὴν ἱστορίαν *πρώτος Μεσση-
 νιακὸς πόλεμος*, διρκέσας περὶ τὰ 20 ἔτη, ἦτοι ἀπὸ τοῦ ἔ-
 τους 743—723 πρὸ Χριστοῦ· ἐγένετο δὲ πρὸ 2620 περίπου
 ἐτῶν ἀπὸ σήμερον.

—Φ—

14. Δεύτερος Μεσσηνιακὸς πόλεμος 685—668 πρὸ Χριστοῦ.

Περὶ τὰ τεσσαράκοντα ἔτη οἱ Μεσσήνιοι ἔζησαν μὲ λύπην
 καὶ κατατιγύνην ὡς δοῦλοι τῶν Σπαρτιατῶν. Τότε ὄμως
 νέος ἦρως ἀνεβάνη, ὅστις ἐπεχείρησε νὰ σώσῃ τοὺς συμπο-
 λιτάς του ἀπὸ τῆς δουλείας. Ὁ ἦρως οὗτος ἦτο ὁ γενναῖος
 Ἀριστομένης.

Ὁ Ἀριστομένης συνήθροισεν ὄλους τοὺς Μεσσηνίους καὶ
 ἐπανεστάτησε κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν, τοὺς ὁποίους εἰς πολ-
 λὰς μάχαις ἐνίκησε, προχωρήσας μάλιστα μέχρι αὐτῆς τῆς
 Σπάρτης. Αὐτὸς δὲ ὁ Ἀριστομένης ἦτο τόσο γενναῖος, ὥστε
 μίαν φορὰν ἐτόλμησεν, ἐν καιρῷ νυκτός, νὰ εἰσέλθῃ κρυφίως
 ἐντὸς τῆς Σπάρτης. Φόβος καὶ τρόμος κατέλαβεν ἐπὶ τούτῳ
 τοὺς Σπαρτιάτας, μαθόντας τὴν ἐπομένῃν τὸ ἀνδραγάθημα
 τοῦ Ἀριστομένου.

Οἱ Λακεδαιμόνιοι φοβηθέντες ἐζήτησαν χρησμὸν παρὰ τῶν
 Δελφῶν· ὁ δὲ θεὸς ἀπεκρίθη εἰς αὐτοὺς νὰ ζητήσωσι στρα-

τηγόν ἐξ Ἀθηνῶν. Οἱ Ἀθηναῖοι πρὸς ἐμπαιγμόν των, διότι δὲν τὰ εἶχον τόσον καλὰ, ἔπεμψαν εἰς αὐτοὺς ἕνα χωλὸν ποιητὴν ὀνομαζόμενον Τυρταῖον· οὗτος διὰ πᾶν ἄλλο ἐφαίνετο ὅτι ἔκαμνεν ἢ διὰ τὴν γίνῃ στρατηγός.

Καὶ ὁμοίως ὁ χωλὸς οὗτος Τυρταῖος κατώρθωσε διὰ τῶν ὠραίων ποιημάτων του, καὶ πρὸ πάντων διὰ τῆς μουσικῆς του, τὴν ἐμπνεύση τοσοῦτον ἐνθουσιασμόν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας, ὥστε διὰ μιᾶς τὴν ἐκδιώξωσιν οὗτοι ἐκ τῆς χώρας των τοὺς Μεσσηνίους καὶ τὴν ἀναδειχθῶσι νικηταί. Τοσαύτην δύναμιν ἔχει ἡ μουσική!

Ὁ Ἀριστομένης καὶ πολλοὶ ἄλλοι Μεσσηνιοὶ συνελήφθησαν αἰχμάλωτοι καὶ ἐρρίφθησαν εἰς ἕν βαθὺ βάραθρον (τὸν Καιάδαν), ὅπου πάντες ἀπέθικον, πλὴν τοῦ Ἀριστομένου. Ὁ Ἀριστομένης δ' ἐσώθη ὑπὸ μιᾶς ἀλώπεκος κατὰ παράδοξον καὶ ἀπίστευτον τρόπον καὶ ἀνέλαθε πάλιν τὴν ἀρχηγίαν τῶν Μεσσηνίων.

Οἱ Μεσσηνιοὶ ἐπολέμησαν ἔνδεκα ἀκόμη ἔτη, κεκλεισμένοι οὐχὶ πλέον ἐντὸς τοῦ φρουρίου τῆς Ἰθώμης, ἀλλ' ἐντὸς τοῦ φρουρίου τῆς Εἵρας. Ἐπὶ τέλους ἔβλεψεν ἐνίκηθησαν καὶ ἐκεῖ, καὶ ἡ Μεσσηνία ἔγινεν ἐριστικῶς κτῆμα τῶν Σπαρτιατῶν. Ὁ δὲ Ἀριστομένης, ἐνόσω ἔζη, πάντοτε κατεδίωκε τοὺς Σπαρτιάτας, ὅσον ἦτο δυνατόν εἰς αὐτόν.

Τοιοιουτρόπως, διὰ τῆς ὑποδουλώσεως τῆς Μεσσηνίας ἐτελείωσε καὶ ὁ δεύτερος Μεσσηνιακὸς πόλεμος, διαρκέσας περὶ τὰ 18 ἔτη, δηλαδὴ ἀπὸ τοῦ ἔτους 685—668 πρὸ Χριστοῦ.

Οἱ Σπαρτιάται ἀργότερα ἐνίκησαν καὶ εἰς ἄλλους πολέμους καὶ ἔγιναν τοιοιουτρόπως πολὺ ἰσχυροί. Τὸ ὄνομά των ἠκούσθη εἰς ὅλον τὸν κόσμον.

Ἡ Σπάρτη λοιπὸν θριαμβεῖ. Ἄς ἴδωμεν καὶ τὰς Ἀθήνας.

ΑΙ ΑΘΗΝΑΙ.

15. Κόδρος καὶ νομοθέται τῶν Ἀθηναίων.

Κόδρος.— Οἱ Δωριεῖς, ἀφοῦ ἐγκατεστάθησαν ἐν τῇ Πελοποννήσῳ καὶ ἐτακτοποιήθησαν ἐν αὐτῇ, ἐπεθύμησαν νὰ αὐξήσωσι τὰς κατακτήσεις των. Συνήθροισαν λοιπὸν στρατεύματα, καί, ἐκ τῆς Πελοποννήσου διὰ τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου, εἰσελθόντες εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα, προῦχώρησαν καὶ ἔφθασαν πλησίον τῶν Ἀθηναίων, ἀπειλοῦντες νὰ κατακτήσωσιν αὐτάς. Οἱ Ἀθηναῖοι, ὡς ἦτο φυσικόν, ἀντέστησαν εἰς τὴν ὁρμὴν ταύτην τῶν Δωριέων. Ἐκ τούτου ἤρχισε πόλεμος μεταξὺ Δωριέων καὶ Ἀθηναίων.

Τότε τὸ μαντεῖον ἐρωτηθὲν εἶπεν, ὅτι ἐκεῖνο τὸ στράτευμα θὰ νικήσῃ, τοῦ ὁποίου ὁ βασιλεὺς πρῶτος θὰ φονευθῇ. Τότε ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀθηναίων Κόδρος, ἄνθρωπος πολὺ φιλόπατρις, ἐνεδύθη φορέματα γεωργοῦ καὶ λαβῶν δρέπανον εἰς τὴν χεῖρα εἰσῆλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Δωριέων ὡς ἄγνωστος καὶ ἐκτύπησεν ἐπίτηδες ἓνα στρατιώτην. Ὁ στρατιώτης τότε θυμωθεὶς ἐφόνευσεν αὐτὸν ἀμέσως.

Οἱ Δωριεῖς, μαθόντες ὅτι ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀθηναίων ἐφονεύθη, ἐτρέπησαν εἰς φυγὴν. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἔμειναν νικηταί (ἔτος 1066 πρὸ Χρ.), τιμήσαντες κατόπιν μεγάλως τὸν Κόδρον διὰ τὴν ἄκραν φιλοπατρίαν αὐτοῦ.

Δράκων.— Ἐπειδὴ οἱ Ἀθηναῖοι δὲν εἶχον πάντες, ὅπως εἶχον οἱ Σπικριᾶται, ἰσότητα πλοῦτου μεταξὺ των, ἀλλ' ἄλλοι ἦσαν πολὺ πλούσιοι καὶ ἄλλοι πολὺ πτωχοί, συνέβαινε πολλάκις νὰ φιλονεικῶσιν οἱ πλούσιοι μὲ τοὺς πτωχοὺς. Πρὸς ἀποφυγὴν τῶν φιλονεικιῶν τούτων ἀπεράσισαν νὰ γράψωσι νόμους, διότι ἕως τότε δὲν εἶχον γραπτοὺς νόμους. Ἐξέλεξαν λοιπὸν τὸ ἔτος 624 πρὸ Χριστοῦ ἓνα ἄνδρα διὰ νὰ γράψῃ τοὺς νόμους των. Οὗτος δὲ ὠνομάζετο Δράκων.

Ὁ Δράκων ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος νομοθέτης τῶν Ἀθηναίων. Ἐγραψε δὲ νόμους τόσον αὐστηροῦς, ὥστε ἐλέγετο ὅτι ἔγραψεν αὐτοὺς μὲ αἶμα καὶ ὄχι μὲ μελάνην! Κατὰ παντὸς ἐγκλήματος, εἴτε μεγάλου εἴτε μικροῦ, εἶχεν ὀρίση ποινὴν θανάτου. Διὰ τοῦτο οἱ Ἀθηναῖοι μετ' ὀλίγα ἔτη ὀργισθέντων τὸν ἐξώρισαν εἰς τὴν νῆσον Αἴγιναν, ὅπου καὶ ἀπέθανε αὐστηρότης ὅμως αὕτη τῶν νόμων τοῦ Δράκοντος; φ. γε- μᾶλλον ὅτι εἶναι μυθώδης καὶ ἀπίστευτος. Αὐ

Ἐν Ἀθήναις ἐξηκολούθουν νὰ συμβαίνωσι ταραχὴ, νὰ ἐπικρατῆ μεγάλη ἀνωμαλία εἰς τὴν πολιτείαν, δι' ὅσον πρὸ μεγάλα κόμματα ἀντεπάλαιον περὶ τῆς ἐξουσίας. Γενὰ τῆς Ἐτάπαυσιν ὅμως τούτων τῶν ταραχῶν τὰ κόμματα ἀν Μακρόνιος ἐκ συμφώνου, τῷ 594 ἔτει πρὸ Χριστοῦ, εἰς ἓνα ἄλλοτειδῆ ἐφόν νομοθέτην νὰ συντάξῃ νέους νόμους, εἰς τοὺς ὁποίους ἀπέγραψαν ὑποταχθῶσι πάντες. Ὁ νέος οὗτος νομοθέτης ὠνομάζατο, τὰ Σόλων. ἄ-

16. Ὁ μέγας νομοθέτης τῶν Ἀθηναίων Σόλων καὶ οἱ νόμοι αὐτοῦ.

Οἱ Σπαρτιᾶται εἶχον μέγαν νομοθέτην τῶν τὸν Λυκοῦργον, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι εἶχον μέγαν νομοθέτην τῶν τὸν Σόλωνα.

Ὁ Σόλων, καταγόμενος ἐκ μεγάλης καὶ πλουσίας οἰκογενείας, ἐγεννήθη τῷ 639 π. Χ., καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἦτο ἔμπορος τὸ ἐπάγγελμα, κατόπιν ὅμως ἔγινε νομοθέτης τῆς πατρίδος.

Πρῶτον, ἐνομοθέτησεν ὁ Σόλων ὅσοι χρεωστοῦσι χρήματα εἰς τοὺς πλουσίους νὰ μὴ γίνωνται δοῦλοι αὐτῶν. Ἐπομένως ἠλευθέρωσεν ὅλους, ὅσοι εἶχον γίνῃ δοῦλοι ἕνεκα χρέους.

Δεύτερον, ἠλάττωσε κατὰ πολὺ τοὺς βαρεῖς τόκους, μὲ τοὺς ὁποίους ἐδάχνειζον οἱ πλούσιοι τοὺς πτωχοὺς.

Τρίτον, ηὔξησε τὴν ἀξίαν τῶν νομισμάτων. Τὸ νέον τοῦτο νομισματικὸν σύστημα ἦτο καλὸν διὰ τοὺς πτωχοὺς καὶ διὰ τοὺς πλουσίους.

Κι Τέταρτον, διήρσεσε τοὺς πολίτας εἰς τέσσαρας τάξεις ἀναπονηθῶς τῆς περιουσίας, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἕκαστος. (*)
 ἤσῳσι ταυπτον, συνέστησε τὴν λεγομένην Βουλὴν τῶν τετρακομματια, καί, εὔτη συνέτασσε τοὺς νόμους καὶ τοὺς ὑπέβαλλεν ἔπειθου, εἰσελθόντην κρίσιν τοῦ λαοῦ.

ἔφθασαν πλησαν, ἕκαστος πολίτης ὄφειλε νὰ ἔχη ἓν ὠρισμένον αὐτάς. Οἶμα, εἰ δ' ἄλλως ἐτιμωρεῖτο.

ὄρμην ταύτην καὶ πολλοὺς ἄλλους σοφοὺς νόμους ἔθεσεν ὁ Σόταξὺ Δωριέο πολίτευμά του ἦτο δημοκρατικόν, διότι πᾶσα ἐξουσία

Τότε τὸ ἐτήγαζεν ἐκ τοῦ λαοῦ.

θὰ νικήσῃ σοφὸ οἱ νόμοι ἐτέθησαν εἰς ἐφαρμογὴν, προτήρχοντό τινεὶ ὁ βασιλεὺς ἕκαστην εἰς τὸν Σόλωνα ἐπαινοῦντες ἢ ψέγοντες τοῦ ἐνεδύθῳμοις ἢ συμβουλεύοντες αὐτόν, πλεῖστοι δὲ ζητοῦντες σαφῆρα νίσεις πῶς ἔρει ἓν ἕκαστον, ὁποῖον εἶναι τὸ πνεῦμα τοῦ νόμου κλπ. Ὁ Σόλων, βλέπων ὅτι, ἐξηγῶν ἢ μὴ ἐξηγῶν τοῦ νόμου,

διήγειρε δυσχερεσκείας, διότι, ὡς αὐτὸς εἶχεν εἶπεν «εἰς τὰ μεγάλα ἔργα χαλεπὸν εἶναι τὰ ἀρέση τις εἰς πάντας» ἐζήτησε παρὰ τῶν Ἀθηναίων δεκκετῆ ἀποδημίαν, ἐπειδὴ ἤπιζεν ὅτι κατὰ τὸ δικάστημα τοῦτο οἱ νόμοι του θὰ ἐγίνοντο συνήθεις εἰς αὐτούς, καὶ ἀνεχώρησεν ἐξ Ἀθηνῶν.

Ὁ Σόλων τότε, περιελθὼν εἰς πολλὰ μέρη, καὶ μετὰ δεκαετῆ ἀποδημίαν ἐπανελθὼν εἰς Ἀθήνας, εὔρε τὸν λαὸν ἐταραχήν, διότι εἷς πανούργος ἄνθρωπος, ὀνομαζόμενος Πεισίστρατος, ἐζήτηι νὰ γίνῃ βασιλεὺς τῶν Ἀθηνῶν.

Ὁ Σόλων τότε, ὅστις ἦτο πολὺ γέρων, εἶπεν· «Ἐγὼ ὄσο

(*) Πεντακισιομέδιμνοι, Ἴππεῖς, Ζευγίται καὶ Θῆτες.

ἠδυνάμην ἐβοήθησα τὴν πατρίδα καὶ τοὺς νόμους», καὶ ἤσυχασε πλέον, μέχρις οὗ μετ' ὀλίγον ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις, 39 ἔτων, κατὰ τὸ ἔτος 559 πρὸ Χριστοῦ, δηλαδή πρὸ δύο γιλιάδων τετρακοσίων πενήκοντα περίπου ἔτων ἀπὸ Ἐκρον. Ὁ Πεισίστρατος κατὰ τὸ 560, ἐν ἔτος πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Σόλωνος, εἶχε κατορθώσῃ νὰ γίνῃ τύραννος τῶν ἑυθεν-

—Φ—

93 γε-
Ab

17. Ὁ Πεισίστρατος καὶ οἱ δύο υἱοί

93 πρὸ

Κατὰ τὴν δεκαετῆ ἀποδημίαν τοῦ Σόλωνος εἰς τῆς Ἐ. συνέβησαν πάλιν ταραχαὶ ἐν Ἀθήναις. Ὁ Πεισίστρατος Μαρδόνιος Λακευῶν καὶ ἐξαπατῶν τὸν λαόν, κατώρθωσε μετὰ τειδῆ ἑαγῶνας καὶ ἐξορίας νὰ γίνῃ διὰ τῆς βίαις τύραννοῦ ἡγήσαν Ἀθηῶν τῷ 560 πρὸ Χριστοῦ. Καθ' ἕλον τὸ διάστημα, τὰ τυραννίας του ἐκυβέρνησα τὴν πόλιν πολὺ καλῶς, φυλ' ἄ- τοὺς πλείστους τῶν νόμων τοῦ Σόλωνος καὶ περιποθησῶ αὐτόν, γηραλέον ἤδη ὄντα.

ἤρχ

Ἰππίας καὶ Ἰππαρχος. — Ἀποθανὼν κατόπιν ὁ Πεισίστρατος ἀφῆκε τὴν ἐξουσίαν εἰς τοὺς δύο υἱούς του Ἰππίαν καὶ Ἰππαρχον. Οὗτοι κατ' ἀρχὰς ἐκυβέρνησαν καλῶς ὡς ὁ πατήρ των. Κατόπιν ὁμοῦς ἤρχισαν νὰ ἐκτρέπωνται εἰς κακὰς πράξεις.

Τότε ἔζων ἐν Ἀθήναις δύο στενοί, ἀλλὰ κακοῦθεις φίλοι. Οἱ φίλοι οὗτοι ὀνομαζόντο ὁ μὲν εἰς Ἀρμόδιος, ὁ δὲ ἕτερος Ἀριστογείτων. Ὁ Ἀρμόδιος ἦτο ὠραῖος, ἀλλ' αἰσχρὸς νέος. Τοῦτον ὕβρισεν ὁ νεώτερος υἱὸς τοῦ Πεισιστράτου Ἰππαρχος, εἰς μίαν δὲ μάλιστα πανήγυριν προσέβαλε καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ διὰ λόγων πολὺ πικρῶν. Αὕτη, ἐπειδὴ ἦτο ἔτι κόρη, παρηγγέλθη εἰς μίαν πανήγυριν νὰ κρατῇ ἐν κένιστρον μεῖζρά ἀφιερῶματα. Ἄλλ' ὁ Ἰππαρχος ἀπεδίωξεν αὐτήν, εἰπὼν

ὅτι δὲν εἶναι ἀξία διὰ τοιαύτην ἱερὰν ὑπηρεσίαν, καθότι ὁ ἀδελφός τῆς εἶναι αἰσχρὸς ἄνθρωπος. Αὕτη ἦτο πραγματικῶς μεγάλη ὕbris. Ἐνεκα ταύτης ὁ Ἀρμόδιος καὶ ὁ φίλος αὐτοῦ Ἀλκιβιάδης, ἔτι μᾶλλον θυμωθέντες, ἐφόνευσαν μετ' ὀλίγων ἰωνῶν Ἰππαρχον εἰς μίαν ἄλλην μεγάλην πανήγυριν. Εἰξήσωσι ταῦτα ταθεράν ἀπόφασιν νὰ φονεύσωσι καὶ τὸν Ἰππίαν, ματα, καί, ἐχέδιόν των ἀπέτυχε καὶ ὁ Ἰππίας ἐσώθη. θου, εἰσελθόν, ἄς δισωθῆις κατέστη ἕκτοτε σκληρότατος. Διὰ ἔφθασαν πλησιν ἐξωρίσθη καὶ αὐτός. Κατέφυγε δὲ εἰς τὸν βασινα αὐτάς. Οἱ Ἰερσίας Δαρεῖον, τῷ 510 ἔτει πρὸ Χριστοῦ. ὁρμὴν ταύτην ἰόδιος ἐφονεύθη κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς συμπλοκῆς, ταξὺ Δαωριέιστογαίτων ἐφονεύθη κατόπιν. Οἱ Ἀθηναῖοι βραδύ- Τότε τῶν ἄνδριάντα πρὸς τιμὴν τῶν δύο τούτων φίλων, θὰ νικήσῃ αὐτοὶ πρῶτοι ἔγιναν αἰτία τῆς καταπτώσεως τῆς ὁ βασιλεῖς ἐν Ἀθήναις. ἐνεδύθη ἔτα τὸν Ἰππίαν καὶ Ἰππαρχον οἱ Ἀθηναῖοι ἐκυβερνή- ρα νίαν πολὺ καλῶς, μέχρις ὅτου μετ' ὀλίγα ἔτη νέοι πάλιν καὶ μῆσαν πόλεμοι κατὰ βαρβάρων λαῶν.

ΠΕΡΣΙΚΟΙ Η ΜΗΔΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ.

Ὁ μέγας βασιλεὺς τῶν Περσῶν πολεμεῖ κατὰ τῶν Ἑλλήνων.

Αἰτία τοῦ πολέμου. — Εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν κατόικουν πολλοὶ Ἕλληνες. Τούτους εἶχεν ὑποτάξῃ ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν. Ἀλλὰ εὐρέθησάν τινες, οἱ ὁποῖοι παρεκίνησαν αὐ- τοὺς νὰ ἐπαναστατήσωσι. Καὶ πραγματικῶς ἐπανεστάτησαν κατὰ τῶν Περσῶν, τῷ 501 πρὸ Χριστοῦ, θέλοντες νὰ ἀνακτή- σωσι τὴν ἐλευθερίαν των, ὅπως ἐπανεστάτησαν καὶ οἱ Ἕλληνες

τῷ 1821 κατὰ τῶν Τούρκων, ἵνα ἀνακτήσωσι θηναῖοι
θερίαν των. τὰ τι-

Αἱ ἐπαναστατήσασαι ἑλληνικαὶ πόλεις τῆς Μικροῦ των
ἐζήτησαν βοήθειαν παρὰ τῶν Ἀθηναίων. Οἱ Ἀθηῶν. Ἐκ
θύμως ἔστειλαν βοήθειαν εἰς αὐτάς, καύσαντες μηναίων
ἀπροσαξίως καὶ μίαν μεγάλην πόλιν τοῦ Δαρείου, ευθεν-
δεις. Ὁ Δαρεῖος ὁμως ὑπέταξε πάλιν τὰς πόλεις, ἧ, γε-
ἐπανεστάτησαν, καὶ ἀπεφάσισε νὰ τιμωρήσῃ τοὺς Ἀθ-
ἐπειδὴ ἐβοήθησαν αὐτάς.

Μαρδόνιος. — Στέλλει λοιπὸν ὁ Δαρεῖος, τῷ 493 πρὸ
στοῦ, ἓνα γαμβρόν του, Μαρδόνιον καλούμενον, κατὰ τῆς Ἑ-
λάδος μὲ πολλὰ στρατεύματα καὶ πλοῖα. Ἄλλ' ὁ Μαρδόνιος
δὲν κατώρθωσε νὰ φθάσῃ μέχρι τῆς Ἑλλάδος, ἐπειδὴ ἔ-
παθε πολλὰς συμφορὰς καθ' ὁδόν. Τὰ πλοῖά του ἐναυάγησαν
ἐκ τρικυμίας εἰς τὸ ἀκρωτήριον τοῦ Ἄθω (Ἄγ. Ὀρος), τὰ
δὲ στρατεύματά του κατεστράφησαν. Ἐπέστρεψε λοιπὸν ἄ-
πρακτος εἰς τὴν Περσίαν ἀπὸ τὸ μέσον τοῦ δρόμου.

17. Ἡ ἐν Μαραθῶν μάχη.

(ἔτος 490 πρὸ Χριστοῦ).

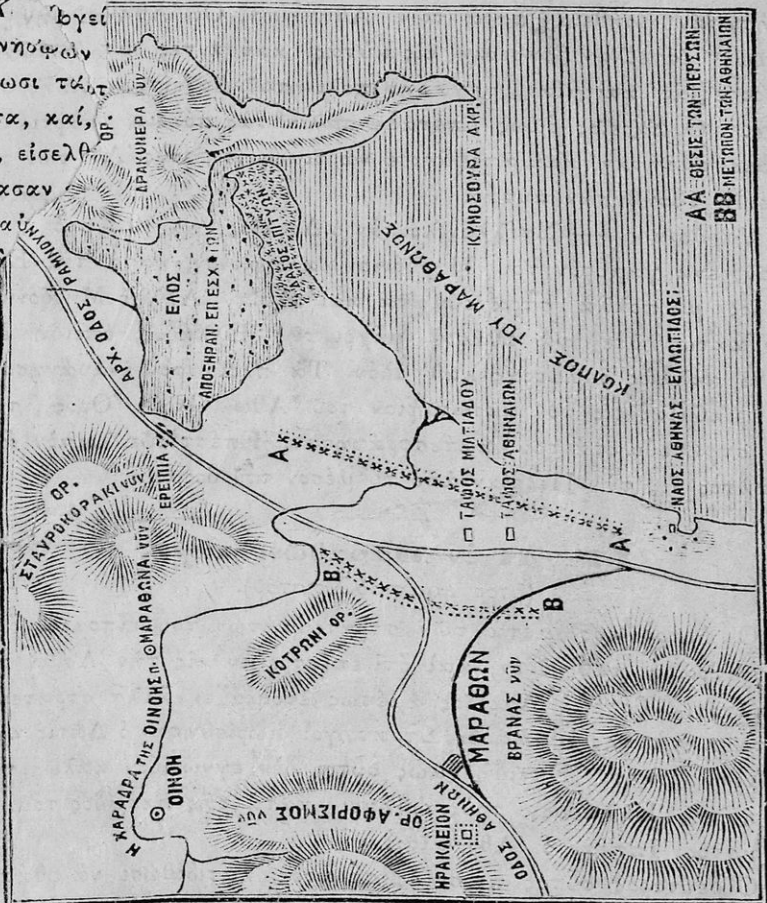
Ὁ Μαρδόνιος μετὰ τῶν στρατευμάτων του εἶπομεν, ὅτι
κατεστράφη καθ' ὁδόν, καὶ ὅτι ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἀσίαν ἄ-
πρακτος. Τότε ὁ Δαρεῖος ἀμέσως ἐτοιμάζει ἄλλα στρατεύ-
ματα κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Στρατηγοὶ διωρίσθησαν ὁ Δάτις καὶ
ὁ Ἀρταφέρνης. Ἐπειδὴ ὁμως οὗτοι δὲν ἐγνώριζον καλῶς τὰ
μέρη τῆς Ἑλλάδος, τοὺς ὠδήγει κατὰ τῆς πατρίδος του ὁ
ἐξόριστος Ἴππίας ὁ Ἀθηναῖος.

Ὁ δεύτερος οὗτος περσικὸς στρατὸς κατώρθωσε νὰ φθάσῃ
σῆος εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀπεβιβάσθη δὲ εἰς μίαν πεδιάδα πλη-
σίον τῶν Ἀθηνῶν, ἣ ὁποία λέγεται *Μαραθῶν*. Οἱ Ἀθηναῖοι
ἐζήτησαν ἀμέσως τότε τὴν βοήθειαν τῶν Σπαρτιατῶν.

ὅτι δὲν εἰκώς φθάσωσιν οἱ Σπαρτιῶται, οἱ Ἀθηναῖοι ἔτρεξαν ἀδελφός τῆραθῶνα ἐναντίον τῶν βαρβάρων, ἦσαν δὲ δέκα χι-

μεγάλη ὕμ' μετ' αὐτῶν ἀκόρη χίλιοι Πλαταιεῖς, τὸ ὄλον ἐν-

Κ. ὕγει
ποννησῶν
ξήσωσι τὰ
ματα, καί,
θου, εἰσελθ
ἔφθασαν
σιν ἀ
ὄρμη
τα

δεκα χιλιάδες στρατοῦ. Οἱ Πέρσαι ἦσαν δεκαπλάσιοι τούτων, ἦτοι ἑκατὸν δέκα χιλιάδες. Στρατηγὸς τῶν Ἑλλήνων ἦτο κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς μάχης ὁ Μιλτιάδης.

Τοπογραφικὸς χάρτης τῆς ἐν Μαραθῶνι μάχης.

Ἐν Μαραθῶνι τότε ἔγινε τρομερὰ μάχη. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐνίκησαν νίκην λαμπράν. Οἱ Πέρσαι ἐνίκηθησαν καὶ μετὰ τινος ἄλλας ματαίας ἀποπειράς πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τῶν ἠνγκασθήσαν νὰ ἐπιστρέψωσι πάλιν εἰς τὴν Περσίαν. Ἐκ τῶν Περσῶν ἐφρονεύθησαν 6480 ἄνδρες, ἐκ δὲ τῶν Ἀθηναίων μόνον 192. Οἱ Ἀθηναῖοι μέγαν ἐτίμησαν τοὺς φονευθέντας τούτους. Αὕτη ἦτο ἡ περίφημος ἐν Μαραθῶνι μάχη, γενομένη πρὸ 2380 περίπου ἐτῶν ἀπὸ σήμερον.

20 Ὁ Μιλτιάδης.

Μετὰ τὴν Μαραθῶνι καταστροφὴν ὁ τῶν Ἑλλήνων στρατηγὸς Μιλτιάδης κατέστη ὀνομαστότερος παρὰ τε τοῖς Ἀθηναῖοις καὶ ἄλλοις Ἕλλησι. Ζητήσας δ' ἔλαβε παρὰ τῶν Ἀθηναίων ἐβδουμήκοντα πλοῖα καὶ στρατιάν καὶ χρήματα καὶ ἐστράτευσε κατὰ τῆς Πάρου, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι εἶχον πρότερον συμμαχήσῃ μετὰ τῶν Περσῶν. Ὁ Μιλτιάδης ἐπολιορκήσῃ τὴν πόλιν ἐπὶ 26 ἡμέρας· ἀλλ' αὕτη καλῶς ὀχυρωθεῖσα ἀντέστη γενναίως. Ὁ Μιλτιάδης ἀπέτυχεν εἰς τὴν πολιορκίαν, θραύσας μάλιστα κατὰ ταύτην καὶ τὸν μηρὸν τοῦ ἧ κατ' ἄλλους ἐξερθρώσας τὸ γόνυ του.

Οὕτω λοιπόν, κηκῶς ἔχων ὁ Μιλτιάδης, ἀπέπλευσεν ὀπίσω χωρὶς νὰ ὑποτάξῃ τοὺς Πάριους. Ἐπανελθὼν δὲ εἰς Ἀθήνας κατηγορήθη εἰς τὸν δῆμον καὶ καταδικάσθη εἰς πρόστιμον 50 τάλαντων, ἧτοι τριακοσίων χιλιῶν δραχμῶν. Μετ' ὀλίγον δὲ γαγγραινωθέντος καὶ σαπέντος τοῦ μικροῦ του ἀπέθανε· τὰ δὲ 50 τάλαντα ὑπεχρεώθη νὰ πληρῶσῃ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κίμων.

Μετὰ τὸν Μιλτιάδην δύο ἄλλοι ἔξοχοι ἄνδρες ἀνεδείχθησαν ἐν Ἀθήναις, ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ ὁ Ἀριστείδης. Οὗτοι ἦσαν ἀντίζηλοι πρὸς ἀλλήλους ἐκ τῆς μικρᾶς τῶν ἡλικίας, μέχρις

δτου, ἀφοῦ ἠνδρώθησαν, ὁ Θεμιστοκλῆς κατώρθωσε νὰ ἐξοστρακίσῃ τὸν Ἀριστείδην καὶ νὰ μείνῃ μόνος αὐτός.

Ὁ Μιλτιάδης.

Ὁ Θεμιστοκλῆς μείνας μόνος κυρίαν φροντίδα εἶχε νὰ κατασκευάσῃ μέγαν στόλον, ὑποπτεύων μὴπως οἱ Πέρσαι ἐκστρατεύσωσι κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Καὶ πραγματικῶς κατεσκεύασε λαμπρὸν στόλον ἐκ 200 πλοίων, ὅστις ἔσωσε μετ' ὀλίγον τὴν Ἑλλάδα, ὡς θὰ ἴδωμεν.

Διὰ τὸν στόλον δ' ἔκαμε λιμένα ἀσφαλῆ καὶ ναύσταθμον ἐν Πειραιεῖ. Τὸν λιμένα δὲ ὠχύρωσε διὰ τείχους.

21. Ἄλλη ἐκστρατεία τῶν Περσῶν κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Ἡ ἐν Θερμοπύλαις μάχη.

(τῷ 480 π. Χρ.).

Ἐκστρατεία τοῦ Ξέρξου.— Ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν Δαρεῖος, μετὰ τὰς δύο πρώτας συμφοράς του, σφόδρα ὀργισθεὶς, ἠτοιμάζετο μετὰ μεγάλου στρατοῦ νὰ ἐκστρατεύσῃ αὐτο-

προσώπως κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' ἀπέθνε κατὰ τὸ ἔτος 485 πρὸ Χριστοῦ, χωρὶς νὰ προσθάσῃ νὰ κάμῃ τι.

Ὁ υἱὸς καὶ διαδοχὸς τοῦ Δαρείου Εὐέρξης ἠκολούθησε τὸ σχέδιον τοῦ πατρὸς του. Μετὰ δέκα λοιπὸν ἔτη ἀπὸ τῆς ἐν Μαραθῶνι μάχης, ἥτοι τῷ 480 πρὸ Χριστοῦ, ἐξεκίνησεν ὁ Εὐέρξης κατὰ τῆς Ἑλλάδος μετ' ἄπειρα στρατεύματα καὶ μετ' 1200 πλοῖα. Ὁ Εὐέρξης ἦτο ἄνθρωπος ἀλαζών. Οἱ Ἀθηναῖοι

Τοπογραφικὸς χάρτης τῶν Θερμοπυλῶν.

μετὰ τῶν Σπαρτιατῶν ἦσαν παρατεταγμένοι εἰς τὸ βόρειον μέρος τῆς Ἑλλάδος καὶ περιέμενον τὸν ἐχθρὸν ἐκεῖ εἰς τὰς Θερμοπύλας, ὅπθθεν ἐμελλεν οὗτος νὰ διέλθῃ.

Λεωνίδαοὺς ὁ βασιλεὺς τῶν Σπαρτιατῶν. — Αἱ Θερμοπύλας ἦσαν μία στενὴ δίοδος μετὰ τῆς θαλάσσης καὶ ὄρους τινὸς

κρημνώδους εἰς τὴν νοτίαν πλευρὰν τοῦ μυχοῦ τοῦ Μαλιακοῦ κόλπου. Διὰ τῆς διόδου ταύτης ἔμελλε νὰ εἰσβάλῃ ὁ Ξέρξης εἰς τὴν Ἑλλάδα. Εἰς τὰς Θερμοπύλας μετέβη ὁ βασιλεὺς τῶν Σπαρτιατῶν Λεωνίδα μετὰ 5800 περίπου ἀνδράς. Ὁ δὲ Ἑλληνικὸς στόλος ἔπλευσε παρὰ τὸ Ἀρτεμίσιον, βόρειον ἀκρωτήριο τῆς μεγάλης νήσου Εὐβοίας, ἵνα βοηθήσῃ ἀπ' ἐκεῖ τὸν Λεωνίδα. Ταύτας τὰς θέσεις κατεῖχεν ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς καὶ στόλος(*).

Τότε ὁ Ξέρξης φθάσας μετὰ τὰ στρατεύματά του ἀποστέλλει μετὰ μεγάλην ὑπερηφάνειαν μέρος τοῦ στρατοῦ, ἵνα συλλάβῃ ζῶντας τοὺς Ἑλληνας. Ἀλλὰ τοῦτο εὗρεν εἰς τὸ στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν τὸν τάφον του. Κατόπιν στέλλει ἄλλο στρατεύμα καὶ ἔπειτα πάλιν ἄλλο, τὸ ἐκλεκτότατόν του. Ἄλλ' ὅλα ἐνικήθησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Φόβος καὶ τρόμος κατέλαβε τότε τὸν βασιλέα.

Ἀλλὰ κατὰ τὴν κρίσιμον ταύτην στιγμήν εἰς Ἑλληνα Μαλιεύς, κάτοικος τῶν μερῶν ἐκείνων, ὀνομαζόμενος Ἐπιάλτης, ἐλπίζων νὰ λάβῃ μεγάλην ἀμοιβὴν παρὰ τοῦ βασιλέως, ὑπέδειξεν εἰς αὐτὸν μικρὸν τινα δρόμον, ὁδηγήσας αὐτὸς μέρος τοῦ περσικοῦ στρατοῦ ἐν καιρῷ νυκτὸς κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Λεωνίδας τότε, νοήσας τὸν μέλλοντα κίνδυνον, μὴ θέλων δὲ νὰ θυσιάσῃ στρατὸν ἀνωφελῶς, ἀπέπεμψε τοὺς συμμάχους, κρατήσας μόνον τοὺς 300 ἐκλεκτοὺς Σπαρτιατάς του καὶ μετ' αὐτῶν διὰ τῆς βίβης 400 Θηβαίους, καὶ 700 Θεσπιεῖς μείναντας ἐκουσίως. Οὕτω οἱ μετὰ τοῦ Λεωνίδου παρκαμεινάντες νὰ πολεμήσωσιν ἦσαν 1400 ἄνευ τῶν εἰλώτων. Πρὸ τῆς μάχης ὁ Λεωνίδας διέταξε τοὺς τριακοσίους του νὰ γευματίωσιν, εἰπὼν ἔπειτα: «*Ταύτην τὴν ἑσπέραν θὰ δειπνήσωμεν εἰς τὸν Ἄδην*».

Οἱ τριακόσιοι Σπαρτιαῖται, περικυκλωθέντες ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, ἐπολέμησαν γενναϊότατα, μέχρις ὅτου ἐφρονεύθησαν ὅλοι, πλὴν

1) *Ἴδε Ἡρόδοτον ὑπὸ Θ. Ἀποστολοπούλου, § 72.

ένός, ὅστις ἐκ δειλίας ἔμεινεν, ἐκαλεῖτο δ' Ἀριστόδημος. Οὗτος, ἐπιστρέψας εἰς τὴν Σπάρτην, εἶχεν ὄνειδος καὶ ἀτιμίαν. Οὐδείς ἐκ τῶν Σπαρτικῶν οὔτε πῦρ ν' ἀνάψῃ ἔδιδεν εἰς αὐτόν, οὔτε συνωμίλει μετ' αὐτοῦ. ὠνομάζετο δὲ ὁ δειλὸς Ἀριστόδημος. Βραδύτερον ὅμως ἐν τῇ ἐν Πλαταιαῖς μάχῃ ἀγωνισθεὶς καὶ πεσὼν ἀνδρείως ἐξήλειψε τὴν κατ' αὐτοῦ μομφήν. Ὁ Λεωνίδας ἐφονεύθη ἐν τῇ μάχῃ. Βραδύτερον δὲ οἱ Ἕλληνες ἀνήγειραν εἰς τὰς Θερμοπύλας μνημεῖον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔγραψαν τοὺς ἐξῆς δύο στίχους :

ἽΩ ξεῖν', ἀγγέλειν Λακεδαιμονίοις ἔτι τῆδε

Κείμεθα τοῖς κείνων ῥήμασι πειθόμενοι.

ἦτοι, ἄγγειλον, ὦ ξεῖνε, εἰς τὴν Λακεδαίμονα, ὅτι ἐνταῦθα εὖρομεν τάρον, πιστοὶ εἰς τοὺς πατέρας θεσμούς.

Εἰς τὰς Θερμοπύλας ἐφονεύθησαν εἴκοσι χιλιάδες Περσῶν, μεταξὺ δ' αὐτῶν καὶ δύο ἀδελφοὶ τοῦ Ξέρξου. Οἱ δὲ Ἕλληνες ἐφονεύθησαν πάντες, ὅσοι ἐπολέμησαν ἐκεῖ, ὄντες τέσσαρες χιλιάδες μετὰ τῶν εἰλώτων. Τοιοῦτοτρόπως δ' ἐτελείωσεν ἡ ἐν Θερμοπύλαις περίφημος μάχη.

Ὁ δὲ παρὰ τὸ Ἀρτεμίσιον στόλος τῶν Ἑλλήνων, ἐκ 280 πλοίων συγκείμενος, ἐναυμάχησε κατὰ τοῦ περσικοῦ κυριεύσας τριάκοντα πλοῖα τῶν βραδύρων. Ἐν καιρῷ δὲ νυκτὸς σφοδρὰ τρικυμία ἐγερθεῖσα κατέστρεψεν ἄλλα δικοσμία περσικὰ πλοῖα μετὰ τὴν Καρηρέως καὶ Γεραιστοῦ, τὰ ὁποῖα οἱ ἔχθροι εἶχον στείλῃ κρυφίως. ἵνα περιπλεύσῃ τὴν Εὐβοίαν καὶ περικυλώσῃ τοὺς Ἕλληνας. Τὴν τρίτην δὲ ἡμέραν, γενομένης καὶ ἄλλης φοβερᾶς μάχης, κατεστράφησαν πολλὰ πλοῖα καὶ ἄνθρωποι τῶν Ἑλλήνων, πολὺ δὲ περισσώτερον τῶν βραδύρων. Οἱ Ἕλληνες εἰς τὸ Ἀρτεμίσιον ἔλαβον πείραν τῆς πολεμικῆς τέχνης τῶν Περσῶν· τοῦτο ἐνέπνευσεν εἰς αὐτοὺς πολὺ θάρρος, ἐπειδὴ πρότερον ἐφκντάζοντο τοὺς ἔχθρους ἀκχαταμχήτους, φοβούμενοι τὸ μέγαν πλῆθος αὐτῶν.

Διὰ τῆς προδοσίας τοῦ Ἐφιάλτου ὁ Ξέρξης ἐκδιόσας τὰς Θερμοπύλας εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα· ἐβάδιζε δὲ κατ' εὐθεΐαν εἰς τὰς Ἀθήνας.

Ὁ Ἐφιάλτης ἔλαβε μεγάλα δῶρα παρὰ τοῦ Ξέρξου. Ὁ Ἰούδας προδώσας τὸν Χριστόν ἔλαβε 30 ἀργύρια, κατόπιν ὅμως ὁ ἴδιος ἀπηγγόνησεν ἑαυτόν. Ὁμοίως καὶ ὁ Ἐφιάλτης δὲν ἐχάρη πολὺν καιρὸν τὰ δῶρά του. Τοῦ προδότου τὸ τέλος πάντοτε εἶναι κακὸν καὶ ἄθλιον.

22. Ἡ ἐν Σαλαμῆνι ναυμαχία.

(τῷ 480 π. Χρ.)

Ὁ στόλος τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμισίου κατέπλευσεν εἰς τὴν νῆσον Σαλαμῆνα, ἡ ὁποία εἶναι πλησίον τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἔμπροσθεν τοῦ Πειραιῶς. Εἰς τὴν Σαλαμῆνα συνηθροίσθησαν καὶ ἄλλα ἑλληνικὰ πλοῖα, ὧν ὁ ἀριθμὸς ἦτο ἐν ὄλῳ 378. Ἐπίσης καὶ ὁ στρατὸς συνηθροίσθη εἰς τὰ ἐκεῖ πλοῖα. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ὅλοι, μικροὶ καὶ μεγάλοι, ἐκ φόβου ἐγκατελίπον τὰς Ἀθήνας.

Ὁ Ξέρξης ἀπὸ τῶν Θερμοπυλῶν προχωρῶν μὲ τὸν στρατὸν του ἠρήμωνε τὴν χώραν, δι' ἧς διήρχετο, μέχρις οὗ ἔφθασεν εἰς Ἀθήνας. Τὰς Ἀθήνας, εὐρῶν ἐρήμους κατοίκων, κατέστρεψε, τοὺς δὲ ναοὺς ἀσεβῶς κατέκαυσεν. Ὁ περσικὸς δὲ στόλος ἠκολούθησε τὸν ἑλληνικόν, προσορμισθεὶς εἰς τὸ Φάληρον, εἰς ὅχι πολὺ μακρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων.

Οἱ Ἕλληνας φοβηθέντες ἤθελον οἱ περισσότεροι νὰ φύγωσιν ἀπὸ τὴν Σαλαμῆνα. Ἄλλ' ὁ μέγας Θεμιστοκλῆς κατῴρθωσε διὰ πολλῶν πανουργιῶν καὶ στρατηγημάτων νὰ τοὺς κρατήσῃ ἐκεῖ καὶ νὰ ἀρχίσῃ τὴν μάχην.

Τότε ὁ Ξέρξης, καθήσας ἐπὶ θρόνου χουσοῦ, εἰς ἐν ὑψηλὸν μέρος, παρετήρει τὰ πλοῖα μαχόμενα. Τρομερωτάτη ναυμαχία ἔγινε μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Περσῶν. Οἱ Ἕλληνες κατασυνέτριψαν τὰ περσικὰ πλοῖα καὶ ἀνεδείχθησαν νικηταί, νὰ

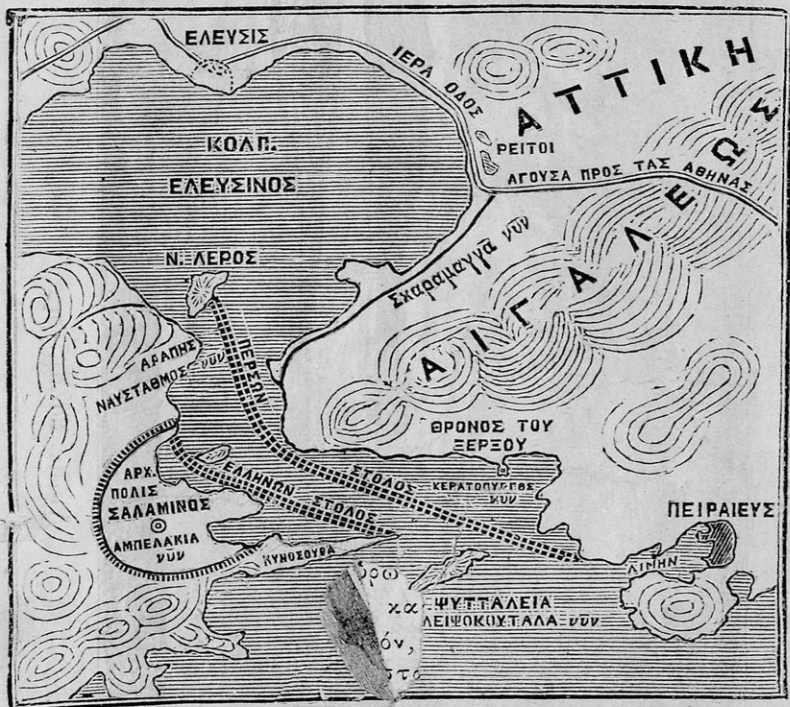

Λιμνὴ Σαλαμῖνος.

καὶ ἦσαν τότεν ὀλίγοι ἀπέναντι τῶν Περσῶν. Ἴδου ἡ ἀνδρεία καὶ ἡ φιλοπατρία τί κατορθοῦσιν!

Ὁ Ξέρξης τότε, ἐπειδὴ πολὺ ἐροβήθη τοὺς Ἕλληνας καὶ ἐπειδὴ ἐπῆλθεν ὁ χειμῶν, ἀνεχώρησε κατρηχυμένος πάλιν εἰς τὴν Περσίαν του, ἀφήσας εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν γαμβρὸν

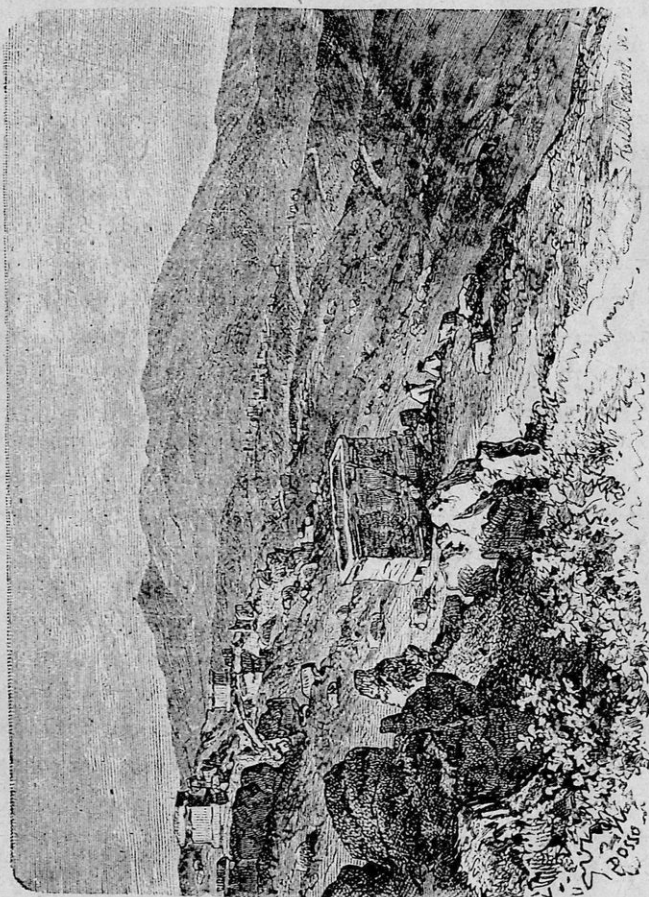
Τοπογραφικὸς χάρτης τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας. του Μαρδόνιον με τριακοσίας χιλιάδας στρατοῦ, ἕνα ὑποτάξην τοὺς Ἕλληνας.

Ὁ Μαρδόνιος μετὰ τοῦ στρατοῦ ἐξεχειμάσεν ἐν Θεσσαλίᾳ. Τὴν δὲ ἀνοιξιν τοῦ ἐπομένου ἔτους 479 ἐκίνησε καὶ ἤραγετο πάλιν κατὰ τῶν Ἀθηνῶν.

23. Ἡ ἐν Πλατειαῆς μάχη (τῷ 479 π. Χρ.).

Ὁ Μαρδόνιος εἶπομεν, ὅτι ἐξεχείμασε μετὰ 300 χιλιά-

Ἐρείπια τῶν Πλαταιῶν.

δων στρατοῦ ἐν Θεσσαλίᾳ, τὴν δὲ Ἰννοξίν του 479 ἐξεκίνησε καὶ ἤρχετο κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Φθάσας δὲ εἰς τὴν Ἄτ-

τικὴν κυριεύει πάλιν τὰς Ἀθήνας, τὰς ὁποίας εὗρεν ἐπίσης ἐρήμους. Παρηλθον δὲ ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῶν Ἀθηναίων ὑπὸ τοῦ Ξέρξου μέχρι τῆς ἀλώσεως τούτων ὑπὸ τοῦ Μαρδονίου δέκα μῆνες.

Οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Σπαρτιᾶται ἐνωθέντες ἀπετέλεσαν στρατὸν 100 χιλιάδων. Στρατηγὸς ὄλων τούτων ἐξελέχθη ὁ Πausanias, ὁ ἐπίτροπος τοῦ ἀνηλίκου τότε βασιλέως τῶν Σπαρτιατῶν.

Εἰς τὴν Βοιωτικὴν ὑπῆρχε πλησίον τῶν Θηβῶν μία πόλις, ἣ ὁποία ἐλέγετο *Πλαταιαί*. Ἐδῶ εἰς τὰς Πλαταιὰς ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς συνήντησε τὸν Μαρδόνιον, ὅστις ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς Ἀττικῆς, διότι αὕτη δὲν ἦτο κατάλληλος δι' ἵππικόν. Ἐσκέπτετο λοιπὸν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὰς Θήβας, ἵνα κάμῃ μάχην πλησίον πόλεως φιλικῆς καὶ εἰς χώραν ἱππασίμων. Ἐν Πλαταιαῖς ἐγένεε τότε τρουερά μάχη.

Εἰς τὴν μάχην ταύτην οἱ Πέρσαι κατεστράφησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Ἐκ τῶν 300 χιλιάδων τοῦ Μαρδονίου, μόλις ἐσώθησαν 40 χιλιάδες, οἱ ὅποιοι δὲν παρευρέθησαν εἰς τὴν μάχην. Ὁ δὲ Μαρδόνιος ἐφονεύθη ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ.

Ἐκ δὲ τῶν Ἑλλήνων ἐφονεύθησαν μόνον 169 στρατιῶται, οἱ ὅποιοι κατόπιν μεγάλως ἐτιμῆθησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων.

Οἱ δὲ Θηβαῖοι, οἱ ὅποιοι ἦσαν καὶ αὐτοὶ Ἕλληνες, συμμαχήσαντες μετὰ τῶν Περσῶν, ἐπολέμουν κατὰ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων. Ἡ διαγωγή αὕτη τῶν Θηβαίων εἶναι βδελυρὰ καὶ ἀξιοκατάκριτος. Ἐπίσης καὶ ἄλλοι Ἕλληνες ἐμάχοντο ὑπὲρ τῶν Περσῶν. Οὗτοι ὁμως ἐτιμωρήθησαν.

Τοιουτοτρόπως λοιπὸν ἐξωλοθρεύθησαν οἱ Πέρσαι ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐξεδιώχθησαν ἐξ αὐτῆς.

24. Ἡ ἐν Μυκάλῃ μάχη.

(τῷ 479 π. Χρ).

Τὸ στράτευμα τῶν Ἑλλήνων ἐπολέμει κατὰ ξηρὰν εἰς τὰς Πλαταιὰς κατὰ τοῦ Μαρδονίου. Ἄλλ' ὁ στόλος αὐτῶν ποῦ εὐρίσκετο; Εἰς τὰς Πλαταιὰς δὲν εἶναι θάλασσα.

Ὁ ἐλληνικὸς στόλος κατεδίωκε τὸν περσικόν, ὅστις ἔφερε τὰ τελευταῖα λείψανα τοῦ στρατοῦ τοῦ Ξέρξου, καὶ ὁ

Ὀπλίτης Ἕλλην.

ὁποῖος ἔπλευσεν εἰς τὴν Μυκάλην, πρὸχλιον μέρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἐκεῖ δ' ἔσυρον οἱ Πέρσαι τὰ πλοῖά των ἔξω εἰς τὴν ξηρὰν, ἐπειδὴ ἀπεφάσιζαν νὰ μὴ κάμωσι ναυμαχίαν, ἀλλὰ πεζομαχίαν. Ἐπὶ τῆς ξηρᾶς δὲ θὰ ἦσαν καὶ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ περσικοῦ τῶν στρατεύματος, τὸ ὅποιον κατὰ προσταγὴν τοῦ Ξέρξου εἶχε μείνη νὰ φυλάττῃ τὴν Μυκάλην· ἦτο δὲ τοῦτο ἐξήκοντα χιλιάδες καὶ στρατηγὸν εἶχε τὸν Τιγράνην. Οἱ δὲ Ἕλληνες καταπλεύσαντες εἰς Μυκάλην ἀπεβιβά-

σθησαν και αυτοι εκ των πλοίων εις την ξηράν και παρετάσσοντο. Ἀρξαιμένης δὲ τῆς μάχης, διεδόθη φήμη εις ὄλον τὸ ἑλληνικὸν στρατόπεδον, ὅτι τὴν αὐτὴν ἡμέραν οἱ Ἕλληνες ἐνίκων τὸν Μαρδόνιον εις τὰς Πλαταιάς. Ἡ φήμη αὐτὴ πολὺ θάρρος καὶ προθυμίαν ἐνέπνευσεν εις τοὺς ἐν Μυκάλῃ Ἕλληνας. Ἐγινε δὲ ἡ μὲν ἐν Πλαταιαῖς μάχη τὴν πρώτην, ἡ δὲ ἐν Μυκάλῃ περὶ τὴν δείλην τῆς αὐτῆς ἡμέρας.

Ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ τῆς Μυκάλῃς οἱ Ἕλληνες, καὶ μάλιστα οἱ Ἀθηναῖοι, κατέστρεψαν τὸν περσικὸν στρατὸν καὶ ἔκαυσαν τὰ πλοῖά του, ἀφοῦ πρῶτον ἐπῆραν τὰ λάφυρα.

Στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων ἐν Μυκάλῃ ἦσαν Ξάνθιππος ὁ Ἀθηναῖος καὶ Λεωτυχίδης ὁ Σπαρτιάτης. Οἱ Ἕλληνες ἐκ τῆς Μυκάλῃς ἀπέπλευον οἱ μὲν Πελοποννήσιοι εις τὴν Ἑλλάδα, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι διέβησαν ἐκ τῆς Ἀβύδου εις τὴν ἀπέναντι, ἐπὶ τοῦ Ἑλλησπόντου, πόλιν Σηστόν, τὴν ὁποίαν ἐξουσίαζε Πέρσης τις, ὀνομαζόμενος Ἀρταύκτης, καὶ μετὰ μηνῶν τινῶν πολιορκίαν ἐκυρίευσαν καὶ ταύτην καὶ ἀπέπλευσαν τρισένδοξοι εις τὴν Ἑλλάδα.

Τοιοῦτον πέρους ἔλαβον αἱ κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐκστρατεῖαι τῶν Περσῶν.

Λοιπὸν εἴπομεν περὶ τῶν μηδικῶν πολέμων, ὅτι ἐν πρώτοις, τῷ 493 πρὸ Χριστοῦ, ὁ Δαρεῖος ἀπέστειλε κατὰ τῆς Ἑλλάδος τὸν γαμβρὸν του Μαρδόνιον, ἀλλ' οὗτος κατεστράφη ἐκ τρικυμίας καθ' ὁδὸν εις τὸ ἀκρωτήριον τοῦ Ἄθω, καὶ ἐπέστρεψεν ἀπρακτος εις τὴν Περσίαν. Κατόπιν ὁ Δαρεῖος ἀπέστειλε τὸν Δᾶτιν καὶ τὸν Ἀρταφέρην μετὰ τὸν Ἴππίαν μαζί, οἱ ὅποιοι ἐπίσης κατεστράφησαν εις τὸν Μαραθῶνα, τῷ 490 πρὸ Χριστοῦ.

Μετὰ δέκα ἔτη, ἀφοῦ ἀπέθανεν ὁ Δαρεῖος, ὁ ἀλαζῶν υἱὸς του Ξέρξης ἐκστρατεύει αὐτοπροσώπως κατὰ τῆς Ἑλλάδος μετὰ ἀπειρον στρατὸν, ἀλλὰ κατὰ πρῶτον προσβάλλεται

γενναίως εἰς τὰς Θερμοπύλας ὑπὸ τοῦ Λεωνίδου. Κατόπιν συγκροτεῖ διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ Θεμιστοκλέους τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν, ὅπου ἐπίσης νικᾶται καὶ φεύγει πλέον ἐκ τῆς Ἑλλάδος.

Μετὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν πολεμεῖ ὁ Μαρδόνιος εἰς τὰς Πλαταιάς καὶ νικᾶται. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν καταστρέφεται καὶ ὁ περσικὸς στρατὸς καὶ στόλος εἰς τὴν Μυκκλήν. Ὡστε ἐν διαστήματι ἐνὸς ἔτους οἱ Ἕλληνες ἐκτύπησαν τοὺς Πέρσας εἰς τὰς Θερμοπύλας, εἰς τὴν Σαλαμίνα, εἰς τὰς Πλαταιάς καὶ εἰς τὴν Μυκκλήν. Ὅποιος ὁ θρίαμβος τῶν Ἑλλήνων, καὶ ὅποια ἡ συμφορὰ τῶν Περσῶν!

ΤΑ ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΜΕΤΑ ΤΟΥΣ ΠΕΡΣΙΚΟΥΣ ΠΟΛΕΜΟΥΣ

ΑΚΜΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

α. Παισαρνίης.

Παισαρνίης ὁ Σπαρτιάτης πολὺ ὑπερηφανεύθη, ἐπειδὴ ἐγένετο αὐτὸς γενικὸς στρατηγὸς τῶν Ἑλλήνων ἐν Πλαταιαῖς, ὅπου ἐνίκησε τοὺς Πέρσας. Διὰ τοῦτο τῷ ἐπέβλεπεν ἡ ἰδέα νὰ γίνῃ αὐτὸς ἄρχων ὅλης τῆς Ἑλλάδος.

Τετυφλωμένος λοιπὸν ὑπὸ τῆς ἀλαζονείας του ταύτης ἐγραψε γράμμα πρὸς τὸν Εἰρξὴν καὶ ἐζήτηε νὰ λαβῇ γυναῖκα μίαν τῶν θυγατέρων του μὲ τὴν ὑπόσχεσιν νὰ ὑποταξῇ εἰς αὐτὸν ὅλην τὴν Ἑλλάδα (ὡς νὰ ἦτο ἡ Ἑλλάς κτῆμα του!). Ὁ μέγας βασιλεὺς ἐδέχθη τοῦτο, ὁ δὲ ἄφρων Παισαρνίης ἔκτοτε ἐφέρετο πλέον ἐν Σπάρτῃ ὡς γαμβρὸς τοῦ μεγάλου βασιλέως.

Οἱ ἔφοροι τῆς Σπάρτης, βεβιωθέντες περὶ τῶν πράξεων καὶ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Παισαρνίου, διέταξαν τὴν σύλληψιν αὐτοῦ. Ὁ Παισαρνίης ὁμῶς νοήσας τοῦτο κατέφυγεν εἰς τὸν

ναζὸν τῆς Ἀθηνᾶς. Ἐκεῖ δὲν ἠδύνατο κανεῖς νὰ πειράξῃ αὐτόν. Ἀλλὰ, διὰ νὰ μὴ δραπετεύσῃ, ἔκτισαν ἕξωθεν τὴν θύραν τοῦ ναοῦ· λέγεται δὲ μάλιστα, ὅτι ἡ μήτηρ τοῦ ἔθηκεν ἐκεῖ τὴν πρώτην πέτραν (τῷ 467 πρὸ Χριστοῦ). Ἐν τῷ 9αῷ ἀπέθανεν ἐκ τῆς πείνης. Ἴδου τὸ τέλος τοῦ προδοτοῦ! Πορόμοιον ἦτο καὶ τὸ τοῦ Ἐφιάλτου.

26. Θεμιστοκλῆς.

Ὁ Θεμιστοκλῆς εἶναι ὁ τολμηρὸς στρατηγὸς τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας. Ὁ Θεμιστοκλῆς πρῶτος κατεσκεύασε μέγαν ἀθηναϊκὸν στόλον, ὁ ὅποιος, ὡς εἶδομεν, ἐκτύπησε τοὺς Πέρσας παρὰ τὸ Ἀρτεμίσιον, ἐν τῇ Σαλαμῖνι, καὶ ἐν τῇ Μυκάλη.

Ὁ Θεμιστοκλῆς.

Ἐφοῦ ἐτελείωσεν οἱ περσικοὶ πόλεμοι καὶ οἱ Πέρσαι ἀπῆλθον ἐκ τῆς Ἑλλάδος, ὁ Θεμιστοκλῆς ἐφρόντισε νὰ τακτοποιήσῃ τὰς Ἀθῆνας, τὰς ὁποίας, ὡς εἶπομεν, εἶχον πυρπολήσῃ οἱ βάρβαροι. Καί :

Πρῶτον, ὁ Θεμιστοκλῆς διέταξε ν' ἀνοικοδομηθῶσι τὰ τεῖχη τῶν Ἀθηνῶν, τὰ ὁποῖα οἱ βάρβαροι εἶχον κρημνίσῃ. Οἱ Σπαρτιαῖται ἐκ φθόνου καὶ ἐκ φόβου δὲν ἤθελον τὴν ἀνέγερσιν τῶν τευχῶν τῶν Ἀ-

θηνῶν. Ἀλλ' ὁ Θεμιστοκλῆς διὰ παντοίων μέσων τοὺς ἠπάτα, μεταβάς μάλιστα ἐπὶ τούτῳ εἰς Σπάρτην, μέχρις ὅτου τὰ τεῖχη ἀνηγέρθησαν, χωρὶς αὐτοὶ νὰ τὸ γνωρίζωσι. Τότε φανερῶς εἶπεν εἰς αὐτούς, ὅτι ἡ πόλις ἔχει τεχυρῶσθαι ἤδη, ὥστε εἶναι ἰκανὴ νὰ σώζῃ τοὺς ἐν αὐτῇ κατοικοῦντας,

οἵτινες εἶναι εἰς θέσιν νὰ γνωρίζωσι καὶ τὸ ἐκυτῶν συμφέρον καὶ τὸ κοινόν. Οἱ Λακεδαιμόνιοι, προσποιούμενοι, δὲν ἔδειξαν τότε τὴν κατὰ τῶν Ἀθηναίων ὀργὴν των.

Δεύτερον, ἤρχισε νὰ κτιζῆ τὰ δύο μακρὰ τεῖχη, διὰ νὰ συνδέσῃ δι' αὐτῶν τὰς Ἀθήνας μὲ τὸν Πειραιᾶ. Τὰ τεῖχη ταῦτα ἀπετελείωσαν κατόπιν ὁ Κίμων καὶ ὁ Περικλῆς.

Ταύτας καὶ ἄλλας πρὸς τὴν πατρίδα του εὐεργεσίας ὁ Θεμιστοκλῆς ἀνέφερε συχνὰ πυκνὰ καὶ ὑπερηφανεύετο δι' αὐτάς. Διὰ τοῦτο ὀργισθέντες οἱ Ἀθηναῖοι ἐξωστράκισαν αὐτόν. Ἐπειτα δὲ τὸν κατηγόρησαν ὡς συνένοχον εἰς τὴν προδοσίαν τοῦ Παυσανίου.

Τότε ὁ μέγας Θεμιστοκλῆς, φυγὼν ἐκ τῶν Ἀθηνῶν, ἐτόλμησε νὰ μεταβῆ εἰς τὸν βασιλέα τῆς Περσίας, δώσας εἰς αὐτόν μεγάλας ὑποσχέσεις. Βασιλεὺς δὲ τῆς Περσίας δὲν ἦτο πλέον ὁ Ξέρξης, διότι αὐτὸς εἶχεν ἀποθάνῃ, ἀλλ' ὁ διάδοχός του Ἀρταξέρξης. Οὗτος πολὺ περιπειοῖθη τὸν Θεμιστοκλέα.

Μετὰ τινα ὅμως ἔτη, προσκληθεὶς ὁ Θεμιστοκλῆς ὑπὸ τοῦ Ἀρταξέρξου νὰ ὀδηγήσῃ τὸν περσικὸν στρατὸν κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ὡς τῷ εἶχεν ὑποσχεθῆ, ἐφαρμακώθη μόνος του, διὰ νὰ μὴ πολεμήσῃ τὴν πατρίδα του, τὴν ὁποίαν ἄλλοτε εἶχε σώσῃ. Ἴδου ἀληθῆς φιλοπατρία!

— ϕ —

27. Ἀριστείδης.

Μετὰ τὴν ἐξορίαν τοῦ Θεμιστοκλέους ἀνέλιθε τὴν διοίκησιν τῆς πολιτείας ὁ Ἀριστείδης.

Πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας ὁ Ἀριστείδης, ἰδὼν τὴν περικύκλωσιν τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τῶν Περσῶν, διήλθε κρυφίως διὰ τοῦ περσικοῦ στόλου καὶ ἦλθεν ἐν καιρῷ νυκτὸς εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Θεμιστοκλέους· κλέσας δὲ αὐτὸν ἰδιαιτέρως τῷ εἶπεν :

« Ἡμεῖς, ὦ Θεμιστόκλεις, ἂν εἴμεθα φρόνιμοι, ὡς ἀφήσω.

μεν τὰς μεταξὺ μας ἀτομικὰς φιλονεικίας, καὶ ὡς ἀμιλλώμεθα νὰ σώσωμεν τὴν Ἑλλάδα, διότι οἱ βάρβαροι σὺν περιπέκλωσαν. «Τὸ γνωρίζω», λέγει ὁ Θεμιστοκλῆς, καὶ εἰσήγαγε τὸν Ἀριστείδην εἰς τὸ συμβούλιον, ἵνα ἀναγγεῖλῃ τοῦτο. Ὁ Ἀριστείδης διὰ τὴν ἄκραν τοῦ δικαιοσύνης ἐπωνομάζετο

Ὁ Ἀριστείδης.

Δίκαιος Ἀριστείδης.

Ὁ Ἀριστείδης ἐκάνονε τὰς εἰσφοράς, δηλαδὴ τοὺς φόρους ἐκάστης ὑποτελοῦς ἢ συμμάχου τῶν Ἀθηναίων πόλεως.

Ὁ Ἀριστείδης πτωχὸς ἦλθεν εἰς τὰ πράγματα καὶ ἔτι πτωχότερος ἀπέθανεν. Ἄπειρα χρήματα διῆλθον διὰ τῶν χειρῶν του, καὶ ἐν τούτοις αὐτός, ὅταν ἀπέθανε, δὲν ἀφήκεν οὔτε τὰ ἐξοδα τῆς κηδείας του. Ἴδου ἄνθρωπος ἀληθῶς τίμιος καὶ **δίκαιος**.

28. Κίμων.

Ὁ Κίμων ἦτο ὁ υἱὸς τοῦ Μιλτιάδου, ὁ ἀναγκασθεὶς νὰ πληρώσῃ τὸ πρόστιμον τῶν 50 ταλάντων, εἰς τὸ ὅποιον οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον καταδικάσῃ τὸν πατέρα του. Ὁ Κίμων δὲν εἶχε χρήματα, διὰ νὰ πληρώσῃ τὸ πρόστιμον τοῦ πατρός του, ἀλλ' ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τὰ 50 τάλαντα ὁ Καλλίας, ἀνὴρ πλουσιώτατος. Ὁ Κίμων ἀνεφάνη εἰς τὴν πολιτείαν μετὰ τὸν Ἀριστείδην.

Ὁ Κίμων, διὰ ν' ἀπκλαξῆ τοὺς ἐν Μικρῇ Ἀσίᾳ Ἕλληνας ἀπὸ τῆς δεσποτείας τῶν Περσῶν, μετέβη μὲ στρατεύματα καὶ στόλον εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα καὶ ἐπολέμησε πολλὰκις, νικῶν μάλιστα τοὺς Πέρσας εἰς τρεῖς μάχας ἐν μιᾷ καὶ τῇ τῇ ἡμέρᾳ. Ὁ Κίμων ἠγάπη πολὺ τοὺς Σπαρτιατὰς καὶ διὰ τὴν

αύστηράν πειθρχίαν των, και μάλιστα ἐν τέκνον του ὠνόμασε διὰ τοῦτο *Λακεδαιμόνιον*

Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Κίμωνος συνέπεσαν εἰς τὴν Σπάρτην νὰ εὐρωσιν οἱ εἴλωτες εὐκαίριαν, ἔνεκα καταστρεπτικοῦ τινος σεισμοῦ, και νὰ ἐπαναστατήσωσι κατὰ τῶν κυρίων των, ζητοῦντες τὴν ἐλευθερίαν των. Οἱ Ἀθηναῖοι τότε τῇ προτροπῇ τοῦ Κίμωνος ἀπέστειλαν αὐτὸν εἰς Σπάρτην μετὰ 4000 ὀπλιτῶν, ἵνα βοηθήσῃ τοὺς Σπαρτιάτας, ζητήσαντας τὴν συμμαχίαν τῶν Ἀθηναίων. Ἀλλὰ μετὰ τινα χρόνον οἱ Σπαρτιαῖται, φοβηθέντες μήπως οἱ Ἀθηναῖοι μεταβάλωσι γνώμην, ἀπέπεμψαν αὐτούς, εἰπόντες ὅτι δὲν ἔχουσι πλέον ἀνάγκην τῆς βοηθείας των.

Οἱ Ἀθηναῖοι τότε ἐθεώρησαν τοῦτο μεγάλην προσβολὴν των, και ἀμέσως ἐξώρισαν τὸν αἴτιον ταύτης Κίμωνα ἐπὶ δέκα ἔτη, ὡς πρότερον τὸν δίκαιον Ἀριστείδην. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Κίμων ἦτο πολὺ καλός, τὸν ἀνεκάλεσαν πάλιν διὰ τῆς μεσολαβήσεως τοῦ Περικλέους, δύο ἔτη πρὶν τελειώσῃ ὁ καιρὸς τῆς ἐξορίας του.

Τότε ὁ Κίμων ἐξεστράτευσε εἰς τὴν νῆσον Κύπρον, διὰ νὰ ἐλευθερώσῃ αὐτὴν ἀπὸ τῶν βαρβάρων. Ἀλλὰ πολεμῶν ἠσθένησε και ἀπέθανεν ἐκεῖ τῷ 449 πρὸ Χριστοῦ.

Οἱ συναγωνισταὶ τοῦ Κίμωνος, φέροντες τὰ λείψανα αὐτοῦ ἐκ τῆς Κύπρου εἰς Ἀθήνας, συνήντησαν καθ' ὁδὸν μέγαν ἐχθρικὸν στόλον, τὸν ὁποῖον κατέστρεψαν ἔμπροσθεν τῆς Κύπρου.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἀπεβιβάσθησαν και εἰς τὴν ξηρὰν και διεσκόρπισαν τὸν ἐχθρικὸν στρατὸν, ὅστις ἦτο ἐκεῖ. Ἡ διπλῆ αὐτὴ νίκη πεζομαχίας τε και ναυμαχίας ἦτο τὸ τελευταῖον ἔργον τῶν μηδικῶν πολέμων. Ἐκτοτε δὲν ἀνεφάνησαν πλέον Πέρσαι οὐδαμῶς εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ τέλους λέγεται ὅτι ἔκκαμον θέλει γραφῆ ἔτι τὸν μέγαν βασιλέα, τὴν ὁποῖαν ἐκάλεσαν Κίμωνα

Καὶ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι ὑπεχρεοῦντο διὰ ταύτης νὰ μὴ ἐνοχλῶσι τὸν μέγαν βασιλέα, αὐτὸς δὲ νὰ ἀφίγη ἐλευθέρας τὰς ἐν Ἀσίᾳ Ἑλληνικὰς πόλεις καὶ ν' ἀναγνωρίσῃ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος ὡς θάλασσαν ἑλληνικὴν, εἰς τὴν ὁποίαν νὰ μὴ πλέῃ πλέον πλοῖον ἐκείνου πολεμικόν.

Τοιουτοτρόπως λοιπὸν ἐτελείωσεν ἐξ ἀσθενείας τὸν βίον του ὁ Κίμων ἐν Κύπρῳ τὸ 449 ἔτος πρὸ Χριστοῦ, καὶ μετ' αὐτοῦ ἐτελείωσεν ἐντελῶς καὶ τὰ μηδικά.

29. Περικλῆς.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν τῆς μάχης τῶν Πλαταιῶν εἶπομεν ὅτι ὁ Ἐάνθιππος ἐνίκησε τοὺς Πέρσας εἰς τὴν Μυκάλην. Ὁ Ἐάνθιππος οὗτος ἀποθανὼν ἀφῆκεν ἕνα υἱόν, ὁ ὁποῖος ὠνομάζετο Περικλῆς. Ὁ Περικλῆς ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῆς πολιτείας μετὰ τὸν Κίμωνα, τοῦ ὁποῖου ἦτο πολιτικὸς ἀντίπαλος.

Ὁ Περικλῆς εἶχε μεγάλην εὐφυΐαν καὶ φρόνησιν καὶ εὐγλωττίαν. Διὰ τὰ προτερήματά του δὲ ταῦτα ἀπέκτησεν ἐν Ἀθήναις μεγίστην δύναμιν, κυβερνήσας τοὺς Ἀθηναίους ὡς ἀπόλυτος κύριος ἐπὶ 20 ἔτη, ἀπὸ τοῦ 449 — 429 πρὸ Χριστοῦ, πολιτικὴν δὲ ἀσκήσας ἐπιτροπὴν ἀπὸ τοῦ 467 — 429, δηλαδὴ ἐπὶ 40 σχεδὸν ἔτη.

Ὁ Περικλῆς ἔκτισε πολλὰς ἀποικίας καὶ κατάρθρωσε νὰ ἐπιβληθῇ εἰς τοὺς ὑπηκόους τῶν Ἀθηναίων, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ἕως 10 ἑκατομμύρια, ἐνῶ αὐτοὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν ἀσυγκρίτως τῷ λόγῳ ὀλιγώτεροι τούτων. Ἐφύλαττε δὲ πάντοτε εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον δι' ἐκτάκτους ἀνάγκας ὑπὲρ τὰ 60 ἑκατομμύρια δραχμῶν καὶ εἶχε καὶ 300 πλοῖα πάντοτε ἑτοιμα καὶ στόλον ἑστίασε μάλιστα ἐστόλισε τὰς Ἀθήνας μὲ λαμπρὰ μνημεῖα τῇ ἡμέρᾳ. Ὁ Κίμων

διὰ τοῦ ἀρίστου καλλιτέχνου Φειδίου. Τὰ πρώτιστα ἔργα τοῦ Φειδίου ἦσαν τὸ κολοσσιαῖον ἄγαλμα τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ Διός, τὸ ἐξ ἐλέφαντος καὶ χρυσοῦ ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς εἰς τὸν Παρθενῶνα καὶ ἄλλα. Ζωγράφος δὲ περίφημος ὑπῆρχε τότε ὁ ἀδελφὸς τοῦ Φειδίου Πάγαινος. Τὰ ἔργα ταῦτα, ὅσα σῶζονται μέχρι τῆς σήμερον, κινουσι τὸν θαυμασμὸν ὅλου τοῦ κόσμου καὶ πολὺ τιμῶσι καὶ δοξάζουσι τὴν Ἑλλάδα.

Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Περικλέους ἔζησαν οἱ μεγαλειότεροι ἄνδρες τοῦ κόσμου. Τότε ἔζη ὁ Σοφοκλῆς, τότε ὁ Ἀριστοφάνης, τότε ὁ Ἀναξαγόρας, τότε ὁ Φειδίας, τότε ὁ μέγας φιλόσοφος Σωκράτης καὶ τόσοι ἄλλοι. Τότε ἡ Ἑλλάς ἔφθασεν εἰς τὴν ἀκμὴν, εἰς ὅσην οὐδέποτε οὐδεὶς λαὸς ἠδυνήθη νὰ φθάσῃ.

Ὁ Περικλῆς.

Ἡ ἐποχὴ τοῦ Περικλέους εἶναι τόσον περίφημος, ὥστε λέγεται «Χρυσοῦς αἰὼν τοῦ Περικλέους». Ἀλλὰ δυστυχῶς ὁ χρυσοῦς οὗτος αἰὼν ἐπέπρωτο νὰ διαρκέσῃ ὀλίγα μόνον ἔτη, διότι, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, καταστρεπτικὸς πόλεμος διὰ τὴν Ἑλλάδα ἠγέρθη μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Σπαρτιῶν.

Μὲ ὅλα ὅμως τὰ καλὰ του ἔργα ὁ Περικλῆς κατηγορήθη καὶ αὐτὸς ὡς ἐξοδεύων ἰτὰ δημόσια χρήματα εἰς τὴν ἀνέγερσιν διαφόρων περιττῶν κτιρίων. Τότε λέγει: «Ἀθηναῖοι, ἐγὼ μόνος θέλω ὑποστῆ τὰς δαπάνας, αἱ ὁποῖαι ἔγινον, ἀλλὰ, ὡς εἶναι δίκαιον, μόνον τὸ ἰδικόν μου ὄνομα θέλει γραφῆ ἐν

δλων τούτων τῶν μνημείων».—Οἱ Ἀθηναῖοι τότε φιλομνηθέντες εἶπον, ὅτι καλῶς ἔπραξεν ὁ Περικλῆς, καὶ ὡς ἐξακολουθήσῃ νὰ στολιζέῃ τὴν πόλιν. Ἐπὶ Περικλέους αἱ Ἀθηναὶ ἐφθασαν εἰς τὸ ἀνώτατον σημεῖον τῆς δόξης των καὶ τοῦ πολιτισμοῦ των.

Πῶς ἀπέθνηεν ὁ μέγας Περικλῆς θὰ εἴπωμεν κατωτέρω. Φοβερὰ πικρῶς ἐθέρισεν αὐτόν.

Ο ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ.

(ἀπὸ τοῦ 431—404 πρὸ Χριστοῦ)

30. Ἀρχὴ τοῦ πολέμου. Θάνατος τοῦ Περικλέους.

Ἀπὸ τοῦδε εἰσερχόμεθα εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς κατὰ τὴν ἰστορίαν τοῦ μεγαλείου τῆς Ἑλλάδος, ἐκείνων τῶν ἐμφυλίων σπαραγμῶν.

Ἡ Σπάρτη μνημονεύει, ὅτι ἐξήλθεν τὰς Ἀθήνας διὰ τὰς προόδους των. Ἀθηναῖοι καὶ Σπάρται συνεμάχουν μὲν κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ἀλλὰ μεταξύ των δὲν εἶχον εἰλικρινῆ φιλίαν. Διὰ τοῦτο, πρὸς οὐκ ἀποφασιστικῆς μετ' ὀλίγον ἀφορμῆς τινος, ἠγέρθη κατὰ τὸ ἔτος 431 πρὸ Χριστοῦ ὁ μεταξύ Ἀθηναίων καὶ Σπαρτιατῶν κατὰ τὴν ἰστορίαν Πέλοποννησιακὸς πόλεμος, διαρκήσας 27 ἔτη, ἀπὸ τοῦ 431—404 πρὸ Χριστοῦ. Εἰς τὴν ἔγερσιν τοῦ πολέμου τούτου συνετέλεσε πολὺ καὶ ὁ Περικλῆς, ὅστις ἔζη ἀκόμη.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν ἰσχυρότεροι τῶν Σπαρτιατῶν κατὰ θάλασσαν, διότι εἶχον πολλὰ πλοῖα. Οἱ δὲ Σπαρτιαταὶ ἦσαν ἰσχυρότεροι τῶν Ἀθηναίων κατὰ ξηράν, διότι εἶχον καλὸν στρατόν.

Οἱ Σπαρτιαταὶ μὲν στρατὸν ἤρχοντο διὰ τοῦ Ἰσομοῦ εἰς τὴν

Ἀττικὴν καὶ ἐλεηλάτουν τὸν τόπον, κόπτοντες τὰ δένδρα, καταστρέφοντες τὰ σπικρὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ ἐν γένει ἀνατρέποντες πᾶν ὅ,τι εὕρισκον. Οἱ Ἀθηναῖοι μὲ τὸν Περικλέα μεταβαίνοντες καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν Λακεδαίμονα διὰ θαλάσσης ἔπραττον τὰ αὐτά. Ὡστε ὁ πόλεμος κατ' ἀρχὰς ἦτο ἀμοιβαία λεηλασία. Ἐφρονεύοντο ὁμοῦ καὶ ἄνθρωποι.

Κατὰ δὲ τὸ δεύτερον ἔτος τοῦ πολέμου φοβερὸν δυστύχημα κατέλαβε τοὺς Ἀθηναίους. Φρικτὴ καὶ καταστρεπτικὴ ἀσθένεια προσέβαλε τὸν ἀθηναϊκὸν στρατὸν καὶ πᾶσαν τὴν πόλιν. Οἱ ἄνθρωποι ἀπέθνησκον σωρηδόν. Οἱ δύο υἱοὶ τοῦ Περικλέους ἀπέθνον. Κατόπιν δὲ ἐκ τοῦ ἰδίου λοιμοῦ ἀπέθανε καὶ αὐτὸς ὁ μέγας Περικλῆς. Τοῦτο ἦτο μέγιστον δυστύχημα διὰ τοὺς Ἀθηναίους, διότι ἔλασαν τὸν μόνον δυνάμενον νὰ διοικῆ αὐτοὺς κατὰ τὰς παρούσας κρίσιμους περιστάσεις.

ΒΙ. Κλέων.—Βρασιδης.—Νικίας.

Μετὰ τὸν Περικλέα ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῆς πολιτείας ἄνθρωπος ἀνίκανος, καὶ αἰσχροκερδῆς, καὶ αὐθάδης, καὶ κενόδοξος, καὶ καυχηματίας, ὁ δημαγωγὸς Κλέων, ὅστις ἐν ἀρχῇ ἦτο βυρσοδέψης τὸ ἐπάγγελμα. Ὁ Κλέων οὗτος ἔτυχε νὰ νικήσῃ τοὺς Σπαρτιάτας εἰς μίαν μάχην, γενομένην εἰς τὴν μικρὰν νῆσον Σφακτηρίαν, ἣ ὁποία εἶναι ἔμπροσθεν τοῦ λιμένος τῆς Πύλου, εἰς τὴν Μεσσηνίαν. Ἐκτοτε ἐραντάσθη πλέον ὅτι αὐτὸς ἦτο καὶ ἄλλος δὲν ἦτο.

Ἄλλος ὁμοῦ ἔμπειρος στρατηγὸς τῶν Σπικριατῶν κατώρθωσε νὰ ἐνθαρρύνῃ πάλιν αὐτοὺς. Οὗτος ἦτο ὁ ἄξιος καὶ τολμηρὸς Βρασιδης. Ὁ Βρασιδης συνέλαβε τὸ σχέδιον ν' ἀπομακρύνῃ τὸν πόλεμον ἀπὸ τῆς πατρίδος του καὶ νὰ μεταφέρῃ αὐτὸν μακρὰν εἰς τὴν Θράκην καὶ τὰς ἄλλας κτήσεις τῶν Ἀθηναίων. Μετέβη λοιπὸν μὲ 1700 ὀπλίτας διὰ ξηρᾶς εἰς τὴν Χαλκιδικὴν καὶ ἐκεῖ ὑπεκίνει εἰς ἐπικράσασιν τὰς συμμα-

χίδας καὶ ὑποτελεῖς πόλεις τῶν Ἀθηναίων. Οἱ Ἀθηναῖοι τότε ἐπεμψαν ἐκεῖ μὲ στρατὸν τὸν Κλέωνα, ἀλλ' εἷς τινὰ μάχην, γενομένην περὶ τὴν Ἀμφίπολιν, ἐφρονέυθησαν καὶ ὁ Κλέων τῶν Ἀθηναίων καὶ ὁ Βρασιδάς τῶν Σπαρτιατῶν.

Τότε ὁ φρόνιμος στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων Νικίας ἐφρόντισε τῷ 421 νὰ γίνῃ πεντηκονταετῆς εἰρήνη μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Σπαρτιατῶν καὶ νὰ παύσῃ πλέον ὁ πόλεμος. Τοῦτο ἦτο καλὸν καὶ συμφέρον, ὅπως δείκνυται ἐκ τῶν ὑστέρων.

32. Ἐκστρατεία ἐπὶ Σικελίαν (τῷ 413 πρὸ Χριστοῦ).—Ἀλκιβιάδης.

Ἀγαρέωσις τοῦ πολέμου. — Ἡ Σικελία εἶναι μία νῆσος μεγάλη πρὸς τὸ νότιον μέρος τῆς Ἰταλίας. Τὴν εὐφορον ταύτην νῆσον οἱ Ἀθηναῖοι ἐπεθύμουν νὰ κάμουν ἰδικήν των, ἵνα γίνωσιν ἀκόμη ἰσχυρότεροι κατὰ θάλασσαν. Καὶ τοιαύτη εὐκαιρία ἐνόμισαν ὅτι ἤδη ἐπαρουσιάσθη εἰς αὐτούς, ἐπειδὴ συνέπεσε νὰ γίνῃ πόλεμός τις εἰς τὴν νῆσον αὐτήν.

Οἱ Ἀθηναῖοι εἶπομεν, ὅτι διὰ τοῦ Νικίου ἔκαμαν πεντηκονταετῆ εἰρήνην, τῷ 421 πρὸ Χριστοῦ, μὲ τοὺς Σπαρτιατάς. Ἀλλὰ εἷς ἐπίσημος ἀνὴρ Ἀθηναῖος, ἀντίπαλος τοῦ Νικίου, ἐκηρύχθη κατὰ τῆς εἰρήνης ταύτης. Οὗτος ἦτο ὁ Ἀλκιβιάδης. Ὁ Ἀλκιβιάδης ἦτο νέος ὠραῖος, εὐφυής, πλουσιώτατος καὶ πολὺ ζωηρός, ἀλλὰ καὶ ὑπερήφανος, ἀθάδης, ὀξύθυμος, καὶ εἰς ἄκρον φιλόδοξος.

Ὁ Ἀλκιβιάδης κατώρθωσε νὰ παραινῆσῃ τοὺς Ἀθηναίους νὰ στείλωσι μέγαν στρατὸν εἰς Σικελίαν, ἵνα βοηθήσῃ τὴν μίαν μερίδα ἐκ τῶν δύο διαμαχομένων στρατευμάτων. Ἀλλ' ὁ σκοπὸς τῶν Ἀθηναίων ἦτο, ὡς προείπομεν, πῶς νὰ κατορθώσωσιν αὐτοὶ νὰ γίνωσι κύριοι τῆς Σικελίας.

Ἀμέσως τότε οἱ Σπαρτιαταί, γνωρίζοντες τὸν σκοπὸν τῶν

Ἀθηναίων, ἔστειλαν βοήθειαν εἰς τὴν ἄλλην μερίδα. Καὶ τοιοῦτοτρόπως πάλιν ἤρχισεν ἐν Σικελίᾳ μέγας ἀγὼν μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Σπαρτιῶν. Τῶν Σπαρτιατῶν στρατηγὸς ἦτο ὁ Γύλιππος, τῶν δὲ Ἀθηναίων ὁ Λάμαχος, ὁ Νικίας καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης.

Τὴν πρώτην ὁμῶς τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ἐπρόκειτο ἐξ Ἀθηνῶν ν' ἀναχωρήσῃ ὁ στρατὸς εἰς Σικελίαν, ὁ Ἀλκιβιάδης κατηγορήθη ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν του, ὅτι τὴν νύκτα διέπραξεν ἀσέβειν τινα εἰς τὰ ἱερά τῆς πόλεως. Τοῦτο ἔγινεν αἰτία νὰ τὸν

Ὁ Ἀλκιβιάδης.

ἐνκαλέσασαι μετ' ὀλίγον εἰς Ἀθήνας, ἵνα δικασθῇ· γνωρίζων ὅμως οὗτος τὴν ἀστασίαν τοῦ δήμου καὶ φοβούμενος περὶ τῆς ζωῆς του κατέφυγε κρυφίως εἰς τὸ Ἄργος, ἔνθα ἔμαθεν ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι τὸν κατεδίκασαν εἰς θάνατον. Τότε εἶπεν· «Ἐγὼ θὰ τοῖς δείξω ὅτι ἴω», καὶ ἀπελθὼν εἰς τὴν Σπάρτην πρόετρεπε τοὺς Σπαρτιάτας νὰ πολεμήσωσι κατὰ τῶν Ἀθηναίων.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Ἀλκιβιάδου ἀπὸ τῆς Σικελίας ἤρχισε ν' ἀποθαρρύνηται ὁ στρατὸς τῶν Ἀθηναίων. Εἰς τέσσαρας δὲ ναυμαχίας ἐνίκησαν αὐτὸν οἱ Σπαρτιαῖται. Οὐ μόνον δὲ κατὰ θάλασσαν, ἀλλὰ καὶ κατὰ ξηρὰν παντελῶς κατετροπώθησαν οἱ Ἀθηναῖοι, ἀπολέσαντες οὕτω ἐν Σικελίᾳ καὶ πεζοῦς καὶ πλοῖα καὶ πᾶν ὅ,τι ἂν εἶχον.

Ὁ Ἀλκιβιάδης περιελθὼν εἰς ῥῆξιν πρὸς τοὺς Λακεδαιμόνιους προσῆλθεν εἰς τὸν ἐν Σάμφῳ Ἀθηναϊκὸν στρατὸν, ὅπου ἐχειροτονήθη στρατηγός. Ἐνίκησε δὲ εἰς πολλὰς μάχας τοὺς Λακεδαιμονίους, καὶ κατὰ τὸ 407 ἔτος ἐπανῆλθεν εἰς Ἀθήνας, ἔνθα ἔτυχε μεγάλης ὑποδοχῆς, ἀνακηρυχθεὶς στρατηγὸς αὐτοκράτωρ καὶ λαθὼν πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ πολέμου 100 ναῦς καὶ 1500 ὀπλίτας.

Ἀλλὰ πάλιν μετ' ὀλίγον οἱ Ἀθηναῖοι, ἔνεκα ὑποψίας τινός, καθήρεσαν τὸν Ἀλκιβιάδην καὶ ἐξέλεξαν ἀντ' αὐτοῦ δέκα ἄλλους στρατηγούς. Ὁ Ἀλκιβιάδης τότε ἀνεχώρησεν εἰς τὰ ἐν Θράκῃ κτήματά του, ἔνθα ὀχυρωθεὶς ἔζη ὡς ἰδιώτης. Βραδύτερον ὅμως, διωκόμενος ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων, ἤναγκάσθη νὰ φύγῃ ἐκ τῆς Θράκης εἰς τὴν Φρυγίαν, ὅπου δι' ἐνεργείας τῶν Σπαρτιατῶν ἐδολορονήθη ὑπὸ Περσῶν, ζήσας 44 περίπου ἔτη. Ὁ Ἀλκιβιάδης ἦτο τολμηρὸς καὶ παράδοξος ἄνθρωπος.

Λοιπὸν οἱ Σπαρτιαῖται ἐν Σικελίᾳ ἐξωλόθρευσαν ὅλον τὸν Ἀθηναϊκὸν στόλον καὶ στρατὸν καὶ τοὺς στρατηγούς αὐτοῦ. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐκεῖ ἔπαθον τὴν μεγίστην τῶν συμφορῶν, μάλιστα κατὰ ξηρὰν.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ.

33. Ἡ ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς καταστροφή τῶν Ἀθηναίων.

(τῷ 405 πρὸ Χρ.).

Οἱ τριάκοντα τύραννοι. — Οἱ Ἀθηναῖοι, πλὴν τῶν ἄνω συμφορῶν, ἔπχθον καὶ ἄλλην φοβερωτάτην. Ἀποῦ ἐτακτοποιήθησαν ὀλίγον μετὰ τὴν ἐν Σικελίᾳ καταστροφῇ των, ἠτοίμασκν τὸν στόλον των καὶ εἶχον παρατάξῃ αὐτὸν εἰς ἓνα λιμένα τῆς Ἀσίας, ἔσωθεν τοῦ Ἑλλησπόντου. Τὸ μέρος ἐκεῖνο ὠνομάζετο *Αἰγὸς ποταμοί* Ἐκεῖ πλησίον ἦσαν καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι, οἱ ὅποιοι, ἔχοντες στρατηγὸν τὸν Λύσανδρον, κατέστρεψαν τὸν στόλον τῶν Ἀθηναίων κατὰ κράτος (τῷ 405). Οἱ στρατιῶται καὶ οἱ στρατηγοί, ἄλλοι μὲν ἐφρονεύθησαν, ἄλλοι δὲ ἠχμαλωτίσθησαν.

Μετὰ τὴν καταστροφῇ ταύτην τῶν Ἀθηναίων ὁ Λύσανδρος ἦλθε μὲ τὰ πλοῖά του εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ ἐπολιόρκησε τὰς Ἀθήνας, αἱ ὅποιοι μετὰ ἐξάμηνον ἀντίστασιν κατέθεσαν τὰ ὄπλα, ἀναγκασθεῖσαι ὑπὸ τῆς πείνης. Τότε οἱ Σπαρτιᾶται, ἐστεφανωμένοι μὲ ἄνθη καὶ πικιανίζούσης τῆς μουσικῆς, ἐκρήμισαν τὰ ἰσχυρὰ τείχη τῶν Ἀθηνῶν, ἔκκυσαν τὰ πλοῖα αὐτῶν καὶ διώρισαν τῷ 404 τριάκοντα ἄνδρας, ἵνα διοικῶσιν αὐτάς. Φοβερὰ συμφορὰ καὶ ἀτίμωσις ἔγινεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους.

Τοιοιουτρόπως ἐτελείωσε τῷ 404 διὰ τῆς καταστροφῆς τῶν Ἀθηνῶν ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος, διαρκέσας 27 ὀλόκληρα ἔτη, ἀπὸ τοῦ 431 — 404 πρὸ Χριστοῦ.

Οἱ τριάκοντα ἄρχοντες ἐφόνεον ἀδίκως πολλοὺς πολίτας, ἄλλους ἐξώριζον, ἄλλων ἤρπαζον τὴν περιουσίαν, καὶ ἐν γένει ἔπρακτον μεγάλα κακὰ εἰς τὰς Ἀθήνας. Ὀνομάζοντο δὲ « οἱ τριάκοντα τύραννοι τῶν Ἀθηνῶν ».

Οἱ Ἀθηναῖοι, ἐπειδὴ δὲν ἠδύναντο νὰ ὑποπέρωσι πλέον τοὺς σκληροὺς 30 τυράννους, ἔφρουγον ἐκ τῶν Ἀθηναίων. Τότε εὐρέθη εἷς Ἀθηναῖος, ἀνδρεῖος καὶ τίμιος ἀνὴρ, ὁ ὁποῖος εἶχε καταφύγη εἰς τὰς Θήβας, διὰ νὰ σωθῆ· οὗτος συνήθροισε τοὺς Ἀθηναίους καὶ κατώρθωσε νὰ ἐκδιώξῃ τοὺς 30 τυράννους ἐκ τῶν Ἀθηναίων. Ὁ φιλόπικτις οὗτος ἀνὴρ ὠνομάζετο Θρασύβουλος. Οἱ 30 τύραννοι ἐτυράννευσαν μόνον ὀκτὼ μῆνας. Οἱ Ἀθηναῖοι τότε ἀνήγειραν τὰ κρημισθέντα τείχη των.

34. Κύρου Ἀνάβασις.

Οἱ Πέρσαι μετὰ τὰς συμφοράς, τὰς ὁποίας ἔπαθον ἐν Ἑλλάδι, ἠσύχασαν πλέον. Εἷς δ' ἐκ τῶν τότε βασιλέων τῆς Περσίας ἀποθανὼν ἀφῆκε δύο υἱούς. Ἐκ τούτων ὁ μεγαλύτερος ἔλαβε κατὰ τὸν νόμον τὴν βασιλείαν. Ἀλλ' ὁ μικρότερος ἤθελε ν' ἀφαιρέσῃ τὴν βασιλείαν ἀπὸ τὸν ἀδελφόν του Ὡστε οἱ δύο οὗτοι ἀδελφοί, ἀντὶ νὰ ἦσαν ἰγαπημένοι, ἐχθρεύοντο μεταξὺ των. Τοῦτο εἶναι κακὸν πρᾶγμα, μεταξὺ ἀδελφῶν μάλιστα. Ἡ μήτηρ των ἠγάπα περισσότερο τὸν μικρότερον υἱόν της καὶ τὸν ἐβοήθει νὰ γίνῃ αὐτὸς βασιλεὺς. Ὁ μεγαλύτερος ὠνομάζετο Ἀρταξέρξης, ὁ δὲ μικρότερος Κύρος.

Ὁ Κύρος λοιπὸν, διὰ νὰ λάβῃ αὐτὸς τὴν βασιλείαν, συνήθροισε κρυφίως στρατεύματα καὶ ἐξεστράτευσεν κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του. Τὰ στρατεύματά του ἦσαν 100 χιλιάδες βαρβάρων καὶ 13 χιλιάδες Ἑλλήνων, οἵτινες μετὰ τοὺς Περσικοὺς πολέμους, μέναντες ἀργοί, ἐμισθώθησαν ὑπὸ τοῦ Κύρου καὶ ἐθεωροῦντο ὑπ' αὐτοῦ ὡς τὸ ἐκλεκτότατον μέρος τοῦ στρατοῦ του.

Ὁ Κύρος μὲ τὸν στρατὸν του διεληθὼν πολλὰς χώρας καὶ τόπους ἐρήμους τῆς Ἀσίας ἔφθασεν εἰς τὰ Κούναξα τῆς Βαβυλωνίας, ὅπου ἀπάντησε τὸν ἐχθρόν. Ἐκεῖ συνήφθη τρμε-

φά μάχη, καὶ ὁ μὲν στρατὸς τοῦ Κύρου ἐνίκησε τὰ δεκαπλάσια στρατεύματα τοῦ Ἀρταξέρξου· ὁ δὲ Κύρος, ἕνεκα ἀπειθείας τινὸς τοῦ στρατηγοῦ του Κλεάρχου, ἠναγκάσθη νὰ ὀρμήσῃ μόνος κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, τὸν ὁποῖον ἔτρεψεν εἰς φυγὴν. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ τούτῳ ἰδὼν τὸν ἀδελφόν του Ἀρταξέρξην εἶπεν: « ὄρω τὸν ἄνδρα » καὶ ὤρμησε κατ' αὐτοῦ καὶ τὸν ἐπλήγωσεν εἰς τὸ στῆθος. Ἀλλὰ κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ἀκοντίζει τις αὐτὸν ὑπὸ τὸν ὀφθαλμόν. Φοβεράς δὲ μάχης γενομένης, φονεύεται ὁ Κύρος καὶ ὀκτὼ οἱ ἄριστοι τῶν περὶ αὐτόν. Ὁ Κύρος ἦτο πολὺ ἀγαθοῦ καὶ δικαίου χαρακτῆρος ἄνθρωπος. Μετὰ τὸν θάνατόν του δὲ τὰ στρατεύματά του ἔμειναν, χωρὶς ἀρχηγόν.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κύρου τὰ πλεῖστα βαρβαρικά στρατεύματά του συνετάχθησαν μὲ τὸν Ἀρταξέρξην. Μόνοι οἱ Ἕλληνες ἀντέστησαν γενναίως μέχρι τέλους. Οἱ Πέρσαι πολὺ τοὺς ἐφοβήθησαν. Καὶ διὰ νὰ τοὺς ἀναγκάσωσι νὰ παραδοθῶσι κατῴρθωσαν νὰ καλέσωσι δῆθεν εἰς συμπόσιον καὶ ἐκεῖ δι' ἀπάτης νὰ φονεύσωσιν ὅλους τοὺς στρατηγοὺς αὐτῶν.

Ἀλλὰ καὶ τότε οἱ Ἕλληνες ἀντεστάθησαν, ἐκλέξαντες ἀμέσως ἄλλους στρατηγοὺς. Ἐπὶ κεφαλῆς δὲ ὄλων ἐτέθησαν Ξενοφῶν ὁ Ἀθηναῖος καὶ Χειρίσοφος ὁ Λακεδαιμόνιος, οἵτινες ὠδήγουν αὐτοὺς εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τῶν ἀγνώστων χωρῶν τῆς Ἀσίας. Μεγάλαι δυστυχήματα ὑπέφεραν καθ' ὁδόν, διότι εὐρίσκοντο εἰς ἄγνωστον καὶ ἐχθρικὴν χώραν. Ὁ ἐχθρὸς κατεδίωκεν αὐτοὺς ἐκ τῶν ὀπισθεν θέλων νὰ τοὺς συλλάβῃ ζώντας. Ἀλλ' οἱ Ἕλληνες μέχρι τέλους γενναίως ἀνισταθέντες κατῴρθωσαν, ὅσοι ἐσώθησαν, νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν πατρίδα τῶν ἦσαν δὲ οἱ σωθέντες 8,600.

Ὁ Ξενοφῶν κατόπιν ἱστορήσε τὰ πάνδεινα, ὅσα ὑπέφεραν οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν ἐκστρατείαν ταύτην, τὴν ὁποίαν ὠνόμασε **Κύρου Ἀνάβασις**. Ἡ « Κύρου ἀνάβασις » λέγεται ἐν

τῆ ἱστορίᾳ καὶ **Κάθοδος τῶν μυρίων**, δηλαδὴ ἐπιστροφή τῶν Ἑλλήνων στρατιωτῶν εἰς τὴν πατρίδα των, τῷ 400 ἔτει πρὸ Χριστοῦ.

— φ —

35. Ὁ Σωκράτης καὶ ὁ θάνατος αὐτοῦ.

Ἐνθυμούμεθα ὅτι ἀνεφέραμεν, ὅτε ἀκόμη ἔζη ὁ Περικλῆς, ἓνα κάποιον μέγαν φιλόσοφον Σωκράτη. Ὁ Σωκράτης ἀπέθανεν ὀλίγα ἔτη μετὰ τὸ τέλος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. Τοῦ δὲ Ξενοφῶντος, περὶ τοῦ ὁποῦ ὠμιλοῦμεν πρὸ ὀλίγου, ὑπῆρξε διδάσκαλος.

Ὁ Σωκράτης ἦτο υἱὸς ἐνὸς ἀγαλματοποιοῦ, ὀνομαζομένου Σωφρονίσκου, ἡ δὲ μήτηρ του ἦτο μαῖα καὶ ἐκαλεῖτο Φαινάρητη. Κατ' ἀρχὰς εἶχε καὶ αὐτὸς μάθη τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πατρὸς του. Κατόπιν ὅμως παρήτησε τὴν τέχνην του καὶ ἤρχισε νὰ διδάσκη μεγάλας φιλοσοφικὰς ἀληθείας. Αὐτὸς ἐδίδασκεν ὅλους τοὺς νέους τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοὺς γέροντας ἀκόμη, χωρὶς νὰ ἔχη οὔτε σχολεῖον οὔτε ὠρισμένας ὥρας διδασκαλίας. Ἐδίδασκε παντοῦ καὶ κατὰ πᾶσαν ὥραν, εἰς τοὺς περιπάτους, εἰς τὰς συναστροφάς, εἰς τὴν τράπεζαν, εἰς τὰ καπηλεῖα, εἰς τὸ στρατόπεδον καὶ ἐν γένει πανταχοῦ, ὅπου καὶ ἂν εὑρίσκετο. Ὁ Σωκράτης ἐδίδασκεν ἐξ ἐκείνης ἀκόμη τῆς ἐποχῆς, ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι ἀθάνατος.

Οἱ ἄριστοι τῶν πολιτῶν ἐζήτησαν νὰ συναστρέφονται μετὸν Σωκράτη. Αὐτὸ δὲ τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν ἐρωτηθὲν ἀπεκρίθη, ὅτι ὁ Σωκράτης ἦτο ὁ σοφώτατος ἀπάντων τῶν ἀνθρώπων. Οἱ μαθηταὶ τοῦ Σωκράτους ἦσαν πολλοί. Εἷς ἐξ αὐτῶν ἦτο ὁ Ἀλκιβιάδης, ἕτερος δὲ εἷς ἐκ τῶν 30 τυράννων, Κριτίας λεγόμενος· οὗτος δυστυχῶς ἔπραξε μέγιστα κακὰ εἰς τὴν πατρίδα του.

Ἄλλ' ὁ Σωκράτης, ὅσον καλὸς καὶ ἂν ἦτο, εἶχεν, ὡς πᾶς

ἄνθρωπος, τοὺς ἐχθρούς του, οἱ ὅποιοι κατηγοροῦσαν αὐτόν, ὅτι διδάσκει ἐναντίον τῆς θρησκείας των.

Ἐξ αἰτίας λοιπὸν τῆς κατηγορίας διὰ τὴν θρησκείαν καὶ ἕνεκα τῶν δύο κακῶν μαθητῶν του, ἅμα ἐτελείωσεν ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος καὶ καθυσύχασαν τὰ πράγματα, κατηγορήθη πάλιν ὁ Σωκράτης ὑπὸ ἑνὸς διεφθαρμένου πολίτου ἐνώπιον τῶν δικαστῶν τοῦ Ἀρείου Πάγου ὡς κακὸς διδάσκαλος.

Ὁ Σωκράτης δὲν ἐταράχθη διόλου διὰ τὴν κατηγορίαν ταύτην. Προσελθὼν δὲ εἰς τὸ δικαστήριον, ἵνα ἀπολογηθῆ, εἶπεν· «Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, δέν μοι μέλει, διότι ἀποθνήσκω, καὶ ὁ φόβος τοῦ θανάτου δέν θά με ἐμποδίσῃ ἀπὸ τοῦ νὰ λέγω τὴν ἀλήθειαν. Λυποῦμαι μόνον ὅτι σεῖς, τόσοι καλοὶ πολῖται, ἐπιστεύσατε εἰς τὰς κατηγορίας μερικῶν κακῶν ἀνθρώπων. Ἄλλ' ἐγὼ συγχωρῶ αὐτοὺς καὶ παραδίδομαι εἰς τὴν δικαιοσύνην τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων.» Τοὺς χριστιανικωτάτους καὶ εὐαγγελικωτάτους τούτους λόγους ἔλεγεν ὁ Σωκράτης, ὅταν ὁ Χριστὸς δὲν εἶχεν ἀκόμη γεννηθῆ.

Ὁ Σωκράτης.

Ὅλοι τότε ἐσιώπησαν πρὸ τοῦ σεβασμίου ἐκείνου ἀνδρός. Ἄλλ' οἱ δικασταί, διὰ νὰ εὐχαριστήσωσι τοὺς ἐχθρούς του, πρότειναν εἰς αὐτόν τρεῖς διαφόρους ποινὰς καὶ ἀφῆκν αὐτόν ἐλεύθερον νὰ ἐκλέξῃ μίαν, δηλ. ἢ πρόστιμον ἢ φυλάκισιν ἢ ἔξορίαν. Ἄλλ' ὁ Σωκράτης λέγει· «Δέν ἐκλέγω καμμίαν, διότι τότε θέλω παραδεχθῆ, ὅτι πραγματικῶς εἶμαι ἔνοχος, ἐνῶ εἶμαι ἐντελῶς ἀθῶος». Τούτους καὶ ἄλλους τινας λόγους εἶπε. διὰ τοὺς ὁποίους οἱ δικασταὶ ὀργισθέντες

τὸν καταδίκασαν εἰς θάνατον. Αὐτὸς δ' ἔμεινεν ἀτάραχος, καὶ ὀδηγούμενος εἰς τὴν φυλακὴν ἔλεγε γελῶν εἰς τοὺς μαθητάς του· «Διὰ τί κλαίετε σήμερον; Δὲν γνωρίζετε ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, ἅμα γεννηθῶσιν, εἶναι καταδικασμένοι εἰς θάνατον;»

Οἱ φίλοι τοῦ Σωκράτους φοροῦντες πένθιμα ἐνδύματα συνώδευον αὐτὸν εἰς τὴν φυλακὴν. Ἐν τῇ φυλακῇ ὁ Σωκράτης ἔμεινε 40 ἡμέρας. Ἐνθὶ δὲ πολλάκις τῷ ἐδόθη εὐκαιρία καὶ πολλοὶ φίλοι του τὸν παρεκίνοῦν νὰ δραπετεύσῃ, αὐτὸς ἔλεγε: «Πρέπει νὰ ὑπακούωμεν πάντοτε εἰς τοὺς νόμους τῆς πατρίδος», καὶ ἔμενεν ἐν τῇ φυλακῇ.

Τὴν δὲ τεσσαρακοστὴν ἡμέραν ἤλθεν εἰς ὑπάλληλος τῆς φυλακῆς, ὅστις ἐγονάτισε μετὰ σεβασμοῦ ἐνώπιόν του καὶ τῷ εἶπεν, ὅτι ἤγγικεν ἡ τελευταία ὥρα τῆς ζωῆς του. Ἡ σύζυγος τοῦ Σωκράτους Ξανθίππη, ἡ ὁποία ἦτο παρούσα μὲ τὰ τρία τέκνα της, ὡς ἤκουσε τοὺς φρικαλέους τούτους λόγους, ἐξέβαλε κραυγὰς γοεράς. Ὁ Σωκράτης τότε παρεκάλεσεν ἕνα καλὸν μαθητὴν του, τὸν Κρίτων, νὰ συνοδεύσῃ αὐτὴν εἰς τὴν οἰκίαν της.

Ὁ Σωκράτης δὲν ἔπαυσε νὰ διδάσκῃ καὶ νὰ παρηγορῇ τοὺς μαθητάς του μέχρι τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν ἔφεραν εἰς αὐτὸν περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου τὸ δηλητήριο, τὸ ὁποῖον ἀμέσως ἔπιε μὲ μεγάλην γενναϊότητα. Τότε θρῆνοι καὶ ὀδυρμοὶ κατέλαβον ὅλους τοὺς παρόντας, οἱ ὁποῖοι ἀπεχαιρέτιζον διὰ τελευταίαν φορὰν τὸν διδάσκαλόν των. Τὸ δηλητήριο ἤρχισε μετ' ὀλίγον νὰ κόπτῃ τὰ ἔντερα τοῦ Σωκράτους, τὸ δὲ σῶμά του ἐπάγωνεν. Ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἀνοίξας αἴφνης τοὺς ὀφθαλμούς του καὶ προσηλώσας αὐτοὺς εἰς τὸν καλὸν μαθητὴν του Κρίτων εἶπεν: «Ἐνθυμοῦ, Κρίτων, ὅτι εἰς τὴν τελευταίαν μου ἀσθένειαν ὑπεσχέθημεν εἰς τὸν Ἀσκληπιὸν (θεὸν τῆς ἰατρικῆς) ἕνα ἀλέκτορα· ἐπιθυμῶ νὰ ἐκπληρώσῃς τὴν ὑπόσχεσιν ταύτην». Οὗτοι ἦσαν οἱ τελευταῖοι λόγοι τοῦ Σω-

κράτους. Μετ' ὀλίγον δ' ἐξέπνευσε, τῷ 399 πρὸ Χριστοῦ, εἰς ἡλικίαν 70 ἐτῶν. Ἡ δὲ Ἑλλάς καὶ ὁ κόσμος ὅλος ἐθρήνησαν ἔπειτα τὸν ἄδικον θάνατον τοῦ Σωκράτους.

Ἄλλὰ μόνον ὁ Σωκράτης ἀπέθανε. Τὸ ὄνομά του ἔμεινε καὶ θὰ μένη ἀθάνατον εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἐπίσης ὄλοι αἱ μεγάλοι φιλοσοφικαὶ ἀλήθειαι τοῦ Σωκράτους ἔμειναν καὶ θὰ μένωσιν ἀθάνατοι, διότι οἱ κλλοὶ μαθηταὶ του ἐκαλλιέργησαν καὶ διέδωκαν αὐτάς. Πόσον μέγας ἄθροπος ἦτο ὁ Σωκράτης! Εἶναι ἀληθῶς ἄξιος θαυμασμοῦ καὶ λατρείας.

ΝΕΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΜΕΤΑΞΥ ΣΠΑΡΤΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΣΙΑΣ.

39. Ἡ ἄτιμος συνθήκη τοῦ Ἀνταλκίδου.

Πρὶν ὁμιλήσωμεν περὶ τοῦ Σωκράτους, εἶπομεν ὅτι 13 χιλιάδες Ἑλλήνων εἶχον συνεκστρατεύσει μετὰ τοῦ Κύρου κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀρταξέρξου, βασιλέως τῆς Περσίας. Ἐκτὸς τῶν Ἑλλήνων τούτων εἶχον ἀποστατήρη ἀπὸ τοῦ βασιλέως Ἀρταξέρξου καὶ ἐβοήθουν τὸν Κύρον καὶ πολλὰ ἑλληνικὰ πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Τὰς πόλεις ταύτας ἤρχισε νὰ πολεμῇ ὁ Ἀρταξέρξης κατόπιν, διὰ νὰ τὰς ἐκδικηθῇ, ἐπειδὴ ἐβοήθησαν τὸν Κύρον.

Ἀγησίλαος.—Οἱ Σπαρτιᾶται, καὶ πρὸ πάντων ὁ τότε βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Ἀγησίλαος, ἐβοήθησαν τὰς ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας κατὰ τοῦ Ἀρταξέρξου πέμψαντες προθύμως εἴκοσι χιλιάδας ἀνδρῶν. Τοιοῦτοτρόπως νέος ἤρχισε πόλεμος μετὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ Περσῶν. Ὁ Ἀγησίλαος εἰς πολλὰς μάχας ἐνίκησεν ἐνδόξως τοὺς Πέρσας.

Ἡ ἐν Κορωνεΐα μάχη, τῷ 364 πρὸ Χρ.—Ἐνῶ ὁ Ἀγησίλαος ὠδήγει τὸν νικηφόρον στρατὸν του κατὰ τοῦ περσικοῦ

κράτους, αἴφνης οἱ ἔφοροι τῆς Σπάρτης τὸν προστάσσουσι νὰ ἐπιστρέψῃ ἀμέσως εἰς τὴν Σπάρτην, διότι πολλαὶ μεγάλαι πόλεις τῆς Ἑλλάδος (Ἀθῆναι, Θῆβαι, Κόρινθος, Ἄργος), δωροδοκηθεῖσαι ὑπὸ τῶν Περσῶν, συνεμάχισαν πρὸς ἀλλήλας καὶ ἐπολέμουν κατὰ τῆς Σπάρτης, ἐπειδὴ αὕτη ἐτυράννει αὐτάς.¹ Ὁ Ἀγησίλαος ἐπιστρέφων ἀπήντησε καθ' ὁδὸν τοὺς συμμάχους περιμένοντας αὐτὸν εἰς μίαν πόλιν τῆς Βοιωτίας, ὀνομαζομένην *Κορώνεια*. Ἐν Κορωνείᾳ ἔγινε τότε αἰματηρὰ μάχη, εἰς ἣν ἐνίκησεν ὁ Ἀγησίλαος· ὠνομάσθη δὲ αἷ *ἐν Κορωνείᾳ μάχη*».

Κόρων.— Οἱ Σπαρτιῆται κατὰ ξηρὰν ἦσαν νικηταί. Ἄλλὰ κατὰ θάλασσαν ὁ ναύαρχος τοῦ ἀθηναϊκοῦ καὶ περικοῦ στόλου Κόνων ἐνίκη τὸν στόλον τῶν Ἀκκεδαμονίων. Οἱ Σπαρτιῆται, ἔχοντες τὴν προσοχὴν τῶν κατὰ τῶν συμμαχησάντων Ἑλλήνων καὶ κατὰ τῶν Περσῶν, ἐξησθένησαν πολὺ, ὥστε ἠναγκάσθησαν ἐκ τούτου νὰ κάμωσι τῷ 386 μὲ τοὺς Πέρσας εἰρήνην, ἡ ὁποία ἦτο *ἔθρις καὶ προδοσία τῆς Ἑλλάδος*.

Διὰ τῆς εἰρήνης ταύτης ὄλοι αἱ ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἑλληνικαὶ πόλεις ἀφίνοντο εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας, ἀντὶ νὰ ἐλευθερωθῶσι. Σκοπὸς τῆς Σπάρτης ἦτο διὰ τῆς εἰρήνης ταύτης νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἐνδυναμώσιν τῶν ἄλλων ἑλληνικῶν βασιλείων. Ὁ διαπραγματευθεὶς μὲ τοὺς Πέρσας τὴν ἄτιμον ταύτην εἰρήνην ἦτο εἰς ἐκ τῶν πέντε ἐφόρων τῆς Σπάρτης, ὀνομαζόμενος Ἀνταλκίδας. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἡ εἰρήνη ἐπονομάζεται *Ἀνταλκίδεως εἰρήνη*.

Ἴδου ποῦ ἐξέπεσαν, ἕνεκα τῶν διχονοιῶν καὶ τῶν ἐμφυλίων σπαραγμῶν οἱ Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι πρότερον εἶχον καταφρονήσῃ καὶ κατατροπώσῃ τοὺς Πέρσας! Τῆς διχο-

¹ Ὁ μεταῦ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων πόλεμος κατ' ἄρχας ὠνομάσθη Βοιωτικὸς (Κορώνεια), ἔπειτα Κορινθιακὸς πόλεμος, ὡς ἐκ τῶν χωρῶν ἐνθα ἐγίνετο.

νοία; τὰ ἀποτελέσματα εἶναι πάντοτε κακὰ καὶ ὀλέθρια.

37. Πόλεμος Σπαρτιατῶν καὶ Θηβαίων.

Πέντε ἔτη εἶχον πηρέλθη, ἀφ' ὅτου ἔγινεν ἡ εἰρήνη τοῦ Ἄνταλκίδου. Οἱ Λακεδαιμόνιοι καθ' ὅλον αὐτὸ τὸ διάστημα ἐτυράνουν πολὺ τοὺς ὑπηκόους των, οἱ ὅποιοι ἐπκυσαν πλέον τὰς μεταξὺ των ἐμφυλίους ταρχάς.

Εἷς στρατηγὸς τῶν Λακεδαιμονίων ἐπήγχινε τότε μὲ στρατὸν ἐναντίον μιᾶς πόλεως τῆς Μακεδονίας. Διῆλθε δὲ διὰ τῶν Θηβῶν καὶ ἐστάθμευσεν ἐκεῖ. Οἱ Θηβαῖοι ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἐτέλουν μίαν πανήγυριν. Τότε ὁ στρατηγὸς τῶν Λακεδαιμονίων, ὅστις ἐλέγετο Φοιβίδας, εὐρῶν εὐκαιρίαν, καταλαμβάνει αἴφνης τὴν ἀκρόπολιν (φρούριον) τῶν Θηβῶν, τὴν λεγομένην *Καδμείαν* (ἐπειδὴ τὴν εἶχε κτίσει ὁ Κάδμος). Οἱ Θηβαῖοι παρεπονέθησαν διὰ τοῦτο, ἀλλὰ ματαίως. Ἦρχισαν δὲ νὰ ὑποφέρωσιν ὅ,τι οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ τῶν 30 τυράννων. Τότε πολλοὶ Ἀθηναῖοι εἶχον καταφύγη εἰς τὰς Θήβας, τῶρα δὲ πολλοὶ Θηβαῖοι κατέφυγον εἰς τὰς Ἀθήνας.

Οἱ Σπαρτιαῖται, διὰ νὰ τιμωρήσωσι δῆθεν τὸν Φοιβίδαν διὰ τὸ πραξικόπημά του, τὸν ἐστέρησαν τοῦ ἀξιώματός του καὶ τὸν κατεδίκασαν εἰς πρόστιμον 100 χιλιάδων δραχμῶν, διότι κατέλαβε τὴν Καδμείαν, παραβὰς τὸ δίκαιον τῶν ἐθνῶν. Ἀλλὰ πάντα ταῦτα ἐποίουν πρὸς τὸ θεαθῆναι, διότι ἐξηκολούθουν ἐπὶ τρία ὀλόκληρα ἔτη νὰ κατέχωσι τὴν Καδμείαν. Ὁ ἐκδιώξας τοὺς 30 τυράννους ἐκ τῶν Ἀθηναίων ἦτο ὁ Θρασύβουλος. Ὁ ἀναλαβὼν νὰ ἐκδιώξῃ τοὺς Σπαρτιατάς ἐκ τῶν Θηβῶν ἦτο ὁ ἀνδρεῖος Θηβαῖος Πελοπίδας, ὅστις εἶχε καταφύγη εἰς τὰς Ἀθήνας μετὰ πολλῶν ἄλλων Θηβαίων, καὶ πράγματι τὸ κατώρθωσε, διότι τρεῖς ἔτη μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Καδμείας ἦλθεν ἐκ τῶν Ἀθηναίων κρυφίως εἰς τὰς Θήβας μὲ ὀλίγους ἄλλους, καὶ ἐπανεστάτησε τοὺς Θηβαίους κατὰ

τῶν τυράννων των Λακεδαιμονίων, τοὺς ὁποίους ἐδίωξεν ἐκ τῶν Θηβῶν, ἐλευθερώσας οὕτω τὴν πατρίδα του.

Ἴδου πῶς κατώρθωσεν ὁ Πελοπίδας τὸ μέγα ἔργον νὰ ἐκδιώξῃ ἐκ τῶν Θηβῶν τοὺς Σπαρτιάτας. Συνεννοηθεὶς προηγουμένως μετὰ τινων ἐπισήμων Θηβαίων περὶ τῆς ἀπελευθέρωσης τῆς πατρίδος του, κατήρτισε κρυφίως ἐν Ἀθήναις ἕν σῶμα ἐκ 12 μόνων συνωμοτῶν Θηβαίων, καὶ μετ' αὐτῶν ἐσκόπευε νὰ ἐπιτεθῇ κρυφίως κατὰ τῶν ἐν Θήβαις Σπαρτιατῶν. Ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα δὲν ἦτο εὐκόλον, διότι ἐν Θήβαις ὑπῆρχε φρουρά ἐκ τριῶν χιλιάδων ἀνδρῶν Λακεδαιμονίων. Ἄν δὲ τὰ σχέδιόν του προὔδιδετο, τότε ἦτο κατεστραμμένος καὶ αὐτὸς καὶ οἱ 12 σύντροφοί του.

Καὶ ὅμως οἱ ἀτρόμητοι 12 οὗτοι ἄνδρες ἀπεφάσιζαν νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν. Ἐν ὥρᾳ λοιπὸν βρέος χειμῶνος προσεποιήθησαν, ὅτι μεταβαίνουσιν εἰς κυνήγιον καὶ ἐξῆλθον ἕκαστοι ἐκ διαφόρων μερῶν τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν, φέροντες δίκτυα καὶ βέλη καὶ ἄλλα ἐφόδια καὶ τοὺς κύνας των. Συνηκτῆθησαν δ' ἔπειτα πάντες, ὅπως ἐκ τῶν προτέρων εἶχαν συνεννοηθῆ, εἰς ἕν μέρος πλησίον τῆς Ἐλευσίνος, καὶ ἐκεῖθεν πορευθέντες τὴν εἰς Θήβας ἄγουσαν ὁδὸν ἔφθασαν ἀπαρκτῆρητοι εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν οἰκίαν ἐνὸς Θηβαίου συνωμοτοῦ, Χάρωνος ὀνομαζομένου, ἵνα διανυκτερεύσωσιν ἐν αὐτῇ ὡς κυνηγοί. Ἐκεῖ ἠνώθησαν μετ' αὐτῶν καὶ ἄλλοι συνωμόται, συμπρωθέντες ὅλοι εἰς τεσσαράκοντα τὸν ἀριθμόν.

Μετ' ὀλίγον ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Χάρωνος εἰς ἀπεσταλμένος ἐνὸς ἄλλου συνωμοτοῦ Θηβαίου, ὀνομαζομένου Φυλλίδα, καὶ ἔδωκε τὴν εἰδησίην εἰς τὸν Πελοπίδαν, ὅτι οἱ πολέμαρχοι, δηλαδὴ οἱ διωρισμένοι ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν νὰ ἄρχωσι τῶν Θηβῶν, εἶχον συμπόσιον εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Φυλλίδα· ὁ Φυλλίδας δὲ οὗτος εἶχε κατορθώσῃ διὰ καταλλήλων ἐνεργειῶν

νά διορισθῆ γραμματεὺς τῶν πολεμάρχων. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἐσυμποσίαζον οὗτοι εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ.

Ἐν ᾧ ἐσυμποσίαζον οἱ πολεμάρχοι, ἦλθεν ἐξ Ἀθηνῶν ἄνθρωπος φέρων ἐπιστολὴν πρὸς ἓνα τῶν πολεμάρχων, Ἀρχίαν ὀνομαζόμενον, διὰ τῆς ὁποίας ἐγνωστοποιεῖτο εἰς αὐτὸν ἡ συνωμοσία. Ἀλλ' ὁ Ἀρχίας ἀδιαφορήσας οὐδὲ κἄν ἀπεσφράγισε τὴν ἐπιστολὴν, ἀλλὰ ῥίψας αὐτὴν ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιον εἶπεν· «ἐς αὔριοι τὰ σπονδαῖα». Ἐκτοτε ἡ φράσις αὕτη ἐμεινεν παροιμιώδης καὶ λέγεται ἀκόμη μέχρι τῆς σήμερον.

Ἐν τούτῳ τῷ μεταξύ οἱ συνωμόται μετὰ τοῦ Πελοπίδου ἐνεδύθησαν γυναικεῖα φορέματα, καὶ κρύψαντες ὑπὸ ἐλατίνους κλάδους τὰ ὄπλα αὐτῶν ἦλθον εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Φυλλίδου. Ἐκεῖ ἔκρουσαν τὴν θύραν καὶ παρεκάλεσαν τοὺς ὑπηρέτας ν' ἀνοιξωσιν. Ἐν ᾧ δὲ οἱ ὑπηρέται ἤνοιξαν, ἠγέρθησαν οἱ πολεμάρχοι διὰ νὰ ὑποδεχθῶσι τὰς γυναῖκας, ἀλλ' ἀντὶ γυναικῶν εὗρον τὸν θάνατον. Οἱ συνωμόται ὄρμησεν κατ' αὐτῶν καὶ τοὺς κατέσφραξαν πάντας. Τότε οἱ Θηβαῖοι, μαθόντες τὰ γενόμενα, ὄρμησεν κατὰ τῶν ἐν Θήβαις Σπαρτιατῶν, ἡ δὲ φρουρά, κλεισθεῖσα ἐν ἀρχῇ ἐντὸς τοῦ φρουρίου, ἐγκατέλειπε μετ' ὀλίγον αὐτὸ καὶ ἀνεχώρησεν εἰς Σπάρτην. Τοιοῦτοτρόπως οἱ Θηβαῖοι ἐξεδικήθησαν καὶ ἐξεδιώξαν ἐκ τῆς χώρας τὸν τοὺς Σπαρτιάτας.

Ὁ Πελοπίδας εἶχεν εἰς τὰς Θήβας ἓνα στενότατον φίλον, ὀνομαζόμενον Ἐπαμεινώνδαν· οὗτος δὲν ἦτο μὲν πλούσιος, ἀλλ' ἦτο σοφὸς καὶ ἱκανὸς καὶ σεβάσμιος ἄνθρωπος. Ὁ Ἐπαμεινώνδας ὡς ἔμαθεν, ὅτι ὁ φίλος τοῦ Πελοπίδας ἦλθε νὰ ἐλευθερώσῃ τὰς Θήβας, ἔτρεξε καὶ αὐτὸς πρὸς βοήθειάν του μὲ ὄλους τοὺς φίλους του. Ἡ Σπάρτη, ἀφοῦ ἔμαθε τὰ συμβάντα ἐν Θήβαις, πολὺ ὀργίσθη. Διὰ τοῦτο ἀμέσως ἔστειλε στρατὸν νὰ τιμωρήσῃ τοὺς Θηβαίους. Τὸν στρατὸν, συγκεῖμενον ἐξ 11 χιλιάδων πεζῶν καὶ 1600 ἵππέων, ὠδήγει ὁ εἰς τῶν βα-

σιλέων της, Κλεόμβροτος καλούμενος, διότι ὁ Ἀγησίλαος ἔμεινεν ἐν Σπάρτῃ νὰ κυβερνήσῃ τὴν πολιτείαν ὡς βασιλεὺς. Πρὸ ἑπτακοσίων περίπου ἐτῶν, δηλαδὴ ἀπὸ τῆς καθόδου τῶν Ἑρακλειδῶν, τῶρα πρώτην φοράν νικῶνται οἱ Σπαρτιαῖται.

Ἡ ἐν Λεύκτροις μάχη τῷ 371. — Τὰ Λεῦκτρα ἦσαν μία κόμη τῆς Βοιωτίας. Εἰς τὰ Λεῦκτρα εἶχεν ἔλθῃ ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Κλεόμβροτος. Ἐκεῖ συνεκροτήθη μάχη, τῷ 371, μεταξὺ Θηβαίων καὶ Σπαρτιατῶν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἐπαμεινώνδας μετὰ τοῦ Πελοπίδου κατέστρεψε τοὺς Σπαρτιατάς. Ὁ Κλεόμβροτος ἐφρονεύθη. Αὕτη λέγεται «*ἡ ἐν Λεύκτροις μάχη*». Ὡστε βλέπομεν ὅτι δοξάζονται αἱ Θῆβαι.

Ἀφοῦ οἱ Θηβαῖοι ἐνίκησαν εἰς τόσας μάχας τοὺς Σπαρτιατάς, πολλαὶ πόλεις συνεμάχησαν μετ' αὐτῶν κατὰ τῆς Σπάρτης. Τότε (370 πρὸ Χρ.) ὁ Ἐπαμεινώνδας εἰσέβαλε τὸ πρῶτον μετὰ στρατοῦ εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἵνα βοηθήσῃ τὴν Ἀρκαδίαν ἐπαναστατήσασαν κατὰ τῆς Σπάρτης. Ἀφοῦ δὲ ἠλευθέρωσε τὴν Μεσσηνίαν καὶ προϋξένησε καὶ πολλὰ ἄλλα κακὰ εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους, προχωρήσας μάλιστα μέχρις αὐτῆς τῆς Σπάρτης, ἐπέστρεψε πάλιν εἰς τὰς Θήβας.

38. Ἡ ἐν Μαντινείᾳ μάχη, τῷ 362 π. Χ. Θάνατος Ἐπαμεινώνδου (362) καὶ Πελοπίδου (363).

Ὁ Ἐπαμεινώνδας κατὰ τὸ 362 εἰσέβαλε τετάρτην φοράν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ἦλθεν εἰς τὴν χώραν τῶν Σπαρτιατῶν. Οἱ Σπαρτιαῖται τότε εἶχον ἔτοιμον τὸν στρατὸν τῶν.

Εἰς τὴν Ἀρκαδίαν ἦτο μία πόλις λεγομένη *Μαντινεία*. Ἐδῶ εἰς τὴν Μαντινείαν συνηντήθησαν τὰ δύο στρατεύματα καὶ ἔκμαχον τὴν περίφημον «*ἐν Μαντινείᾳ μάχην*» τῷ 362 π. Χρ. Ὁ στρατὸς τῶν Λακεδαιμονίων συνέκειτο ἐξ 20 χιλιάδων πεζῶν καὶ 2 χιλιάδων ἰππέων, ὁ δὲ τῶν Θηβαίων

συνέκειτο ἐκ 30 χιλιάδων πεζῶν καὶ 2 χιλιάδων ἰππέων.

Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐπληρώθη θανατηφόρως εἰς τὸ στήθος, ἀλλ' ὅμως ἐνίκησε τοὺς Λακεδαιμονίους. Οἱ ἰατροὶ εἶπον, ὅτι θὰ ἀποθάνῃ, ἅμα ἀποσπασθῆ ὁ σίδηρος ἐκ τῆς πληγῆς του. Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἠρώτησεν ἂν ἐνίκησαν. «Ναί», τῷ εἶπον. Τότε διέταξε νὰ ἀποσπᾶσσι τὸν σίδηρον ἐκ τῆς πληγῆς του καὶ ἀπέθανεν. «Ὅτε δ' ἐξέπνευσεν, εἰς φίλος του κλαίων τῷ λέγει: «Καὶ πῶς; ἀποθνήσκεις ἄτεκνος, Ἐπαμεινώνδα;» — «Ὅχι, ἀπεκρίθη ὁ Ἐπαμεινώνδας, ἀρίνω δύο ἀθανάτους θυγατέρας, τὴν ἐν Λεύκτροις καὶ τὴν ἐν Μαντινεῖα νίκην.» Καὶ μετ' ὀλίγον ἐξέπνευσεν, ἄγων τὸ 56 ἔτος τῆς ἡλικίας του.

Ὁ δὲ Ἀγησίλαος ὁ βασιλεὺς τῶν Σπαρτιατῶν ἀπέθανε τὸ ἐπόμενον ἔτος 361 εἰς τινα ἐκστρατείαν πρὸς τὴν Αἴγυπτον, ἄγων τὸ 84 ἔτος τῆς ἡλικίας του.

Ὁ δὲ φίλος τοῦ Ἐπαμεινώνδου Πελοπίδης εἶχεν ἀποθάνῃ ἐν ἔτος πρὸ τοῦ Ἐπαμεινώνδου, τῷ 363, εἰς τινα πόλεμον, ἐν διεξῆγεν ἐναντίον ἐνὸς πολὺ κκοῦ βασιλέως, τὸν ὁποῖον δὲν ἤθελε πλέον ὁ λαὸς του. Οὗτος ὁ βασιλεὺς ἦτο ὁ Ἀλέξανδρος ὁ τύραννος τῶν Φερῶν τῆς Θεσσαλίας· ἦτο δὲ τόσο κακός, ὥστε, διὰ νὰ διασκεδάσῃ, διέτασσε νὰ χῶνον ἀνθρώπους ζωντανούς εἰς τὴν γῆν ἕως τὴν λαίμῳ, καὶ τοὺς ἄρινα ν' ἀποθνήσκωσιν ἐκεῖ, καὶ ἄλλα παρόμοια. Διὰ τὴν κακίαν του κατήντησεν, ὥστε ἡ πολὺ καλὴ καὶ ἐνάρετος σύζυγός του Θήβη μετὰ τῶν ἀδελφῶν της νὰ φονεύσῃ αὐτόν, ἐν ᾧ ἐκοιμᾶτο. Κακοῦργος ἦτο αὐτὸς καὶ ὄχι βασιλεὺς· ἀλλὰ καὶ ἡ Θήβη δὲν ἐπραξε καλῶς δολοφονήσασα ἀνθρώπον, καὶ μάλιστα σύζυγον.

Τοιοιουτρόπως λοιπὸν ὑπὸ τοῦ Πελοπίδου καὶ τοῦ Ἐπαμεινώνδου κατεβλήθη ἡ Σπάρτη καὶ ἀνεδείχθησιν εἰς τὴν Ἑλλάδα μόναι αἱ Θῆβαι. Ἀλλὰ ἡ ζωὴ των ἦτο βραχεῖα, διότι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐπαμεινώνδου καὶ τοῦ Πελοπίδου ἔπικυσε τὸ μεγαλεῖον τῶν Θηβῶν καὶ ὅλης τῆς Ἑλλάδος.

ΠΑΡΑΚΜΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

29. Φίλιππος ὁ Μακεδών.

Ἐκ τῶν πολιτειῶν τῆς Ἑλλάδος πρῶτον ἤκμασαν αἱ Ἀθήναι, μετὰ τὰς Ἀθήνας ἡ Σπάρτη καὶ μετὰ τὴν Σπάρτην αἱ Θήβαι, αἱ ὁποῖαι τελευταῖαι παρήκμασαν ἐπίσης. Ἡ δόξα ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος μεταβαίνει τοῦ λοιποῦ εἰς τὴν Μακεδονίαν.

Ἡ Μακεδονία εἶναι χώρα μεγάλη πρὸς βορρᾶν τῆς Θεσσαλίας καὶ Ἡπείρου. Βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας ἦτο τότε ὁ Φίλιππος (359—336), ὅστις εἶχεν ἀνατραφῆ ἐν Θήβαις ὑπὸ τὸν Ἐπικμεινῶνδαν καὶ Πελοπίδαν. Ὁ Φίλιππος, ἀροῦ ἐτακτοποιήσας τὸ μέγα καὶ κραταῖον βασιλείον του, ἔστρεψε τὴν προσοχὴν του εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Μετ' ὀλίγον δὲ εὐρῶν καταλλήλων εὐκαιρίαν¹ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τῶν Θερμοπυλῶν καὶ κατῴρθωσεν τοὺς σκοπούς του. Οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἤθελον τὸν Φίλιππον ν' ἀναμιχθῆ διόλου εἰς τὰς ὑποθέσεις τῆς Ἑλλάδος. Ὁ δὲ μέγιστος ῥήτωρ Ἀθηναῖος Δημοσθένης ἦτο ὁ μέγιστος ἀντίπαλος τοῦ Φιλίππου. Ἀλλὰ καὶ ὁ Φίλιππος εἶχε τὸ κόμμα του ἐν Ἀθήναις, τοῦ ὁποῖου ἀρχηγὸς ἦτο ὁ δεινὸς ῥήτωρ Αἰσχίνης, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου ἀντίπαλος τοῦ Δημοσθένους.

Ἡ ἐν Χαιρωνείᾳ μάχη, τῷ 338 π. Χ.— Τὸ ἐν Ἀθήναις κόμμα τοῦ Φιλίππου ἐνήργησεν νὰ γίνῃ καὶ ἄλλος πόλεμος ἐν Ἑλλάδι, εἰς τὸν ὁποῖον ἔλαβε μέρος πάλιν ὁ Φίλιππος. Ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τῶν Θηβαίων, ἐχθροὶ ὄντες μεταξὺ τῶν ἑως τότε, συνεμάχησαν καὶ ἐπεχείρησαν ν' ἀντισταθῶσιν εἰς τὸν Φίλιππον. Ἐνικήθησαν ὁμως εἰς τὴν μά-

1. Ἐνεκα πολέμου τινὸς μεταξὺ Θηβαίων καὶ Φωκῶν· διότι οἱ Φωκεῖς κατέλαβον τὴν ἱερὰν γῆν τοῦ ἐν Δελφοῖς Ἀπόλλωνος καὶ κατόπιν ἤρπασαν καὶ τὰ ἄφθονα χρήματα αὐτοῦ. Τότε οἱ Θηβαῖοι ἐπέτησαν τὴν συνδρομὴν τοῦ Φιλίππου, ὅστις ἐλθὼν ἐνίκησεν τοὺς Φωκεῖς. Ὁ πόλεμος οὗτος καλεῖται Ἰερὸς πόλεμος.

χην, ἡ ὁποία ἔγινεν ἐν Χαιρωνείᾳ τῆς Βοιωτίας τῷ 338. Εἰς τὴν Χαιρωνείαν ἐνεταριάσθη ἡ δόξα, καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ Φίλιππος μετεχειρίσθη πολὺ καλῶς τοὺς νικηθέντας Ἕλληνας, πρὸ πάντων δὲ τοὺς Ἀθηναίους. Τὸ μέγα δὲ σχέδιον τοῦ Φιλίππου ἦτο νὰ συνενώσῃ ὅλους τοὺς Ἕλληνας καὶ νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν Περσῶν· ἀνηγορεύθη δὲ μάλιστα ἀργότερα ἐν Κορίνθῳ γενικὸς ἀρχιστράτηγος τῆς Ἑλλάδος κατὰ τῆς Περσίας. Ἀλλὰ δυστυχῶς, ἐν ᾧ ἦτο ἕτοιμος

Ὁ Δημοσθένης.

νὰ ἐπιχειρήσῃ τὸ μέγα ἐκεῖνο σχέδιόν του, ἐδολοφονήθη ἐν Μακεδονίᾳ τῷ 337 πρὸ Χριστοῦ, βασιλεύσας ἐπὶ 24 ἔτη.

40. Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος.

Ἀποῦ ἀπέθανεν ὁ Φίλιππος, ἔγινε βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀλέξανδρος, τῷ 336 πρὸ Χριστοῦ, ἄγων τότε τὸ 20 ἔτος τῆς ἡλικίας του. Ὁ Ἀλέξανδρος δέκα ὀκτὼ ἐτῶν παιδίον, εἶχεν ἀγωνισθῆ ἀνδρείως εἰς τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ μάχην μαζί μὲ τὸν πατέρα του. Ἐν ᾧ δ' ἀκόμη ἔζη ὁ πατήρ του, ἔφεραν εἰς αὐτὸν ἕνα ἵππον ὠραιότατον, Βουκεφάλαν ἐπονομαζόμενον, τὸν ὁποῖον ὁ θεσσαλὸς κύριός του, ὀνομαζόμενος Φιλόνινος, ἐπῶλει ἀντὶ 80 χιλιάδων δραχμῶν περίπου.

Τὸν ὠραῖον ὅμως τοῦτον Βουκεφάλαν δὲν κατώρθωσε νὰ

ἰππεύη κανείς, εἰμὴ μόνον ὁ μικρὸς τὴν ἡλικίαν Ἀλέξανδρος, ὅστις ἔστρεψε τὸν ἵππον πρὸς τὸν ἥλιον, ἀφοῦ παρετήρησεν ὅτι τὸ ζῶον ἐφοβεῖτο τὴν σκιάν του. Ὅταν δ' οὗτος ἐπέστρεψεν ἔφιππος, ὁ Φίλιππος ἐδάκρυσεν ἀπὸ τὴν χαρὰν του καὶ τὸν ἐφίλησεν εἰς τὸ μέτωπον εἰπὼν: «Γιέ μου, ζήτηι μεγαλειότερον βασιλείον, διότι ἡ Μακεδονία εἶναι πολὺ μικρὰ διὰ σέ.» Καὶ ἠγόρασε τὸν Βουκεφάλαν, τὸν ὅποιον ὁ Ἀλέξανδρος εἶχεν εἰς ὄλας του τὰς ἐκστρατείας. Τοιοῦτος ἐφάνη παῖς ὁ Ἀλέξανδρος. Ἡ καλὴ ἡμέρα φαίνεται ἀπὸ τὴν αὐγὴν.

Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος.

Ὁ Ἀλέξανδρος διδάσκαλον καὶ παιδαγωγὸν εἶχε τὸν μέγαν φιλόσοφον Ἀριστοτέλην, ὅστις ἦτο καὶ αὐτὸς Μακεδὼν (ἐκ τῶν Σταγειρίων). Ὁ Φίλιππος ἔδωκεν εἰς τὸν υἱὸν του τὴν ζωὴν, ὁ δὲ Ἀριστοτέλης ἐδίδαξεν αὐτὸν τὸ πῶς δεῖ ζῆν.

Οἱ Ἕλληνες, καὶ μάλιστα οἱ Θεβαῖοι, ἀφοῦ ἔμαθον τὸν θάνατον τοῦ Φιλίππου, ἐπανεστάτησαν κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου, νομίσαντες ὅτι ἠδύναντο νὰ καταβάλωσι τὸ παιδίον ἐκεῖνο. Ὁ Ἀλέξανδρος τότε ἐλθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα αὐστηρῶς ἐτιμώρησε τοὺς ἐπαναστάτας, καὶ πρὸ πάντων τοὺς Θεβαίους. Ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν Κόρινθον ἀνηγορεύθη ἐκεῖ, ὅπως καὶ ὁ πατήρ του πρότερον, «ἀρχιστράτηγος τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν».

Τότε ἔζη εἰς τὴν Κόρινθον εἰς φιλόσοφος ἐκ τῆς Σινώπης,

πόλεως τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, παρὰ τὰς ἀκτὰς τοῦ Εὐξείνου Πόντου κειμένης. Ὁ φιλόσοφος οὗτος ὠνομάζετο Διογένης, καὶ εἶχεν ὡς κατοικίαν ἓνα μέγαν πίθον. Ὁ Διογένης κατεφρόνει πάσας τὰς ἀνθρωπίνους ὑλικὰς ἀπολαύσεις. Ὁ Ἀλέξανδρος, ἐκ περιεργίας ἐλθὼν νὰ ἴδῃ τὸν παράδοξον τοῦτον ἄνθρωπον, τὸν ἠρώτησε: «Τί σοι χρειάζεται;— «Νὰ παραμερίσης ὀλίγον ἀπὸ τὸν ἥλιον»—ἀπεκρίθη ὁ Διογένης ἀτάραχος. Τότε, ἐνῶ ὅλοι ἠπόρουσαν διὰ τὴν τολμηρὰν του ταύτην ἀπάντησιν, λέγει ὁ Ἀλέξανδρος: «Ἐὰν δὲν ἤμην Ἀλέξανδρος, ἐπεθύμουν νὰ ἤμην Διογένης». Τοσοῦτον ἐτίμησεν αὐτόν.

41. Ἐκστρατεία τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου.

Ἡ ἐν Γρανίκῳ ποταμῷ μάχη, τῷ 334.—Ὁ Ἀλέξανδρος, ἀφοῦ ἔγινε κύριος ὅλης τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐτακτοποίησε τὸ βασιλείον του, συνήθροισε τὰ στρατεύματά του καὶ ἤρχισε νὰ θέτῃ εἰς ἐνέργειαν τὸ μέγα σχέδιον τοῦ πατρός του, δηλαδὴ νὰ ὑποτάξῃ τὴν Περσίαν.

Ἐξεκίνησε λοιπὸν ἐκ τῆς Μακεδονίας τὸ ἔαρ τοῦ 334 μετὰ 20 χιλιάδων πεζῶν στρατιωτῶν καὶ 4500 ἰππέων καὶ διέβη τὸν Ἑλλήσποντον, περᾶσας εἰς τὴν παραλίαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Οἱ Πέρσαι εἶχον μάθῃ τὰ σχέδια τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου, καὶ διὰ τοῦτο συνήθροισαν καὶ αὐτοὶ 100 χιλιάδας στρατοῦ καὶ ἦλθον εἰς ἀπάντησίν του. Μόλις δ' ἐπέρασεν ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὴν Ἀσίαν, συνηντήθη μετὰ τοὺς Πέρσας εἰς ἓνα ποταμόν, ὅστις ἐλέγετο Γρανίκος. Ἐδῶ περιέμενον αὐτὸν οἱ Πέρσαι.

Εἰς τὸν Γράνικον ἐγένεον ἡ πρώτη φοβερὰ μάχη τοῦ Ἀλεξάνδρου κατὰ τῶν Περσῶν. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐνίκησεν. Ἄλλ' ὀλίγον ἔλειψε νὰ φονευθῇ ὑπὸ ἐνὸς ἐχθροῦ, τοῦ ὁποίου εἶχε φονεύσῃ τὸν ἀδελφόν, ἂν ὁ στρατηγὸς του Κλεῖτος δὲν ἀπέκοπτεν ἐκ τῶν ὀπισθεν τὴν χεῖρα τούτου. Οὕτως ἐσώθη ὁ Ἀλέξανδρος.

Κατόπιν ὁ Ἀλέξανδρος ἐκυρίευσε πολλὰς πόλεις τῆς Μικρῆς Ἀσίας. Προὐχώρησε δὲ μακρὰν εἰς ἓν ἄλλο ἔθνος, τὸ ὁποῖον λέγεται Κιλικία.

42. Ἀσθένεια τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Ὁ Ἀλέξανδρος εἶπομεν ὅτι ἔφθασεν εἰς τὴν Κιλικίαν. Ἐκεῖ ἔρρεεν εἰς ποταμὸς, τοῦ ὁποίου τὰ ὕδατα ἦσαν κκτάψυχρα καὶ διαυγῆ ὡς κρύσταλλα. Ὁ ποταμὸς οὗτος ἐλέγετο *Κύδρος*. Ὁ Ἀλέξανδρος ἰδρωμένος καὶ κεκοπιακῶς πίπτει νὰ λουσθῆ ἐντὸς τοῦ ποταμοῦ τούτου. Ἀλλ' ἐκεῖ κρυώσας ἀσθενεῖ ἐπικινδύνως. Ὅλοι οἱ ἰατροὶ ἀπηλπίσθησαν, πλὴν ἑνός.

Εἰς ἰατρός, φίλος τοῦ Ἀλεξάνδρου, *Φίλιππος* κκλούμενος, ἀνέλαβε τὴν θεραπείαν του. Ἀλλ' εἰς στρατηγός, πολὺ φίλος τοῦ Ἀλεξάνδρου, καλούμενος *Παρμενίων*, ἔγραψεν ἐπιστολὴν καὶ ἔλεγεν εἰς αὐτὸν νὰ μὴ ἐμπιστεῖται εἰς τὸν ἰατρὸν Φίλιππον, διότι εἶχε δωροδοκηθῆ ὑπὸ τῶν Περσῶν, ἵνα τὸν δηλητηριάσῃ. Καὶ πράγματι *Δαρεῖος* ὁ *Κοδομανός* (οὕτως ἐλέγετο ὁ τότε βασιλεὺς τῶν Περσῶν) εἶχε προκηρύξῃ, ὅτι θὰ δώσῃ χίλια τάλαντα καὶ τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας εἰς ἐκεῖνον, ὅστις ἤθελε φονεύσῃ τὸν Ἀλέξανδρον. Ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς ἐδείκνυε τὴν ἐπιστολὴν εἰς τὸν Φίλιππον καὶ διὰ τῆς ἄλλης ἔπινε τὸ φάρμακον. Τόσον καλῶς ἐγνώριζε νὰ διακρίνῃ τοὺς φίλους του, τόσῃ ἐμπιστοσύνην εἶχεν εἰς αὐτούς, καὶ τόσῃ γενναϊότητα ἐδείκνυε! Τοιοῦτοτρόπως δὲ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἰάθη.

43. Ἡ ἐν Ἰσοῦ μάχη, τῷ 333 π. X.

Αἰχμαλωσία τῆς οἰκογενείας τοῦ Δαρείου. — Ὁ Ἀλέξανδρος, ἀφοῦ ἐθερκευθῆ εἰς *Γαρσόν* (οὕτως ἐλέγετο ἡ πόλις) τῆς Κιλικίας, ὅπου ἦτο ἄρρωστος, μετέβη εἰς μίαν ἄλλην πόλιν τῆς Κιλικίας, ἣ ὁποία ἐλέγετο *Ἰσοός*. Ἐκεῖ εἶχεν ἔλθῃ ὁ *Δαρεῖος* μὲ ἥμισυ ἑκατομμύριον στρατοῦ. Ὁ Ἀλέξανδρος

ὄμως κατενίκησε τοῦτον τῷ 333 π. Χ. Αὐτὴ εἶναι ἡ δευτέρη μάχη κατὰ τῶν Περσῶν.

Εἰς τὴν Ἴσσον συνέλαβεν ὁ Ἀλέξανδρος πολλοὺς αἰχμαλώτους· μεταξὺ δ' αὐτῶν ἦτο καὶ ἡ οἰκογένεια τοῦ Δαρείου, ἦτοι ἡ σύζυγός του, ἡ μήτηρ του καὶ τὰ τέκνα του. Τὴν οἰκογένειάν του εἶχε παραλάβῃ ὁ Δαρεῖος μαζί του, ὡς νὰ ἐπήγαινε εἰς περίπατον! Ὁ Δαρεῖος δ' αὐτὸς κατώρθωσε τότε νὰ σωθῇ. Τὴν αἰχμαλωτισθεῖσαν ὄμως οἰκογένειάν του πολὺ περιποιεῖτο καὶ ἐπαρηγόρει ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος. Τοῦτο μεγάλως τιμᾶ αὐτόν.

44. Ἡ ἐν Ἀρβήλοις μάχη, τῷ 331.

Ἡ δολοφονία τοῦ Δαρείου.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἐπιστρέφων ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, συνητηθῆ μετὰ τὸν Δαρεῖον εἰς μίαν μεγάλην πεδιάδα, πλησίον μιᾶς πόλεως τῆς Ἀσσυρίας, ἣ ὁποῖα ἐλέγετο *Ἀρβηλα*. Ὁ στρατὸς τοῦ Δαρείου λέγεται ὅτι ἦτο ἑνέκκατομμύριον. Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος πάλιν ἐνίκησε τὸν Δαρεῖον εἰς τὰ Ἀρβηλα φονεύσας, ὡς λέγεται, τριακοσίας χιλιάδας Περσῶν, τοὺς δὲ κλειστοὺς συλλαβῶν ζῶντας.

Μετὰ τὴν ἐν Ἀρβήλοις φοβερὰν μάχην ὁ Ἀλέξανδρος ἐκυρίευσε τὰς πρωτεύουσας πόλεις τοῦ Περσικοῦ κράτους *Βαβυλῶνα*, *Σοῦσα*, *Περσέπολιν*, *Πασαργάδας*, καὶ τέλος τὰ Ἐκβάτανα. Ἐν ᾧ δὲ κατεδίωκε τὸν Δαρεῖον καὶ τὰ στρατεύματά του, μανθάνει αἴφνης, ὅτι οὗτος ἐφρονεύθη, καὶ ἰδοὺ πῶς. Εἰς σατραπείᾳ τοῦ Δαρείου, καλούμενος Βῆστος, ἔκχευε κατ' αὐτοῦ συνωμοσίαν καὶ τὸν ἐφόνευσεν ἀνάνδρως, τῷ 330 πρὸ Χριστοῦ, ἐλπίζων νὰ γίνῃ αὐτὸς βασιλεὺς τῆς Περσίας.

Ὅτε δ' ἐξέπνεεν ὁ Δαρεῖος, τὸν κατέφθικαν τὰ μακεδονικὰ στρατεύματα. Τότε εἶπεν εἰς ἕνα Μακεδόννα: «Ἐκγράσατε εἰς τὸν Ἀλέξανδρον τὰς εὐχαριστίας μου διὰ τὴν εὐγε-

νῆ διαγωγῆν, τὴν ὁποίαν ἔδειξε πρὸς τὴν οἰκογένειάν μου. Εὐχομαι γὰρ γίνῃ κύριος ὅλου τοῦ κόσμου. Τὸν παρακαλῶ δὲ νὰ τιμωρήσῃ ἐκεῖνον, ὅστις μὲ ἐδολοφόνησεν». Οὗτοι ἦσαν οἱ τελευταῖοι λόγοι τοῦ Δαρείου.

Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος, μαθὼν τὴν κακοῦργον πράξιν τοῦ Βήσσου, ἐφρόντισε καὶ συνέλαβεν αὐτόν, τὸν παρέδωκε δὲ ζῶντα εἰς τὸν ἀδελφὸν τοῦ Δαρείου, ὅστις ἐλύγισε τέσσαρα δένδρα καὶ ἔδασεν εἰς καθὲν ἐξ αὐτῶν τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας τοῦ Βήσσου. Κατόπιν ἀφήκεν ἐλεύθερα τὰ δένδρα καὶ ἔκαμν τέσσαρα κομμάτια τὸν Βήσσον. Οὕτω ἐτιμωρήθη ὁ δολοφόνος.

45. Ὁ Θάνατος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, ὅσον μέγας καὶ ἂν ἦτο, ἔπραττε πολλάκις πράξεις κακὰς. Ὁ φίλος του Φιλώτας, υἱὸς τοῦ στρατηγοῦ του Παρμενίωνος, ἐφρονεῦθη ἐν γνώσει του διὰ λιθοβολίας τῷ 330. Κατὰ προσταγὴν δὲ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐδολοφονήθη κατόπιν καὶ αὐτὸς ὁ Παρμενίων τῷ 329. Εἰς κατὰστασιν δὲ μέθης εὐρισκόμενος ἡμέραν τινα ἐφόνευσε μὲ τὴν ἰδίαν του χεῖρα τὸν φίλον του Κλεῖτον τῷ 328, ὅστις, ὡς γνωρίζομεν, τὸν εἶχε σώσῃ εἰς τὸν Γράνικον ποταμόν. Σφόδρα ἐλυπήθη διὰ τοῦτο κατόπιν, ἀλλ' ἦτο ἀργά. Ὅλα αὐτὰ εἶναι κακὰ καὶ κηλίδες εἰς τὸν μέγαν Ἀλέξανδρον.

Μετὰ ταῦτα, ἀφοῦ ἔγινε κύριος ὅλης τῆς Περσίας, προεχώρησεν εἰς τὰς Ἰνδίας. Ἐκεῖ συνήνητησεν ἓνα βασιλεῖα, Πῶρον ὀνομαζόμενον, πρὸς τὸν ὁποῖον ἐπολέμησε καὶ τὸν ἠχμαλώτισεν. Ὁ Ἀλέξανδρος δὲ τότε τὸν ἠρώτησε πῶς ἤθελε νὰ τὸν μεταχειρισθῆ: «Βασιλικῶς» ἀπεκρίθη μετὰ θάρρους ὁ Πῶρος. Ὁ Ἀλέξανδρος τότε ἀφήκεν εἰς αὐτόν ἀπείρακτον τὸ βασίλειόν του καὶ τὸν ἔκαμε φίλον του. Ἐκεῖ ἀπέθανε καὶ ὁ Βουκεφάλας, πρὸς μνήμην τοῦ ὁποίου ὁ Ἀλέξανδρος ἔκτισε μίαν πόλιν, τὴν ὁποίαν ὠνόμασε Βουκεφάλειαν.

Προϋχώρησε κατόπιν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν Ἰνδιῶν, ὅπου ἔκτισε πολλὰς πόλεις. Ἦθελε δὲ νὰ προχωρήσῃ ἀκόμη περισσότερο, ἀλλὰ τὰ στρατεύματά του ἤρνήθησαν νὰ τὸν ἀκολουθήσωσι πλέον. Τότε ὁ Ἀλέξανδρος διέταξε νὰ ἐγείρωσι δώδεκα λιθίνους βωμοὺς εἰς σημεῖον τῶν μερῶν, ὅπου ἔφθασε, καὶ ἐπέστρεψεν ὀπίσω εἰς τὴν Βαβυλῶνα ἐν θριάμβῳ.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἐσκόπευε νὰ διαδώσῃ τὰ γράμματα καὶ τὸν πολιτισμὸν τῆς Ἑλλάδος εἰς ὅλον τὸ ἀπέραντον βασίλειόν του, τὸ ὁποῖον ὑπῆρξε τὸ μέγιστον βασίλειον τοῦ κόσμου. Διὰ τοῦτο ἔκτιζε πολλὰς πόλεις, ἐσέβετο τὰ ἔθιμα καὶ τὴν θρησκείαν τῶν λαῶν, τοὺς ὁποίους ὑπέτασσε, καὶ ἐφρόντιζε νὰ συνδέσῃ διὰ γάμων τοὺς Ἕλληνας μὲ τοὺς Πέρσας, δώσας μάλιστα ὁ ἴδιος πρῶτος τὸ παράδειγμα. Ἀλλὰ δυστυχῶς τὰ μεγάλα ταῦτα σχέδιά του ἐνκαυάγησαν, διότι δὲν ἐπρόφθασε νὰ τὰ ἐκτελέσῃ πάντα.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἐν Βαβυλῶνι προσεβλήθη ἀπὸ σφοδρὸν πυρετὸν, ἕνεκα τῶν πολλῶν κόπων καὶ ἀσχολιῶν, καὶ ἀπέθαιεν εἰς ἀκμάζουσαν ἡλικίαν, τῇ 21 Ἀπριλίου τοῦ ἔτους 323 πρὸ Χριστοῦ, δηλαδὴ πρὸ δύο χιλιάδων διακοσίων περίπου ἔτων ἀπὸ σήμερον, μόλις ζήσας ἔτη 33 καὶ βασιλεύσας αἰ. η. 13 Ἐρωτηθεὶς δὲ κατὰ τὴν ὥραν τοῦ θανάτου του ὁ Ἀλέξανδρος εἰς ποῖον ἄφινε τὸ βασίλειόν του—«*Εἰς τὸν κράτιστον*»—ἀπεκρίθη, καὶ ἔδωκε τὸν δακτύλιόν του εἰς τὸν στρατηγὸν Περδίκαν.

Τὴν αὐτὴν δὲ ἡμέραν τοῦ θανάτου τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἐψυχορράγει ἐν Κορίνθῳ, κατὰ περίεργον σύμπτωσιν, καὶ ὁ ἰδιότροπος ἐκεῖνος φιλόσοφος Διογένης.

Μετὰ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου συναπέθανον καὶ τὰ μεγάλα σχέδιά του καὶ τὸ ἀπέραντον βασίλειόν του, διότι οἱ διαδεχθέντες αὐτὸν δὲν ὑπῆρξαν ἱκανοὶ διάδοχοί του.

ΤΑ ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟΝ ΤΟΥ Μ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ.

46. Οἱ Ἕλληνας. — Φωκίων. — Δημοσθένης.
 Δικιμελισμὸς τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους.

Φωκίων.— Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, ὅτε ἀνεχώρει ἐκ τῆς Μακεδονίας διὰ τὴν Ἀσίαν, ἀφῆκεν εἰς τὸν θρόνον ἀντιπρόσωπόν του τὸν Ἀντίπατρον. Οἱ Ἕλληνας, ἀφοῦ ἔμαθον τὸν ἐν Βαβυλῶνι θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐπνευστάτησαν οἱ περισσότεροι, μὴ θέλοντες νὰ ἔχωσιν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς των τοὺς βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας.

Ἄλλ' ὁ Ἀντίπατρος, ἐλθὼν μὲ στρατὸν ἐκ τῆς Μακεδονίας εἰς τὴν Ἑλλάδα, κατ' ἀρχῆς μὲν ἐνίκηθη, ἔπειτα ὅμως ἐνίκησε τοὺς Ἕλληνας ἐν Κρανῶνι τῆς Θεσσαλίας (τῷ 322), καὶ οὕτως ἠσύχασαν τὰ πράγματα. Διῶρισε δὲ κυβερνήτην τῶν Ἀθηνῶν τὸν χρησιῶν Ἀθηναῖον Φωκίωνα. Ὁ Φωκίων ἦτο ἄνθρωπος τιμιώτατος· οὗτος, ἂν καὶ εὗρε πολλὰς εὐκαιρίας νὰ γίνῃ πλούσιος, ἔμεινεν ὅμως πτωχὸς διὰ βίου ὡς ὁ Ἀριστείδης. Καὶ ὅμως, ἂν καὶ ἦτο τοιοῦτος, οἱ Ἕλληνας ὄχι ἔζηχραιωμένοι τότε Ἀθηναῖοι τὸν κατεδίκασαν νὰ πῆρ μετὰ τῶν φίλων του τὸ κῶνειον (δηλητήριον) τῷ 317 πρὸ Χριστοῦ, καὶ οὕτω νὰ ἀποθάνῃ, ἄγων τὸ ὄγδοηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του.

Δημοσθένης.— Ὁ Ἀντίπατρος, ἀφοῦ ἐνίκησεν, ὡς εἴπομεν, τοὺς Ἀθηναίους εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ἐζήτησε νὰ τῷ παραδώσῃ τὸν πρωτεύειον τοῦ πολέμου τούτου Δημοσθένην, τὸν μέγιστον ῥήτορα καὶ ἀδιάλλακτον ἐχθρὸν τοῦ Φιλίππου. Ὁ Δημοσθένης, ἵνα μὴ πέσῃ ζωντανὸς εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ, ἔφυγεν εἰς τὴν νῆσον Καλύρειαν (Πόρον), ὅπου ἔπιε μόνος δηλητήριον καὶ ἀπέθανε τῷ 322, δηλαδὴ πέντε ἔτη πρὶν ἀποθάνῃ ὁ Φωκίων. Αὐτὰ συνέβησαν ἐν Ἑλλάδι, ἅμα ἦλθεν ἡ εἰδήσις τοῦ θανάτου τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

Οἱ δὲ στρατηγοὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀμέσως ἤρχισαν νὰ φιλονεικῶσιν ἀντιμεταξὺ τῶν καὶ νὰ διχομοιρῶζονται τὸ μέγα βασίλειόν του. Καὶ ὅπου ἂν εἰσέλθῃ ἡ διχόνοια καὶ ἡ φιλονεικία, πάντοτε τὰ ἀποτελέσματα εἶναι δυσάρεστα καὶ ἐπιζήμια.

Τὸ μέγα βασίλειον τοῦ Ἀλεξάνδρου κατεκερματίσθη, οἱ δὲ διάφοροι δικάδοχοί του εἶχον πάντοτε σχεδὸν πολέμους μεταξὺ τῶν, ποῖος νὰ καταβάλῃ τὸν ἄλλον. Ἐπὶ τέλους μετ' ὀλίγα ἔτη τὸ κράτος ἔγινε τρία μεγάλα βασίλεια, τὸ βασίλειον τῆς Ἀσίας, τὸ βασίλειον τῆς Αἰγύπτου καὶ τὸ βασίλειον τῆς Μακεδονίας. Εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐβασίλευσεν εἰς πολὺ καλῶς βασιλεὺς, Πτολεμαῖος ὀνομαζόμενος, ὁ ὁποῖος πολὺ ἐπροστάτευσεν τὰ γράμματα. Μετ' αὐτὸν ἐβασίλευσαν καὶ ἄλλοι πολλοί, Πτολεμαῖοι κληθέντες καὶ αὐτοί.

47. Πύρρος ὁ βασιλεὺς τῆς Ἠπείρου.

Αἰ ὀμοσπονδία. — Ἄργος. — Φιλοπομπήν.

Τὸ Μακεδονικὸν κράτος μετὰ τόσους ἐμφυλίους σπαραγμούς καὶ τόσας διαίρεσεις πολὺ ἐξησθένησεν, ἕως οὐ ὑπέταταξεν αὐτὸ εἰς βασιλεὺς τῆς Ἠπείρου Πύρρος καλούμενος, ἄνθρωπος ἰκανώτατος. Ὁ Πύρρος οὗτος κατῆλθεν εἰς τὴν Σπάρτην μὲ στρατὸν, κατόπιν δὲ μετέβη εἰς τὸ Ἄργος, ὅπου ἐφρονεύθη ὑπὸ μιᾶς Ἀργεῖας γυναικὸς, ἡ ὁποία ἔρριψε κατὰ τῆς κεφαλῆς του ἓν κεραμίδιον, ἐπειδὴ ὤρμησε νὰ φονεύσῃ τὸν υἱὸν τῆς.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς μὲν τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα αἱ πόλεις τῆς Αἰτωλίας ἠνώθησαν καὶ ἐσχημάτισαν τὴν καλουμένην Αἰτωλικὴν ὀμοσπονδίαν. Εἰς δὲ τὴν Πελοπόννησον αἱ πόλεις τῆς Ἀχαΐας ἐσχημάτισαν τὴν καλουμένην Ἀχαϊκὴν ὀμοσπονδίαν. Σκοπὸς τῶν ὀμοσπονδιῶν τούτων ἦτο νὰ συνέρχωνται κατ' ἔτος εἰς μίαν πόλιν οἱ ἔχοντες ἡλικίαν ἀνωτέραν τῶν 30 ἐτῶν πολῖται καὶ ἐκεῖ νὰ συσκέπτονται καὶ ἀποφασίζωσι περὶ τῶν σπουδαιοτέρων ὑποθέσεων· ἐξέλεγον δὲ καὶ ἕνα

γενικὸν πρόεδρον, ὅστις ἐκκλείτο στρατηγός. Ἄλλ' αἱ δύο αὐται ὁμοσπονδίαι, ἀντὶ νὰ ἔχωσι φιλίαν μεταξύ των, εἶχον διχόνοιαν. Οἱ Αἰτωλοί, ἔχοντες καὶ τὴν βοήθειαν τοῦ τότε βασιλέως τῆς Σπάρτης Κλεομένους, ἐκήρυξαν πόλεμον κατὰ τῶν Ἀχαιῶν, καὶ πολεμήσαντες ἐνίκησαν αὐτοὺς κατὰ κράτος.

Τότε ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀχαιῶν, ὅστις ἐλέγετο Ἄρατος, ἐζήτησε τὴν βοήθειαν τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Ἀντιγόνου· οὗτος δ' ἐλθὼν μὲ στρατὸν εἰς τὴν Πελοπόννησον ἐνίκησε τῷ 222 εἰς μίαν πόλιν (Σελλασίαν) τῆς Λακωνίας τοὺς Σπαρτιάτας μὲ τὸν Κλεομένη των, ὅστις ἐκ τούτου ἔφυγεν εἰς Αἴγυπτον, ὅπου καὶ ἐφονεύθη.

Μετὰ ταῦτα ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων ὠργίσθη κατὰ τοῦ κελῶ Ἄρατου καὶ τὸν ἐδήλητηρίασε τῷ 213 π. Χ. Μετὰ τὸν Ἄρατον στρατηγὸς τῆς Ἀχαικῆς ὁμοσπονδίας ἀξίος μνείας εἶναι ὁ Φιλοποίμην, ὅστις ἐγεννήθη εἰς τὴν Μεγαλόπολιν τῆς Ἀρκαδίας· ὀνομάζεται δὲ τελευταῖος τῶν Ἑλλήνων, ἐπειδὴ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ οὐδεὶς πλέον μέγας ἀνὴρ ἀνεφάνη ἐν τῇ Ἑλλάδι.

Ὁ Φιλοποίμην, γέρον ὢν, μετέβη εἰς τὴν Μεσσηνίαν μὲ στρατὸν, ἵνα κληρονομήσῃ τοὺς Μεσσηνίους, οἱ ὅποιοι ἐπανεστάτησαν κατὰ τῆς Ἀχαικῆς ὁμοσπονδίας, ἀλλ' ἐκεῖ συνελήφθη αἰχμάλωτος εἰς μίαν συμπλοκὴν καὶ ἐδήλητηριάσθη ὑπὸ τῶν Μεσσηνίων. Τότε στρατηγὸς τῆς Ἀχαικῆς ὁμοσπονδίας ἔγινεν ὁ Λυκώρτας, ὅστις ἐτιμώρησεν αὐστηρῶς τοὺς Μεσσηνίους, τὰ δὲ λείψανα τοῦ Φιλοποίμενος ἔφερε μὲ μεγάλην πομπὴν εἰς τὴν πατρίδα του Μεγαλόπολιν.

—❖—

48. Ῥωμαῖοι.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἤκμαζεν ἐν ἄλλο μέγα κράτος, τὸ ὅποιον εἶχε πρωτεύουσάν του τὴν Ῥώμην τῆς Ἰταλίας· ἐλέγετο δὲ Ῥωμαϊκὸν κράτος.

Οἱ Ῥωμαῖοι εὗρον ἀφορμὴν τινα καὶ ἔλαβον μέρος εἰς τὰ ἑλληνικὰ πράγματα. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ὑπέταξαν τὰς περισσότερας ἑλληνικὰς πόλεις, αἱ ὁποῖαι ἦσαν ἐν Ἰταλίᾳ· κατόπιν δὲ ὑπέταξαν καὶ αὐτὴν τὴν Μακεδονίαν, τὴν ὁποίαν ἀργότερα ἔκαμαν ὅλην Ῥωμαϊκὴν ἐπαρχίαν.

Οἱ Ῥωμαῖοι προσεποιούντο, ὅτι ἄφινον ἐλευθέρως τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλὰ ἡ δῆθεν ἐλευθερία αὕτη ἦτο ψευδὴς ἐλευθερία. Διὰ τοῦτο οἱ Ἕλληνες ἐπανεστάτησαν μετ' ὀλίγον κατὰ τῶν Ῥωμαίων. Τότε ἐλθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ στρατὸν ὁ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων Μούμιος ἐνίκησε τοὺς Ἕλληνας ἐν Κορίνθῳ τῷ 146 π. Χ. καὶ κατέστησεν ὅλην τὴν Ἑλλάδα Ῥωμαϊκὴν ἐπαρχίαν, ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀγαθα. Ὁ Μούμιος ἐπυρπόλησε τὴν τότε πλουσιωτάτην Κορίνθον. Οὕτω δὲ ἡ Ἑλλὰς ὑπεδουλώθη ἐντελῶς ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων.

49. Ἡ Ἑλλὰς ὑπὸ τοὺς Ῥωμαίους.

Ἡ Ἑλλὰς εἶδομεν, ὅτι ἔγινε Ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία. Καὶ τώρα ἔτι πολλοὶ ἠγάπων τὴν Ἑλλάδα διὰ τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας τῆς. Οἱ Ἕλληνες ὅμως ἐπανεστάτησαν καὶ κατὰ τῶν Ῥωμαίων, ἀλλ' εὐκόλως πάλιν κατεβλήθησαν ὑπ' αὐτῶν.

Εἰς τοὺς χρόνους τούτους τῆς δουλείας τῆς Ἑλλάδος ἐγεννήθη ὁ Χριστός. Ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα, ἡ ὁποία τότε ἦτο διαδεδομένη εἰς ὅλον τὸν κόσμον, πολὺ συνετέλεσεν εἰς τὴν διάδοσιν τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τὴν διάσωσιν τοῦ ἑλληνισμοῦ.

Πολλοὶ αὐτοκράτορες τῆς Ῥώμης κατεδίωξαν τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν. Ἀλλ' ὁ μέγας Κωνσταντῖνος μεγάλως ἐπροστάτευσε τὸν χριστιανισμὸν καὶ τὸν ἑλληνισμὸν. Καὶ διὰ τοῦτο ἡ ἐκκλησία μας τιμᾷ αὐτὸν καὶ τὴν μητέρα του Ἑλένην ὡς ἴσους μετὰ ἀποστόλους. Τὴν μνήμην των δ' ἐορτάζομεν τῇ 21 Μαΐου ἐκάστου ἔτους.

Ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος ἔγινεν αὐτοκράτωρ τῷ 313 μετὰ Χριστόν. Τῷ 330 δ' ἔκαμε πρωτεύουσαν τῆς Αὐτοκρατορίας του τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀντὶ τῆς Ῥώμης. Τῷ 325 συνεκροτήθη ὑπὸ τὴν προεδρείαν αὐτοῦ ἡ ἐν Νικαίᾳ πρώτη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἐκ 318 θεοφόρων πατέρων, ἡ ὁποία συνέταξε τὸ Σύμβολον τῆς πίστεως μέχρι τοῦ οὐκ ἔσται τέλος.

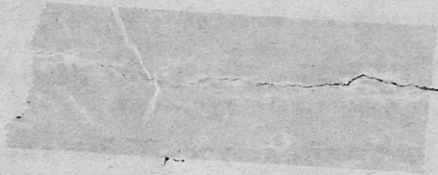
Μετὰ τὸν μέγαν Κωνσταντῖνον, βσιλεύσαντα τριάκοντα καὶ ἓν ἔτη, ἐβσιλεύσαν καὶ ἄλλοι τινὲς κκλοὶ αὐτοκράτορες, οἱ ὅποιοι ἐπροστάτευσαν τὸν χριστιανισμόν καὶ τὸν ἑλληνισμόν, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι, οἱ ὅποιοι κατεδίωξαν αὐτόν, ὡς Ἰουλιανὸς ὁ Παρβαΐτης.

Ἡ Ῥώμη, ἀπὸ ἤνευσε πολλὰ ἔτη, κτέπεσε τέλος. Πολλὰ δὲ μετ' αὐτὴν ἔτη καὶ αὐτὴ ἡ Κωνσταντινούπολις ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Φράγκων, οἱ ὅποιοι ὅμως ἐπ' ὀλίγον καιρὸν ἔμειναν κύριοι αὐτῆς.

Τότε νέοι φοβεροὶ ἐχθροὶ ἀνεφάνησαν ἀπὸ τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀσίας, οἱ ὅποιοι ὑπέταξαν πολλὰς ἑλληνικὰς χώρας. Οὗτοι ἦσαν οἱ Τούρκοι. Οἱ Τούρκοι ἐπολιόρκησαν καὶ αὐτὴν τὴν Κωνσταντινούπολιν κατὰ τε ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν μετὰ αὐτὸν αὐτὸν καὶ πλοῖα ὑπὸ Μωάμεθ τὸν Β' καὶ ἐκυρίευσαν αὐτὴν τὴν 29 Μαΐου τοῦ 1453 μετὰ Χριστόν, δηλαδὴ πρὸ 437 ἐτῶν, καὶ τὴν ἔχουσιν ἀκόμη μέχρι τῆς σήμερον πρωτεύουσάν των.

Ἡ Ἑλλὰς μετὰ πολυετῆ δουλείαν, ἐπαναστατήσασα τῷ 1821 κατὰ τῶν Τούρκων, ἠλευθερώθη, ἀλλ' ὄχι ὀλόκληρος. Τὸ ἐλεύθερον αὐτῆς μέρος ἔχει Συνταγματικὸν Βασιλεῖα τὸν Γεώργιον Α', διάδοχον δ' αὐτοῦ τὸν υἱὸν του Κωνσταντῖνον, γεννηθέντα τῷ 1866.

ΤΕΛΟΣ

2013

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

Ὡν ἕκαστον πολλάς ἀριθμεῖ ἐκδόσεις· καὶ ὧν ἡ τιμὴ, εἰς ἣν πρῶην ἐπωλοῦντο, ἠλαττώθη ἀπὸ 10-50 ὄμ., ὡς ἀναλαβόντος τὴν ἐκδοσὶν τῶν αὐτοῦ τοῦ συγγραφέως:

Ἡρόδοτος, ὑποχρεωτικὸς δι' ἅπαντα τὰ δημοτ. σχολεῖα τοῦ Κράτους, ἅτε ἐγκριθεὶς ἐν τῷ διαγωνισμῷ τοῦ 1888.

Ἀναλυτικὸν πρόγραμμα τῶν μαθημάτων τοῦ δημοτικοῦ σχολεῖου (ὁδηγὸς τῶν δημοδιδασκάλων).

Ἑλληνικὴ Ἱστορία, ἐκδόσεις νεωτάτη μετὰ πολλῶν εἰκόνων καὶ τοπογραφικῶν χαρτῶν.

Ἡ Παλιγγενεσία τῆς Ἑλλάδος, ἦτοι ἱστορία τοῦ 1821 μετὰ εἰκόνων.

Γεωγραφία μετὰ εἰκόνων καὶ χαρτῶν.

Ὁ ἄνθρωπος, ἦτοι περιγραφὴ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος. Τερπνὸν ἀνάγνωσμα μετὰ πολλῶν εἰκόνων.

Γραμματικὴ εὐμέθοδος τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης.

Ἀριθμητικὴ, τεῦχος Α' μετὰ εἰκόνων διὰ τὴν α' τάξιν τῶν δημοτικῶν σχολείων.

Ἀριθμητικὴ, τεῦχος Β' διὰ τὰς τρεῖς ἀνωτέρας τάξεις τῶν δημοτικῶν σχολείων.

Ἀλφαθητάριον καὶ **Ἀναγνωματάριον**, ἐπαινεθὲν ἐν τῷ διαγωνισμῷ τοῦ 1884.

Ὁ Ἀπόλλων, ἦτοι συλλογὴ ποιημάτων διὰ τὰ δημοτικὰ σχολεῖα.

Συνηγογραφία τῆς Ἑλλην. Ἐπανάστασεως

Τεμάτα λεπτῶν 80.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000160707

